

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

**ČLOVĚK JAKO NOSITEL
TAJEMSTVÍ, JEHO ZÁTĚŽ,
PROŽÍVÁNÍ A ŘEŠENÍ**

*Neodhalené sexuální násilí jako celoživotní tajemství
a jeho následky*

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Antonín Olejníček

Vypracovala:

Bc. Jarmila Káfoňková

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Člověk jako nositel tajemství, jeho zátěž, prožívání a řešení“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu, uvedenou v seznamu literatury. V diplomové práci jsou uvedeny velmi citlivé informace, týkající se osobního života zkoumaných osob a proto, s jejich svolením, souhlasím se zpřístupněním práce pouze ke studijním účelům.

Brno, 30. března 2009

.....
Jarmila Káfoňková

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu práce, PhDr. Antonínu Olejníčkovi, za velmi užitečnou metodickou a konzultační pomoc, kterou mi poskytl při zpracování diplomové práce. Dále děkuji svým blízkým za podporu všech mých studijních snah a také za trpělivost.

Jarmila Káfoňková

motto

*Člověk se liší od zvířat tím, že je vrahem.
Je jediným primátem, který zabíjí a týrá příslušníky
svého druhu bez biologického nebo ekonomického
důvodu a pocít'uje přitom uspokojení.*

Erich Fromm

OBSAH

ÚVOD	3
1. SEXUÁLNÍ NÁSILÍ	5
1.1 Agrese	5
1.1.1 Teorie agrese	5
1.1.2 Typy agrese	6
1.2 Sexuální agrese	8
1.2.1 Sexuální zneužívání dětí	8
1.2.2 Znásilnění	10
1.3 Některé mýty a omyly o sexuálním zneužívání a znásilnění	12
1.3.1 Sexuální zneužívání	12
1.3.2 Znásilnění	13
1.4 Sexuální agrese jako součást domácího násilí	15
1.4.1 Co je domácí násilí	15
1.4.2 Sexuální násilí v partnerském vztahu	16
1.5 Sexuální násilí a právo	18
1.5.1 Historický vývoj	18
1.5.2 Současné právní úpravy	20
1.6 Zátěž	24
1.6.1 Co je zátěž	24
1.6.2 Základní druhy reakcí na zátěžové situace	25
1.6.3 Obranné mechanismy	27
1.7 Viktimizace	30
1.7.1 Co je viktimizace	30
1.7.2 Primární viktimizace	30
1.7.3 Sekundární viktimizace	32
1.8 Sexuálně motivované trestné činy v číslech	35

2. NEODHALENÉ SEXUÁLNÍ NÁSILÍ JAKO CELOŽIVOTNÍ TAJEMSTVÍ A JEHO NÁSLEDKY	37
2.1 Charakteristika průzkumu	37
2.2 Marie (<i>Sexuální zneužívání v raném dětství</i>)	39
2.2.1 Životní příběh	39
2.2.2 Otázky a odpovědi	43
2.3 Hana (<i>Znásilnění v pubertě a následné sexuální násilí v partnerském vztahu</i>)	48
2.3.1 Životní příběh	48
2.3.2 Otázky a odpovědi	59
2.4 Magdaléna (<i>Znásilnění v dospělosti</i>)	62
2.4.1 Životní příběh	62
2.4.2 Otázky a odpovědi	67
3. ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA V OTÁZKÁCH A ODPOVĚDÍCH	69
3.1 Vztahy v primární rodině a jejich změny	69
3.2 Vliv na sexuální život obětí	72
3.3 Jak se sexuální násilí odrazilo ve výchově vlastních dětí, zejména dcer	74
3.4 Oznámit či neoznámit sexuální násilí?	76
ZÁVĚR	77
RESUMÉ	81
ANOTACE	81
KLÍČOVÁ SLOVA	81
ANNOTATION	82
KEY WORDS	82
POUŽITÉ PRAMENY INFORMACÍ	83

ÚVOD

Člověk jako nositel tajemství, jeho zátěž, prožívání a řešení. Po přečtení těchto slov se mi okamžitě vybavila moje dlouholetá přítelkyně, která v sobě nosí jedno tajemství, které ovlivňuje celý její život, břímě, které ale musí tajemstvím zůstat, protože jeho odhalení by bylo otevřením Pandořiny skříňky. To bylo jedním z důvodů, proč jsem si právě toto téma zvolila pro diplomovou práci. Tajemství, kterým se zde hodlám zabývat, je neodhalené a nikdy nepotrestané sexuální násilí, ať už je to sexuální zneužívání v dětství, sexuální násilí v partnerském vztahu nebo znásilnění. Středem mého zájmu bude žena a sexuální násilí na ní páchané. Žena jako věc, která byla použita pro uspokojení něčí potřeby. Volba tématu souvisí také s tím, že jsem se v bakalářské práci zabývala postavením žen v české společnosti v posledních sto letech. Již po celá tisíciletí je lidská společnost patriarchální. Žena tu byla vždy pro uspokojování potřeb muže a to včetně potřeb sexuálních. Muž má právo si ženu „vzít“, kdy on chce a to, že není možné, aby muž znásilnil svoji ženu, protože přece jde o manželku, to dodneška přežívá v myšlení nejen mužů, ale i mnoha žen. A nakonec ještě jeden důvod, proč právě toto téma. Sama mám za sebou traumatizující sexuální zkušenost a proto vím, o čem mluvím, když dávám za pravdu zkušeným odborníkům, kteří se touto problematikou zabývají celá léta. Nezáleží na míře a způsobu násilí, nezáleží na věku oběti, prožitá zkušenost ovlivňuje celý život.

Cílem a také smyslem každé práce by mělo být kladení otázek, stavba hypotéz a jejich ověření a potvrzení. Problému sexuálního násilí se u nás i ve světě věnovala a věnuje řada odborníků i celých týmů desítky let. Netroufám si tedy na základě několikaměsíčního studia přijít s něčím, co tu ještě nebylo a zvolat „heuréka!“ Na životních příbězích tří žen hodlám prezentovat to, co již bylo zkoumáno a ověřeno, že totiž zkušenost se sexuálním násilím provází ženu po celý život, ať už bylo spácháno jakkoliv a v kterémkoliv věku. Jak jsem uvedla výše, prostupuje vztahy, sexualitu, výchovu.

K těmto závěrům hodlám dospět pomocí následujících, klíčových otázek: Jak daná zkušenost ovlivnila vztahy v primární rodině? Zde mě zajímal, v souvislosti se zneužíváním v dětství, zejména vztah matky ke zneužívané dceři. Další důležitou otázkou je: Měla a má uvedená zkušenost vliv na sexuální život oběti? Velmi významnou otázkou, související konkrétně s posledním příběhem, je otázka: Ohlásit či neohlásit znásilnění? A nakonec ještě

otázka: Jak se to vše odrazilo ve výchově vlastních dětí – hlavně dcer? První a poslední otázku považuji za obzvláště důležitou, neboť zde jde o problém sociálně pedagogický. Vzorce chování, stereotypy a návyky, a to nejen ty pozitivní, ale i negativní, si mladý člověk odnáší z primární rodiny do rodiny vlastní, kterou zakládá a tak může prožít zkušenost oběti nepřímou, sekundárně ovlivnit i to, jak budou dcery obětí vychovávat svoje děti, co jim budou vštěpovat. To, k čemu na společných sezeních s Marií, Hanou a Magdalénou dojdou, uvedu v závěrečné zprávě.

Doposud jsem prostudovala několik titulů na dané téma, uvádím je také v seznamu literatury. Všechny prameny, ze kterých jsem čerpala informace, jsou souhrny, statistiky, psychologické a psychiatrické kazuistiky případů, které byly odhaleny a zveřejněny. Jsou odosobněné, standardizované. Nikde jsem nenarazila na osobní, jednotlivý přístup, na introspekci obětí samotných. Proto jsem se zaměřila na narativní průzkum, na intimní výpovědi konkrétních žen, osobností, které jsou z masa a kostí, mají jména. Pro některého z kolegů studentů, kteří se stejným tématem budou zabývat později, může být tato práce přínosem v tom, že nabízí těsnější, osobnější kontakt s obětí.

[In RADVAN, Eduard. *Poznámky k vypracování odborného textu*. Brno: IMS, 2007. 53 s.]

1. SEXUÁLNÍ NÁSILÍ

1.1 Agrese

1.1.1 Teorie agrese

Co je to agrese? V knize Úvod do psychologie od Milana Nakonečného se můžeme dočíst, že agrese je útočné chování, napadení druhé osoby s cílem poškodit nebo zničit objekt agrese. Je to reakce na frustraci, provázená hněvem a nepřátelstvím. Stejně nebo obdobné definice jsem našla i v odkazech na internetu, např. v otevřené encyklopedii Wikipedia. Toto psychologicko sociologické pojetí se ale zabývá agresí pouze ve spojení s živočišným druhem Homo sapiens a zapomíná na to, že člověk je pouze jedním druhem z mnoha. Slovo agrese pochází z latinského „ad gradi“. „Gradus“ je krok, „ad“ znamená „k něčemu“, což můžeme přeložit jako „pohnout se k něčemu“, to ale původně neznamenovalo zaútočit, napadnout. Tohoto významu nabylo slovo agrese zřejmě s počátky útočných válek. V prapůvodním významu, který je společný úplně všem živočišným druhům, tedy i člověku, představuje agrese aktivaci organismu v případě ohrožení, nebezpečí.

Již v padesátých letech 20. století dospěli neurologové ve shodě s psychology k závěru, že pro přežití jedince a druhu a to u všech živočichů, včetně člověka, jsou důležité a nezbytné čtyři základní mechanismy: příjem potravy, boj, útek před nebezpečím a sexuální činnost. Pokud jde o boj a útek, jinak řečeno útok a únik, jde o agresivní reakce, které mají v případě ohrožení života obranné funkce, které jsou společné všem živočichům a jsou vrozené. O obranných mechanismech pojednávám podrobněji v kapitole o zátěži. Tato agrese je fylogeneticky naprogramovaná a biologicky přizpůsobená, slouží životu.

Specifickým druhem agrese je agrese masožravců, šelem. Ke spekulacím o tom, že člověk je svým přirozeným založením, které vychází z evoluce, vlastně predátor a zabíjení „má v krvi“, nás vede přání dokázat, že člověk není špatný a za to, že zabíjí, nemůže. Ale pozor. Agrese šelem je také vedena potřebou zachování života a druhu. Jejím cílem je získat potravu. Nejde zde o instinkt obranný, ale o instinkt potravní. Velmi se podobá instrumentální agresí, která slouží k dosažení určitého cíle. Je bez emocí, krutosti, zlosti a touhy zabít pro zabíjení samotné. Ovšem člověk není dravec a tak ani jeho agrese nemůže být a není stejná

jako agrese šelem. Potrava našich pravěkých předků byla ze tří čtvrtin rostlinného původu. Navíc již bylo vědci v posledních desetiletích jako všeobecné paradigma přijato to, že výživa, ať už rostlinná či masitá, nemá s agresivitou nic společného. A tak se nabízí otázka. Kam zařadit agresi, která je vlastní pouze člověku, tedy sklon mučit a zabíjet bez příčiny, ne k obraně, ale pro potěšení, pro agresi samotnou. Destruktivita není vrozená, není ani lidskou přirozeností, protože není vlastní všem lidem bez rozdílu.

1.1.2 Typy agrese

Agrese benigní je biologicky adaptivní agrese, která je vlastní zvířatům i lidem a slouží k ochraně životně důležitých zájmů před ohrožením. U zvířat je mnohem častější útěk než útok, zvíře bojuje jen tehdy, když nemá možnost úniku. Cílem obranné agrese u zvířat není potěšení z boje a ničení, cílem je zachování života. Člověk je také „naprogramován“ na obranu ohrožených zájmů. Na rozdíl od zvířat, která reagují na ohrožení jasně a přímo hrozící tady a teď, je člověk vybaven předvídavostí a fantazií, reaguje i na ohrožení, které teprve může nastat. Proto je tak snadné pro politické, vojenské či náboženské vůdce člověka zmanipulovat a přesvědčit ho o existenci nebezpečí, jež ve skutečnosti nehrozí. Toto „vymývání mozků“ je možné jen u člověka, díky tomu je možné uvrhnout celé národy do válečných ničivých konfliktů. Dalším důležitým faktorem je to, že člověk si uvědomuje sám sebe, žije nejen fyzicky, ale i psychicky, okruh jeho životních zájmů je tedy mnohem širší než u zvířat. Potřebuje rovnováhu fyzickou, ale také psychickou. Zatímco zvíře chrání pouze život svůj či svých mláďat, pro člověka patří do okruhu chráněných hodnot také ideály, náboženství, vlast, svoboda, čest, důstojnost, majetek a další hodnoty. Při útoku na ně reaguje stejně jako na ohrožení života, tedy agresi. Potom buď bojuje nebo utíká (viz kap. 1.6.3).

Agrese maligní, zhoubná, je charakteristická pouze pro člověka. Jejím základem není žádný živočišný instinkt, je „naučená“. Neslouží záchraně života ani zachování druhu, vznikla na základě interakce sociálních a existenciálních podmínek, je specifickým produktem lidské kultury v celém jejím historickém vývoji. Pro pravěkého člověka byl neustálý boj o život potřebnou stimulací, žil v prostředí, bohatém na podněty a nechybělo mu vzrušení. S tím, jak šel vývoj člověka ruku v ruce s pokrokem, ubývalo nebezpečných a život ohrožujících podnětů, které by aktivizovaly organismus. Ovšem onen vrozený instinkt tu zůstal. Člověk potřebuje podněty, které aktivizují jeho připravenost, pohotovost, ale také kreativitu,

nápaditost, zvědavost. Dnešní společnost je ale charakteristická spíše prostými než aktivizujícími podněty. Mám na mysli konzum. Erich Fromm v tomto směru rozlišuje lidi na ty, kteří na aktivizující podněty reagují produktivně a nikdy se nenudí, druhou skupinou jsou lidé, kteří nudu kompenzují vyhledáváním stále nových podnětů a tak si ji neuvědomují. Střídají partnery, auta, potřebují pokaždé jinou zábavu. Třetí, nejzávažnější skupinou jsou ti, kteří nejsou schopni reagovat na žádný podnět. Nepocitují radost, smutek ani bolest. U tohoto typu lidí se potom mohou naplno rozvinout typicky lidské vášně jako je závist, nenávist, lakota, chamtivost a další. A právě tyto vášně jsou podhoubím destruktivity, krutosti, sadismu, masochismu, narcismu. Právě chronická nuda je závažným psychopatologickým jevem moderní společnosti. Chceme vzrušení bez námahy a tak hltáme krvavé a násilnické scény v televizi. Až nás znudí násilí pouze sledovat, půjdeme si ho sami vyzkoušet.

Predispozici, připravenost k agresi nazýváme *agresivitou* a je od jedince k jedinci různě vysoká. Souvisí to s charakterem. Ten se formoval v průběhu vývoje lidské společnosti. Lidé začali žít odděleně od ostatních, v různých podmínkách prostředí, ať už klimatických, ekonomických či sociálních. Jak se oslaboval vliv společných, geneticky zakódovaných instinktů, rostl vliv prostředí, jemuž se člověk přizpůsoboval a ten formoval vývoj charakteru přinejmenším stejnou měrou jako dědičné dispozice. A právě v charakterovém systému se organizují destruktivní a sadistické vášně. Jak jsem uvedla výše, destruktivita, krutost nebo sadismus nejsou vlastní všem lidem. Je to právě proto, že maligní agrese je produktem odpovídajícího charakteru a ne fylogeneticky naprogramované nervové soustavy. Destruktivita existuje dle Ericha Fromma dvojnásobně. První formou je vypuknutí existujících, ale „dřímajících“ destruktivních podnětů, které se aktivují v extrémních situacích. Takovými extrémními podněty jsou např. války, politické konflikty, chudoba, nuda, ale také náboženský fanatismus. Bez těchto podnětů by destruktivita nepropukla. Tou druhou jsou trvalé destruktivní rysy jako stálá součást charakteru. Mám zde na mysli sadismus a masochismus, jejichž podstatou je potěšení z mučení a z působení bolesti a utrpení. Tyto dva fenomény zde nebudu obšírněji rozvádět, protože nejsou tématem mé práce. Zájemcům ale doporučuji práci Ericha Fromma, který se touto problematikou zabývá celý svůj život.

[In FROMM, Erich. *Anatomie lidské destruktivity*. Praha: AURORA, 2007. 514 s. ISBN 978-80-7299-089-4.]

1.2 Sexuální agrese

1.2.1 Sexuální zneužívání dětí

Definice sexuálního zneužívání, přijatá Radou Evropy v roce 1992, popisuje sexuální zneužívání dětí takto: Sexuálním zneužitím dítěte se rozumí jakékoli nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli sexuální dotýkání, styk nebo vykořisťování kýmkoli, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoli, kdo se s dítětem dostal do nějakého kontaktu. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník nebo cizí osoba. Pohlavní zneužívání se dělí na dotykové a bezdotykové. Bezdotykové zneužití zahrnuje setkání s exhibicionisty a účast na sexuálních aktivitách, kde nedochází k žádnému tělesnému kontaktu, např. vystavení dítěte pornografickým videozáznamům. Kontaktní zneužití je takové, kde dochází k pohlavnímu kontaktu, včetně laskání prsou a pohlavních orgánů dítěte, pohlavnímu styku, orálnímu anebo análnímu sexu.

[In <http://www.centrumelektra.cz>]

Sexuální násilí, páchané na dětech, je spíše každodenní než ojedinělou záležitostí. Podle policejních statistik počet případů sexuálně zneužívaných dětí stále stoupá. Z 90% jsou pachatelé muži, většina obětí jsou dívky, 75% pachatelů jsou rodinní příslušníci, třetinu dokonce tvoří biologičtí otcové. Právě sexuální zneužívání blízkou osobou, kterou miluje, je pro dítě největším otřesem. Ublíží mu někdo, kdo ho má chránit, u koho se má cítit v bezpečí. Dítě nerozumí změně v chování blízké osoby, ale neodvážá se o tom s nikým hovořit, často je vystaveno výhrůžkám, zastrasování. Sexuální zneužívání v dětství se odráží v celém dalším životě oběti. Existuje např. kauzální vztah mezi zneužíváním v dětství a poruchami sexuálního prožívání a chování v dospělosti či dokonce až vznikem sexuálních deviací.

Stejně jako např. fenomén domácího násilí i sexuální zneužívání dětí vykazuje jisté charakteristické znaky. Ačkoliv je velmi častým zločinem, počet oznámení je velmi malý, kontrolovatelnost tohoto jevu je obtížná. Dalším znakem je to, že tento jev není vázán na určitou sociální vrstvu, prochází všemi vrstvami, bez ohledu na vzdělání a existenční postavení. Pachatelé jsou jen ojediněle duševně nemocní jedinci, většinou jsou v plné míře

odpovědní za svoje jednání, které je úmyslné. Pachatelé většinou pocházejí z nejbližšího sociálního okolí oběti. Snad nejdůležitějším znakem a to jak z hlediska psychologického, tak i sociálního a celospolečenského jsou dlouhodobé následky pro dětskou oběť, které způsobí, že v dospělosti se z obětí sexuálního zneužívání často stávají pachatelé sexuálně motivovaných trestných činů (převážně se to týká chlapců) nebo se opět stávají oběťmi sexuálního násilí. Sexuální zneužívání v dětství má vliv na navazování partnerských vztahů v dospělosti. U dospělé ženy to může vést až k odmítání sexuálního sblížení, k agresivnímu odmítavému postoji vůči mužům. Existuje řada studií, zabývajících se vlivem sexuálních deliktů v dětství na rozvoj sexuálních poruch obětí v dospělosti.

Důvodů, proč se na veřejnost dostane jen malé procento případů sexuálního zneužívání dětí, je více. Dítě se často bojí, že mu nikdo neuvěří, že ublíží matce, že se matka bude zlobit a tak nic neřekne a snáší zneužívání třeba mnoho let. Zde si dovoluji vyslovit svůj vlastní názor. Jsem matka dvou dětí. Vždycky, když nebylo něco v pořádku, každou změnu jejich nálady, psychického stavu, všechno jsem vnímala. Kdyby se mým dětem stalo něco tak hrozného, okamžitě bych to poznala, tím jsem si naprosto jistá. Když se dostane do médií případ sexuálního zneužívání dětí a zazní tu, že matka o ničem nevěděla, vždycky mě to silně rozruší. Podle mě není možné, aby matka o ničem nevěděla. A všechny v dětství zneužívané ženy (byly celkem tři), se kterými jsem mluvila, včetně Marie, jejíž příběh zde uvádím, jsou o tom přesvědčeny stejně, jako já. Nejčastějším důvodem, proč se případ nedostane na veřejnost, je ten, že pro rodinu je to obrovská ostuda a chce všechno ututlat.

Laická veřejnost často ztotožňuje sexuální zneužívání dětí s pedofilií, která ve volném překladu znamená „láska k dětem“. Jde o dva rozdílné pojmy, neboť sexuální zneužívání nemá s láskou nic společného, zde jde o zneužití moci. Obhajoby v tom smyslu, že dítě styk samo chtělo, jsou absolutně zcestné. Dítě není schopno samostatného a hlavně odpovědného rozhodování v tomto směru. Navíc, pokud jde o dítě, které je na tom, kdo je zneužívá, citově anebo existenčně závislé, tak se ani neodváží neuposlechnout. Psychické následky obětí zneužívání jsou velmi závažné. V sexuálním vývoji mohou vést od úplného odmítání sexuálních vztahů v dospělosti až po promiskuitu nebo prostituci, což velmi souvisí s nenávistí k vlastnímu tělu, které způsobilo tolik bolesti, v emocionální oblasti může zneužívání vést od naprosté závislosti na druhém člověku až k nenávisti a nedůvěře k lidem.

[In GÖDTEL, Reiner. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994. 184 s. ISBN 80-202-0512-8.]

1.2.2 Znásilnění

Znásilnění se podle § 241 trestního zákona dopustí ten, kdo násilím nebo pohrůzkou násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného. To je právní klasifikace znásilnění, kterou se podrobněji zabývám v jiné kapitole. Zde se budu zabývat mimoprávními aspekty tohoto trestného činu. V první řadě začnu tím, že znásilnění ohlásí na policii přibližně každá desátá oběť. Jde o to, že znásilnění, zvláště pokud u něj nebyli svědci, se špatně dokazuje. Ve zveřejnění také ženě brání mnoho předsudků. Zkušenosti se sexuálním násilím jsou stále zahaleny pláštěm studu a mnoho žen tuto skutečnost chová celý život jako hluboké tajemství. Mají strach z bolesti, způsobené novou konfrontací s tímto zážitkem. Z právního hlediska představuje znásilnění právní model sexuálních deliktů. Je zcela jasně trestným činem, namířeným proti sexuálnímu sebeurčení oběti.

Muž jen stěží chápe rozsah utrpení, jakým je pro ženu znásilnění. Mužská sexualita je méně osobní a méně zodpovědná než ženská. Mnohý muž by považoval za nesmírně vzrušující, kdyby se na něj vrhly tři ženy a vynutily si pohlavní styk. Pro většinu mužů je znásilnění příjemnou erotickou fantazií, naproti tomu pro ženy má takováto fantazie vždy negativní předznamenání. Muži, zaměřenému na soulož, činí potíže pochopit, proč by mělo být třeba pro prostitutku znásilnění nějak ponižující. Taková žena přece o nic nepřijde, nijak jí neubude. Nejde mu na rozum, o co je vlastně znásilněná žena oloupena. Nedoceňuje, jakou hodnotu má pro ženu dobrovolné rozhodování a svoboda volby, právo říci ne. Toto právo je velice cenné. Jestliže se žena neotevře dobrovolně, je možno se jí zmocnit jen tak, že se jí ublíží.

Každé znásilnění je znevažováním vůle. Ano, žena chce být dobývána, ale ne znásilněna. I když žena ráda přejímá pasivní roli v milostném vztahu, trvá zároveň na právu volby. Žena, pokud nejde o prostitutku, není ochotna se otvírat jinak než postupně. Muž, který se chce zmocnit ženy násilím, se vlastně bojí ženské sexuality. Kdo si bere ženu násilím, nečiní tak vždy ze zlé vůle, jedná spíše jako tupý, nechápající tvor, který chce jen rozkoš samu o sobě. Takový muž neumí svádět, protože ženy vlastně nezná. Když násilím nutí ženy, které mu opakují své ne, aby mu vyhověly, nepocit'uje žádné znesvěcení.

Sexuální výzkumy už dávno prokázaly, že pachatelé násilných sexuálních činů jsou jen málokdy vážně psychicky nemocní nebo dokonce hypersexuální. Většinou jde buď o bezohledné a egoistické muže, neschopné pevného citového vztahu nebo o plaché a nenápadné pachatele, kteří jsou v mužské roli ve skutečnosti nedostateční a podmaněním ženy chtějí kompenzovat své pocity méněcennosti. Stále ve společnosti převládá mužský způsob myšlení, které nechápe, že je to nejenom fyzicky násilnický akt, co ženu na dlouhá léta poznamenává. Daleko silnější je pocit pokoření, zlomení vůle, degradace na objekt cizích potřeb. Znásilněná žena má ještě i několik let potom problémy se sexuálním životem a na prožitou událost nikdy nezapomene.

[In GÖDTEL, Reiner. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994. 184 s. ISBN 80-202-0512-8.]

1.3 Některé mýty a omyly o sexuálním zneužívání a znásilnění

1.3.1 Sexuální zneužívání dětí

Veřejnost je stále více posedlá sexuálním násilím a to hlavně pokud jde o děti. Média toho v zájmu sledovanosti samozřejmě využívají a líčí detailní podrobnosti. A tak i díky takovým případům, jako je případ devítiletého Jakuba Šimánka, který byl znásilněn a zavražděn, si většina lidí myslí, že sexuálního zneužívání dětí se dopouštějí cizí pachatelé, sexuální devianti. Opak je pravdou. Deviantních jedinců se sadistickými sklony je pouze malé procento. U sexuálního zneužívání dětí převažují, stejně jako u znásilnění, pachatelé z nejbližšího okolí oběti. Zpravidla jde o muže s heterosexuální orientací, které k jejich jednání vede např. získání pocitu moci, kontroly, přivlastnění si bezvýhradné lásky, které je schopno pouze nevinné dítě apod. Nejčastěji jsou pachateli strýčkové, bratřenci, dědečkové, dokonce i bratři a otcové a to nejen nevlastní, ale i biologičtí.

Dalším názorem většiny laické veřejnosti je to, že k sexuálnímu zneužívání dochází pouze v rodinách s nízkou úrovní vzdělání a s nízkým socioekonomickým statutem. Stejně jako je tomu u případů domácího násilí i tato forma sexuálního násilí prochází napříč všemi vrstvami společnosti. Ale abych zde nehovořila jenom o názorech veřejnosti. V zajetí předsudků jsou i orgány činné v trestním řízení. Je to například přesvědčení, že čím mladší dítě, tím lépe na vše zapomene nebo to, že zneužívání, při němž dochází přímo k pohlavnímu styku má daleko závažnější psychické následky než „pouhé“ osahávání. V případech jakékoliv násilné trestné činnosti není možné paušalizovat, závažnost následků je individuální od jedince k jedinci.

Předchozí odstavec popisoval omyly, které nenapadaly věrohodnost oběti, vycházely většinou z neznalosti dané problematiky. Za daleko vážnější považují to, že se k obětem od počátku zveřejnění daného případu přistupuje s nedůvěrou. V prvním případě je to nedůvěra, pramenící z pochybností o pravdivosti výpovědi. Rodina a všichni ostatní si myslí, že dítě fantazíruje, že si vše vymyslelo a to z různých důvodů, ať už na základě vlastních sexuálních tužeb, pomsty nebo přilákání pozornosti. Jsou i takové případy, ale to už odborníci dokáží odhalit. I v těchto případech zpravidla dítěti bylo ublíženo, i když jiným způsobem.

Ve druhém případě jde o zpochybňování oběti samotné. Jde konkrétně o případy zneužívání dospívajících dívek, které dle názoru okolí vystupují provokativně, vyzývavě a jsou tak částečně zodpovědné za to, co je na nich pácháno. Zde, jako i na jiných místech svojí práce budu prosazovat svůj názor. Zákon mluví jasně. Neexistuje obhajoba pro jakékoliv sexuální zneužívání, zvláště pak zneužívání nezletilých. Pokud třeba i je dospělý muž sváděn nezletilou, je jeho povinností udržet hormony na uzdě a dodržovat zákon. Každopádně, u sexuálního zneužívání je, stejně jako u znásilnění, velmi důležité projevit důvěru. I když se později ukáže, že pravda je jiná, uvěřit a zmýlit se, to napáchá mnohem méně zla než už od počátku nedůvěřovat. Následky mohou být právě kvůli takovému přístupu velmi vážné.

[DVOŘÁKOVÁ, Lada. Mýty o sexuálním zneužívání v rodině. In *Ženská práva jsou lidská práva*. Sborník přednášek ze semináře. Brno: Nesehnutí, 2002. Str. 20 – 21. ISBN 80-903228-0-8.]

1.3.2 Znásilnění

Jedním z typických omylů, které doprovázejí představy o znásilnění, je to, že oběť má po těle zranění. Ale žena, která se ze strachu podvolí, nemusí mít zranění žádná, dokonce pouze 10% znásilněných žen je poraněno v oblasti genitálií. A tady je problém. Žena, která nevykazuje zřetelné známky zranění, těžko dokazuje, že byla skutečně znásilněna. Dalším typickým stereotypem je přesvědčení laické veřejnosti o tom, že znásilnění probíhá formou přepadení a agresori jsou psychicky vyšinutí jedinci. Vychází to z přání uchovat si představu o bezpečné společnosti, kde většina lidí kolem nás je slušná a nedopouští se kriminálního jednání. Opak je pravdou. Náhodných přepadení neznámou osobou je malé procento. Většinou se sexuálních deliktů dopouštějí lidé z blízkého sociálního okolí oběti a pachatelé vůbec nevykazují známky duševní poruchy.

A jsou tu další extrémy a rozpory v názorech na znásilnění. Na jedné straně stojí argumenty feministek, že všichni muži jsou v podstatě znásilňovatelé, na straně druhé je tu pevně zakořeněný mýtus, že všechny ženy si v skrytu duše přejí, aby byly znásilněny. Muž je dobyvatel, žena je strana morálně obžalovaná. To manifestuje ono „Každá žena s vykasanou sukni může utíkat rychleji než muž se spuštěnými kalhotami“ či „nelze navléknout nit, pokud jehla není v klidu.“ Nejenom laici, ale i policie, lékaři či soudci zastávají názor, že nelze znásilnit ženu, která klade intenzivní odpor. To je někdy i možné, ale tváří v tvář hrozbě zbraní či výhrůžce smrti se většina žen podrobí. Pud sebezáchovy, jež je nejsilnějším pudem každého živého tvora, strach o vlastní život, způsobí, že se oběť nebrání.

Jsou pachatelé, kteří utečou, když žena začne křičet o pomoc, ale přepadená žena nemůže vědět, jaký typ útočníka má před sebou. Některé práce uvádějí ve výčtu mýtů a omylů také to, že laická veřejnost si často o oběti znásilnění myslí, že udělala nebo řekla něco, čím znásilnění vyprovokovala, že si o to svým jednáním „sama řekla“. Na tento problém poukazují v kapitole o viktimizaci. Přisouzení určitého podílu viny oběti na činu zmírňuje obavy ostatních z toho, že i jim se kdykoliv může stát něco zlého, že svět vůbec není bezpečné místo pro život. Tento mýtus, který je zakořeněn i v myslích policistů, lékařů a soudců je příčinou toho, že oběť musí dokazovat, že byla skutečně znásilněna.

[In GÖDTEL, Reiner. *Sexualita a násilí*. Praha: Český spisovatel, 1994. 184 s. ISBN 80-202-0512-8.]

1.4 Sexuální agrese jako součást domácího násilí

1.4.1 Co je domácí násilí

Ačkoliv se práce týká sexuální agrese, považují za nutné zde ve stručnosti nastínit, co je domácí násilí a jeho charakteristické znaky. Pod pojmem „domácí násilí“ se většinou rozumí stupňující se opakované násilí fyzické, psychické či sexuální povahy mezi manželi nebo partnery. Problém „domácího násilí“ však lze pojmut v jeho širším významu – rodinné násilí. Násilí v rodině totiž může mít různé konkrétní podoby od týrání a zanedbávání dětí přes trýznění seniorů až po zmíněné psychické a fyzické násilí mezi mužem a ženou. Domácí násilí se projevuje různými formami. Jde o násilí nebo také týrání fyzické, psychické, finančně ekonomické, emocionální, verbální, sexuální, o sociální izolaci. Nejčastěji jde o kombinaci více forem, takže sexuální agrese, které se tu věnuji konkrétně, jde ruku v ruce s ostatními.

Pro domácí násilí jsou typické čtyři charakteristické znaky. Je to dlouhodobost a opakovanost, k incidentům nedochází ojediněle, ale jsou takřka na denním pořádku. Dalším znakem je eskalace, stupňování, narůstá četnost i intenzita incidentů. Jsou zde jasně vymezené role, což znamená, že nejde o střídání rolí či tzv. „italské manželství“, kde podnět vzejde jednou od toho, podruhé od onoho partnera. Tady je vždy oběť stejná a útočník také. Posledním důležitým znakem je soukromí. Domácí násilí se děje vždy za zavřenými dveřmi bytu, izolovaně, nikdy na veřejnosti. Poslední uvedený znak je také důvodem jednoho z typických mýtů a omylů o domácím násilí, že totiž už napohled slušní lidé, kteří na veřejnosti vystupují korektně a nenásilně, se domácího násilí nedopouštějí. Další mýtus, že co se doma upeče, to se má doma taky sníst a špinavé prádlo se nemá prát na veřejnosti, ten už naštěstí padá a dle výzkumů, které prováděl Bílý kruh bezpečí v roce 2006, stále větší procento populace je přesvědčeno o tom, že domácí násilí je celospolečenský problém. Výzkumy také vyvrátily další mýtus, že k domácímu násilí dochází v rodinách s nízkým sociálně ekonomickým statutem a agresori jsou osoby s nízkým vzděláním a patologickou osobností. Podle průzkumů se násilí mezi partnery často odehrává i mezi vzdělanými osobami (téměř polovina obětí a třetina agresorů má minimálně středoškolské vzdělání) a v dobře materiálně zabezpečených rodinách (více než 70%).

[In <http://www.domacinasili.cz>]

1.4.2 Sexuální násilí v partnerském vztahu

Jak jsem uvedla výše, je sexuální násilí v partnerství pouze součástí domácího násilí, málokdy stojí osamoceně. Cílem muže – agresora při vynucování pohlavního styku či dokonce znásilnění zde není sexuální uspokojení, cílem je demonstrace síly a uplatnění moci, sex je zde používán jako zbraň, jako trest. Agresorovi je naprosto lhostejné, jestli žena při sexu cítí radost nebo bolest. Dokonce, pokud sexem ženu trestá, aby jí dokázal, „kdo je tady pánem“, tak záměrně vyvolá takovou situaci, po které je sex to poslední, co ženu zajímá a co chce. Zde narážím na příběh Hany, která už dopředu věděla, že když je její muž obzvláště hrubý a zlý, tak si v noci vynutí sex.

Znásilňování není v partnerském vztahu jedinou formou sexuálního násilí. Způsobů sexuálního týrání je mnoho: nucení k sexu (násilím nebo výhrůzkami) i tehdy, nemá-li o něj partner zájem, nucení k sexuálním praktikám, které partnerovi vadí, ponižování partnera/ky během sexu, jak eskaluje agresivita, začíná docházet při sexu i k fyzickému násilí, bití. Sice se v této práci zabývám pouze ženskými a dětskými oběťmi, ale v kapitole, týkající se domácího násilí nemohu okrajově nezmínit i mužské oběti. Pokud je agresorem žena, tak sexuální útlak v tomto případě spočívá hlavně v odpírání sexu partnerovi, časté nevěry, se kterými se ani netají, ponižování partnerova mužství apod. I v tomto případě jde o sex jako nástroj moci a převahy, o formu trestání.

Ponižování důstojnosti oběti způsobí, že postupně dochází ke ztrátě sebevědomí a sebeúcty. Žena, která dlouhodobě poslouchá, že je neschopná, hloupá, ošklivá, nesamostatná, tak si to o sobě začne sama myslet. A tak agresorovy počáteční návrhy a prosby téměř nepozorovaně přejdou v příkazy, až nakonec agresor rozhoduje o všem, včetně toho, s kým se žena bude stýkat a s kým ne. Nebezpečnost všech forem domácího násilí spočívá právě v té zákeřné plíživosti. Oběť se bez odporu začne podřizovat, aby nevyvolala další výbuchy zlosti a týrání, snaží se vyhovět za každou cenu. Protože si zvykla žít v tomto prostředí, nepřijde jí po čase tak nesnesitelné a pomoc vyhledá zpravidla až v případě, kdy nedokáže před agresorem uchránit děti. I potom, když domácí násilí vyjde najevo, má sklon minimalizovat závažnost, obhajuje agresora, přisuzuje vinu sobě. Pro nezúčastněné a neinformované kolem je právě toto nepochopitelné a objevují se názory, že si za to oběť může sama. Odborná veřejnost ale problém nezlehčuje a domácímu násilí je věnována velká

pozornost. Intervenční centra, občanská sdružení, neziskové organizace, policie, ti všichni používají při jednání s oběťmi metodu SARA DN, což je patnáct na sebe navazujících otázek, s jejichž pomocí lze zjistit, zda se jedná skutečně o domácí násilí či ne. Významným krokem je také zákon č. 135/2006 Sb., na základě kterého lze násilnou osobu vykázat z obydlí na dobu deseti dnů. O tom se zde ale nebudu podrobněji rozepisovat, protože to není tématem mé práce. Pro zájemce existuje dostatek dostupné literatury.

[In ČÍRTKOVÁ, Ludmila, VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada Publishing, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2]

1.5 Sexuální násilí a právo

1.5.1 Historický vývoj

V dobách předkřesťanských, ještě než byl oficiálně zaveden institut manželství, byl únos a následné znásilnění dívky či ženy nejrychlejším a naprosto jistým způsobem, jak si zajistit ženu. Přičemž je nutno podotknout, že za ženu byla považována již dívka od deseti let věku. Termín dítě či nezletilá v právním smyslu neexistoval. Únos a znásilnění byly také používány k útokům na čest rodu. Jistě každý zná tento motiv i z naší klasické literární tvorby. Vladislav Vančura svoji Markétu Lazarovou sice značně zidealizoval a pro větší čtivost vložil i romantiku a lásku, faktem ale zůstává, že dcera loupeživého rodu Lazarů byla unesena a následně znásilněna Mikulášem z rodu Kozlíků (také loupežníci) právě proto, aby rod Lazarů byl potupen a zhanoben.

Po zavedení institutu manželství se žena stala „ceninou“, výhodným sňatkem bylo možno rozšířit rodinný majetek, získat postavení. Její panenství mělo tedy velkou tržní hodnotu. Znásilněním byla pošpiněna čest rodiny a byl znehodnocen „majetek“, trestem tedy bylo, že si násilník musel oběť vzít za manželku. Pokud byl ženatý, trestem byla smrt. Protože ale smrtí viníka rodina oběti nic nezískala, umožňovalo pozdější feudální právo násilníkovi, aby se vyplatil. Musel v takovém případě zaplatit rodině trojnásobek nevěstiny „ceny“. Cena se samozřejmě odvíjela od toho, jak vlivné postavení měl otec oběti.

A tady se dostáváme ke znásilnění z pohledu středověkého práva. Aby bylo možno potrestat muže za znásilnění, musela žena, resp. její rodina prokázat, že se útočníkovi bránila. Pokud žila na venkově či na samotě a nemohla by se dovolat pomoci, byl skutek uznán. Pokud ale žila ve městě, kde mohla volat o pomoc, tak se mělo zato, že se skutkem souhlasila a byla vinna stejně jako muž. To, že volala, ale pomoci se jí nedostalo, nikoho nezajímalo a oba, ona i násilník, byli ukamenováni. (*Požadavek tzv. „rozumné obrany“ je zakotven i do současného práva*). Pokud tedy bylo znásilnění prokázáno, byl trestem sňatek, smrt, pokuta. Právě po zavedení institutu manželství, kdy s nevěstou předával otec ženichovi i ostatní majetek, stalo se znásilnění dědičky zárukou sňatku a tím i získání kontroly nad jejím majetkem. S tím, jak církev získávala stále větší moc a to i nad povolováním sňatků, se tento způsob „námluv“ stal dokonce velmi častým. Vzpomeňme jenom příklad z našich dějin, kdy

přemyslovský kníže Břetislav unesl z kláštera Jitku z rodu Babenberků. Dnes je již dokázáno, že šlo o předem dohodnutou akci. Kdo zná českou historii, ten ví, že Břetislav byl nemanželský a tudíž církví neuznaný syn knížete Oldřicha a selky Boženy. Jako takový by neměl šanci se s urozenou Jitkou oženit. Takto mu to ovšem přikazoval zákon. V této době stále ještě není znásilnění chápáno jako útok na ženu, na její integritu, ale jako útok na rodinu a její čest.

Zvrat nastal až v anglickém zvykovém právu přibližně ve 12. století. Na straně jedné stát a církve ve vzácné shodě prohlásili sňatek, vynucený znásilněním, za nepřijatelnou a neprávni formu sňatku, na straně druhé bylo znásilnění kvalifikováno jako trestný čin vynuceného pohlavního styku za použití síly, hrozby silou, proti vůli ženy nebo bez jejího vědomého svolení. A co je nejdůležitější, znásilnění už je chápáno jako zločin na ženě, ne na rodině. Žena sama už může útočníka žalovat. Výsadu trestat právě tento zločin si vyhrazuje stát, což mimo jiné znamená také to, že stíhá viníka i v případě, kdy oběť nepodala stížnost. Trestem za znásilnění ženy byla stále smrt a pokuta, za znásilnění dítěte oběšení.

V českých zemích začal stát přejímat postihy za závažné zločiny ve 14. století, k unifikaci a kodifikaci práva dochází až v době pobělohorské, kdy se zákonodárná moc soustřeďuje v rukou panovníka. V této době je trest smrti za sexuální delikty spíše výjimkou, znásilnění je trestáno hlavně nucenými pracemi. Důvody jsou nasnadě. Ve válce bylo znásilňování každodenní záležitostí a domáhat se spravedlnosti u dobyvatelů nebylo možné. Posun v právu znamená Tereziánský zákoník z roku 1768, který trestně stíhá i toho, kdo sexuálnímu zločinu napomáhá. V roce 1850 zahájily svoji činnost v Habsburské monarchii okresní, krajské a zemské soudy, vznikla státní zastupitelství. Trestní právo již vypočítává trestné činy a tresty: násilné smilstvo (znásilnění), zprznění (pohlavní zneužívání) a další zločiny smilstva. Habsburský trestní zákon platil u nás až do roku 1949, kdy byl nahrazen zákonem č. 86/1950 Sb. (trestní zákon).

Vrátím se ještě do 16. století. Anglický zákonodárce Lord Matthew Hale je autorem „varovného pravidla“, jež poznamenalo pojem znásilnění až do současnosti. Cituji: „*Musíme pamatovat na to, že je velice snadné vznést obvinění ze znásilnění a velice obtížné je dokázat, a ještě těžší je bránit se takovému nařčení, i když není nikdy úplně nevinné.*“ Co to znamená? Aby byl viník potrestán, nestačilo už pouhé ženino slovo. Musela dokazovat, že ke skutku opravdu došlo, musela dokazovat, že nasadila k obraně své cti i vlastní život. Nutná obrana

byla pozdějšími právními úpravami nahrazena termínem „rozumná obrana“. Ostatně Hale je zodpovědný i za to, že až do 20. století také platilo, že manžel nemůže znásilnit manželku, protože svým manželským slibem se žena muži v tomto smyslu vzdala. Ve 20. století už právo stíhalo i manžela, ovšem jen v případě, že ke znásilnění došlo po rozvodu. Tzv. „manželské povinnosti“ byly vypuštěny až v roce 1950, kdy termín násilné smilstvo, který nezahrnoval znásilnění manželem, byl nahrazen termínem znásilnění. Dnešní právo už nerozlišuje, zda šlo o manžela či ne, ale středověký názor anglického zákonodárce je hluboce zakořeněn v myšlení nejenom mužů, ale také mnoha žen ještě dnes, na počátku 21. století.

[KOVÁŘ, Petr. Sexuální násilí v kontextu historie lidstva. In *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 10 – 14. ISBN 978-80-7345-161-5.]

1.5.2 Současné právní úpravy

Pro lepší pochopení následujícího textu nyní objasním některé základní pojmy trestního práva. Trestným činem je dle § 3, odst. 1 a 2 trestního zákona pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně. Čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu. Znaky trestného činu tvoří: nebezpečnost činu pro společnost (materiální znak trestného činu) a znaky uvedené v zákoně (formální znaky trestného činu). Znaky uvedenými v zákoně jsou: znaky skutkové podstaty trestného činu (objekt, objektivní stránka, subjekt, subjektivní stránka, protiprávnost), dále stanovený věk (§ 11) a přičetnost (§ 12). Podle ustanovení § 89 odst. 1 a dalších ustanovení trestního zákona se trestným činem rozumí nejenom spáchání, tedy dokonání trestný čin, ale také: příprava zvláště závažného trestného činu (§ 7), pokus trestného činu (§ 8), účast na trestném činu ve formě organizátorství, návodu, pomoci (§ 10). Aby se jednalo o trestný čin, musí být zároveň splněny dvě podmínky: formální podmínka – čin musí vykazovat znaky uvedené v zákoně a materiální podmínka – čin musí být nebezpečný pro společnost. Pokud čin nespĺňuje první nebo druhou podmínku a to současně, nejde o trestný čin.

Sexuální delikty jsou v našem trestním zákoně (zákon č. 140/1961 Sb.) zakotveny v VIII. hlavě jeho zvláštní části. Jde o trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti. Vedle života a zdraví jsou svoboda a lidská důstojnost nejdůležitějšími zájmy osobnosti. Znásilnění najdeme pod § 241 a je to vedle vraždy nejzávažnější trestný čin sexuálně motivovaný. K jeho naplnění se požaduje uplatnění násilí, pohrůžky bezprostředního násilí nebo zneužití

bezbrannosti jiného, tj. oběti. U tohoto trestného činu je objektem, proti kterému je veden útok, svoboda rozhodnout se o vlastním pohlavním životě. Předmětem útoku je oběť. Obětí může být nejen žena bezúhonná, jak se to vyžadovalo dříve, ale také prostitutka, i když tady je potom dokazování velmi problematické. Jak už jsem uvedla výše, obětí může být i žena, znásilněná vlastním manželem, družka druhem. U znásilnění nehraje roli věk oběti, obětí může být i dítě. Osobám mladším 15 let poskytuje zákon zvýšenou ochranu. Současné právo také pamatuje i na muže. I muž může být znásilněn – do úst nebo konečníku. Tady jenom okrajově podotýkám, že takto může znásilnit pouze muž, ne žena. Objektivní stránkou trestného činu znásilnění je to, že pachatel násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo k tomu zneužije jeho bezbrannosti. Donucením zde není myšleno pouze překonání aktivně kladeného odporu, ale také to, že pachatel zneužije momentálního stavu oběti, ve kterém není schopna se bránit v důsledku působení alkoholu, léků, drog, ve spánku, vysoké horečce nebo proto, že je spoutána. Není přitom důležité, zda se do tohoto stavu dostala přičiněním pachatele či ne. Pro naplnění skutkové podstaty je podmínkou to, že pachatel chce vykonat soulož nebo jiný obdobný pohlavní styk s jinou osobou proti její vůli. Za souhlas se souloží není možné považovat to, že se oběť podrobila, protože neměla jinou možnost, věděla, že již není možné se ubránit a na ochranu svého zdraví poskytla útočnickovi kondom, podřídila se z důvodu vyčerpanosti, beznadějnosti nebo strachu o život. Subjektem trestného činu (jakéhokoliv) je pachatel, tedy fyzická osoba, která byla v době činu příčetná (§ 12 trestního zákona) a dovršila 15 let věku (§ 11 trestního zákona). Subjektivní stránka činu vyžaduje úmysl. A znásilnění je vždy úmyslný trestný čin. Rovněž nepřekažení znásilnění je trestným činem (§ 167 trestního zákona) a dle § 168 je trestné také neoznámení již spáchaného trestného činu. Výjimkou jsou advokáti, kněží či lékaři, kteří se o činu dověděli v souvislosti s výkonem svého povolání. Tak například přijde-li k lékaři na prohlídku pacientka, která byla znásilněna, není lékař povinen tuto skutečnost oznamovat.

Znovu se dostávám ke znásilnění manželky manželem, družky druhem. V již zahájeném trestním stíhání manžela či druha lze pokračovat pouze se souhlasem poškozené. Ta může dříve daný souhlas vzít zpět a to až do doby, kdy se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Odepřený souhlas nelze znovu udělit. Toto je, pokud jde o lidská práva, velmi problematické. Manželka je na manželovi většinou existenčně závislá, žije s ním jedné domácnosti. Často jde o osoby, které jsou vystavovány domácímu násilí, jsou zavražďovány, berou ohledy na děti, protože nevědí, kam by šly. Pod nátlakem těchto okolností odeprou

souhlas k trestnímu stíhání. Velmi často ani znásilnění nenahlásí, k jeho zveřejnění dochází mnohdy tak, že dotyčná skončí s různými zraněními v nemocnici. Na toto pamatovaly nejnovější právní úpravy a proto v § 163 a trestního řádu jsou uvedeny okolnosti, za nichž není souhlasu poškozené (či poškozeného) třeba. Konkrétně v odst. 2, písm. d) se uvádí: z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán a nebo byl vzat zpět v tísní, vyvolané výhružkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.

Dalším, velmi závažným sexuální trestným činem je pohlavní zneužívání. Objektem, proti kterému tento čin směřuje, je mravní vývoj mládeže a její nedotknutelnost v pohlavní sféře (§ 242 trestního zákona). Objektivní stránka spočívá ve vykonání soulože nebo v jiném způsobu pohlavního zneužití. Předmětem útoku je osoba mladší 15 let bez ohledu na pohlaví. I zde je nutný úmysl, tj. že pachatel chtěl dosáhnout ukojení nebo aspoň vzrušení. Čin je tedy trestný i v případě, že nedojde k pohlavnímu uspokojení. Sexuální zneužívání je tedy i dotýkání se pohlavních orgánů. Pachatelem může být muž i žena. Subjektivní stránka tohoto trestného činu vyžaduje úmysl. Zákon pamatuje i na pohlavní zneužívání osob starších 15 a mladších 18 let. Jde podle § 243 a trestního zákona o pohlavní zneužívání osob, které jsou na pachateli jakkoliv závislé. Objektem útoku pachatele zde není mravní vývoj mládeže, ale svoboda rozhodování v pohlavních vztazích. Objektivní stránku zde charakterizuje to, že pachatel zneužívá závislosti osoby, která byla svěřena jeho doзору a přinutí ji k mimomanželské souloži nebo ji jiným způsobem pohlavně zneužije. Pachatelem je zde vždy ten, kdo je vůči oběti v nadřazeném postavení. Otec či jiný příbuzný, ale také učitel, lékař, vedoucí na letním táboře. Subjektivní stránka činu opět vyžaduje úmysl.

Posledním sexuálně motivovaným trestným činem, o kterém se zde zmíním, je soulož mezi příbuznými (§ 245 trestního zákona). Objektem je zde útok na morální zásadu, jež nedovoluje pohlavní styk mezi nejbližšími příbuznými. Objektivní stránka spočívá v souloži s rodičem, potomkem nebo sourozencem. Zde už je vyžadována pouze soulož, nikoliv jiný obdobný pohlavní styk. Tato soulož musí být dobrovolná (jinak by samozřejmě šlo o jiný trestný čin a to buď znásilnění nebo pohlavní zneužívání, s ohledem na věk oběti). U sourozenců k naplnění této skutkové podstaty postačí pouze jeden společný rodič. Pachatelé jsou zde oba souložící, bez ohledu na iniciátora. Subjektivní stránka opět vyžaduje úmysl.

[MITLÖHNER, Miroslav. Právní aspekty sexuálního násilí. In *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 27 – 43. ISBN 978-80-7345-161-5.]

Pokud se výše uvedené trestné činy dostanou až do stadia projednávání, zpravidla nejsou posuzovány podle jediného paragrafu. Ve většině případů se přidružují další trestné činy. V souvislosti s trestným činem pohlavního zneužívání dítěte ještě přistupuje i týrání svěřené osoby dle § 215 trestního zákona, to v případech, že oběť žije s pachatelem ve společné domácnosti a je tomuto počínání vystavována opakovaně. Rovněž u trestného činu znásilnění se sbíhají další trestné činy, např. trestný čin vydírání (§ 235 trestního zákona), podle kterého se tohoto trestného činu dopouští ten, kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl a pokud jde o sexuální násilí, které je páčáno opakovaně jako součást domácího násilí, lze použít též § 215 a trestního zákona, tj. týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě.

Nejhorším trestným činem a to jak v souvislosti se znásilněním, tak i pohlavním zneužíváním, je ale vražda (§ 219 trestního zákona). Tyto případy nejsou až tak vzácné, jak by se mohlo zdát. Sexuálně motivované vraždy zaujímají v celkovém počtu vražd dosti vysoké procento. A nedopouštějí se jich pouze sexuální devianti, těch není zase až tak mnoho. Mám zde na mysli tzv. „krycí vraždy“, které bývají jak předem naplánované, tak nekalkulované. Pachatel spáchá takovou vraždu ze strachu z prozrazení. Nebezpečnost tohoto typu pachatelů tkví v tom, že navenek se projevují nenápadně a nikdo by to do nich neřekl. Až právě spácháním násilného činu se projeví patologie jejich osobnosti. Pokud není takový pachatel odhalen, dojde dříve nebo později k repríze činu. Právě v tomto spočívá vysoká společenská nebezpečnost těchto nenápadných pachatelů.

[In Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon]

[In Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád]

1.6 Zátěž

1.6.1 Co je zátěž

Mnozí odborníci označují zátěž pojmem stres. Jde o zcela mylné směřování dvou různých pojmů. Stres není zátěž, stres je reakce organismu na zátěž, jinak řečeno, zátěž je příčinou stresu. Jak tedy definovat zátěž. Zátěž pociťuje člověk tehdy, když náročnost úkolů na něj kladených dosáhne takové míry, že ji už není schopen zvládat obvyklými způsoby. Běžná, každodenní zátěž vyvolává únavu, kterou odbouráme odpočinkem, relaxací. Vyšší formy zátěže již vyvolávají závažnější reakce.

Zátěžové situace jsou složité situace, které vyžadují větší mobilizaci sil, mohou zanechávat i vážné psychické následky. Dosažení cíle, splnění úkolu, uspokojení potřeby není uskutečnitelné běžnými postupy. Zpravidla jsou tyto situace konfliktní, frustrující, stresující. Též je nazýváme náročné životní situace či mezní situace (jde o krajní zátěže, jsou nebezpečné) nebo také problémové situace (provázené napětím). Na jedné straně tyto situace mobilizují síly k většímu úsilí a zvyšují výkonnost. Ovšem na straně druhé, jestliže míra zátěže překročí meze tzv. frustrační tolerance, která je od jedince k jedinci různě vysoká, mohou tyto situace vést až k psychickým poruchám.

Situaci, vyostřenou v relativně krátkém čase, kterou na rozdíl od náročné životní situace již není jedinec schopen sám překonat a vnitřní či vnější zátěž zvládnout pomocí vlastní strategie, nazýváme situací krizovou. Pokud stav trvá déle, jde o tíživou situaci, která je většinou důsledkem jistých společenských i osobnostních změn. Posouzení krizové situace je záležitostí subjektivní a záleží na síle a vnitřní odolnosti jedince. To, co je pro někoho náročnou životní situací, se kterou se popere a zvládne ji, je pro jiného už beznadějnou krizí, ze které nevidí východiska.

[In KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.]

1.6.2 Základní druhy reakcí na zátěžové situace

Situace, kdy je člověku znemožněno dosáhnout uspokojení nějaké subjektivně důležité potřeby, ačkoliv si myslel, že tomu tak bude, vyvolává *frustraci*. Jde o neočekávanou ztrátu naděje na uspokojení. Frustrující situace vyvolává prožitek zklamání a stimuluje reakce, zaměřené na vyrovnaní nepříznivé bilance. Člověk v této situaci reaguje buď rezignací na cíle a stanovením cílů jiných (kompenzace) nebo zvýšeným úsilím a vytrvalostí. Tento druh reakce je žádoucí a to v tom smyslu, že člověk hledá jiná řešení problému a tím mimo jiné rozvíjí svoje schopnosti.

Další reakcí na zátěžovou situaci je *konflikt*. Ten se za normálních okolností řadí mezi běžné potíže, pokud však je skutečně závažný, trvá nějakou dobu a člověk už jej není schopen řešit, může se stát patogenním. Konflikty dělíme na vnější, které se týkají mezilidských vztahů, postojů, názorů, představ a zájmů lidí a na konflikty vnitřní. Vzhledem k zaměření této práce považuji za velmi významné vnitřní konflikty, které, pokud nebyly vyřešeny, se odehrávají ve vědomí člověka a znamenají střet dvou vzájemně neslučitelných, stejně silných tendencí. Příkladem může být neslučitelnost přání týraného dítěte vyhnout se bolesti a jeho potřeby kontaktu s rodiči, kteří je bijí. Tento typ konfliktu bývá příčinou vzniku psychosomatických potíží.

Důsledkem nesouladu mezi požadavky a podmínkami na jedné straně a stavem individua na druhé je *stres*. Stres je stav, vyvolaný souborem vnějších či vnitřních podmínek, které člověku signalizují ohrožení nebo ho přímo ohrožují. Vzniká tehdy, působí-li na člověka nadměrně silný podnět po dlouhou dobu, a nebo pokud se ocitne v nesnesitelné situaci, které se nemůže vyhnout a setrvá v ní. Rozeznáváme dvě formy stresu. První je *distres*, tj. negativní stres. Je vždy vědomý a vede k pozorovatelným změnám, je subjektivně vnímán jako neschopnost vyrovnat se s kladenými nároky a s pocitem, že subjekt sám nad situací nebo i nad sebou ztrácí kontrolu, navozuje úzkost, depresi, někdy i beznaděj a učí člověka vyhýbat se situacím, ve kterých došlo k distresu, případně se vyhýbat i situacím, které se jim v určitém ohledu podobají. To otevírá cestu k fóbiím (chorobným strachům). Tou druhou formou je *eustres*, tedy kladně působící stres (např. netrpělivé očekávání radostné události). Současná tendence je – nezabavovat se stresu, ale zvládat jej. Zvládání stresu posiluje.

Jednou z největších zátěžových situací je *traumatická událost*. Může jít o přírodní katastrofy, události válečného typu, kriminální činy a další. *Trauma* znamená poranění. Psychické trauma postihuje celou osobnost. Je to duševní otřes v důsledku mimořádně silné, závažné zátěžové situace, extrémního stresu. Jde o situaci, která svou závažností, nečekaností, osobním prožíváním a dopady překračuje rámec zkušeností, které člověk měl, která přerůstá osobní kapacitu ji unést a řešit. Traumatizovaný člověk má potíže v emoční oblasti, ztrácí pocit jistoty a bezpečí, prožívá úzkost, smutek, má strach z budoucnosti. Je narušena jeho objektivita, stává se nekritickým, nesoudným, je zmítán citovými prožitky. Chování je zaměřeno na únik a izolaci nebo naopak na útok a agresi.

Důsledkem náhlého vyhrocení jakékoliv situace a nárůstu problémů může být *krize*. Jde o takové narušení psychické rovnováhy, které způsobí selhání adaptačních mechanismů. Krize je existence aktuálně nezvládnutelného problému, podnět k nutné změně. To se týká např. vývojových krizí, kdy se přechází z jedné vývojové fáze do druhé (dospívání). Příkladem takové krize může být vyhrocení konfliktů v rodině, s následnou zkratovou reakcí, např. útekem dítěte z domova. Stav citové krize doprovázejí negativní citové prožitky, tenze, úzkostnost, narušení pocitu bezpečí, zoufalství, beznaděj. Mění se uvažování a hodnocení dané situace, dochází k ochromení, bezmocnosti, neschopnosti situaci zvládnout. Reakcí je zde také útok nebo únik.

Jestliže nejsou subjektivně významné potřeby, ať už biologické či psychické, uspokojovány v dostatečné míře, přiměřeným způsobem a po dostatečně dlouhou dobu, mluvíme o *deprivaci*. Ta může významně ovlivnit nejenom aktuální psychický stav, ale i celý další psychický vývoj člověka. Význam spočívá v konkrétním vývojovém období, ve kterém k deprivaci dochází. Některá vývojová stádia, např. puberta, jsou zvýšeně náchylná k deprivaci. Může dojít k nerovnoměrnému vývoji osobnosti, ke vzniku specifických psychických odchylek. Kromě deprivace v oblasti biologických, podmětových či kognitivních potřeb hraje důležitou roli *citová deprivace*. Jde o nedostatečné uspokojování potřeby jistého citového vztahu s matkou či jinou blízkou osobou. Tento druh deprivace může velmi ovlivnit celkový rozvoj osobnosti dítěte, jeho vztah k sobě i ostatním. Dalším důležitým druhem deprivace je *deprivace sociální* a to jako důsledek omezení kontaktů s lidmi kolem. Takto strádají např. lidé chronicky nemocní nebo postižení. K tomu často přispívá i to, že blízcí těchto lidí mají snahu je izolovat od okolí.

Snad nejzávažnější reakcí na jednorázový traumatizující zážitek nebo na déletrvající stresovou situaci je vznik *posttraumatických poruch*. Ty jsou charakteristické znovuprožíváním a přetrváváním události ve vědomí, což je spojeno s intenzivním strachem, pocity bezmoci, hrůzy a potřebou vyhnout se podnětům, které mohou být s touto událostí a zkušeností z ní spojeny. Specifickou skupinu zde tvoří události, které se vymykají běžné lidské zkušenosti a k jejichž zvládnutí nejsou dostačující běžné obranné mechanismy. K takovým událostem patří přepadení, znásilnění, mučení, ale i živelné a společenské katastrofy, jako jsou povodně nebo válka. Pokud jde o zvládání těchto stavů, zase hraje roli odolnost člověka, která je individuální od jedince k jedinci. U někoho půjde o reakci akutní, kdy se objeví přechodné příznaky a dočasné potíže, které zpravidla nebývají patologické. U jiného se ale rozvine *Posttraumatická stresová porucha (PTSP)*. PTSP se objevuje, když člověk ztrácí nad situací kontrolu a nedokáže zážitky, spojené s traumatizující situací, adekvátně „zpracovat“, zvládnout. Rizikovou skupinou jsou zde lidé zranitelnější a citlivější. Více ohroženi jsou také ti, kteří nemají potřebné sociální zázemí. Ovšem i navzdory dostatečnému zázemí je PTSP velmi závažná porucha, zařazená i do mezinárodní klasifikace nemocí a je již nutno vyhledat odbornou pomoc.

1.6.3 Obranné mechanismy

Jedním ze způsobů vyrovnávání se se zátěží je *útok*. V tomto případě jde o aktivní způsob obrany, o tendenci se zátěží bojovat. Člověk zaútočí přímo buď na zdroj ohrožení nebo na náhradní objekt. Agrese může být obrácena i proti vlastní osobě a to v podobě sebeobviňování či dokonce sebevražedných sklonů. Agrese je člověku vrozená a může být dále rozvíjena učením. Projevuje se jak negativně, tedy porušováním sociálních norem, omezováním a poškozováním druhých, tak pozitivně, tj. schopností sebeprosazení, realizací vlastních plánů, asertivitou, uspokojením potřeb v souladu se sociálními normami. S řešením aktuálního problému útokem souvisí zvýšená aktivita jedince, kdy veškerá energie je zaměřena na dosažení cíle. Někdy to může být okolím přijímáno negativně, protože k tomuto způsobu boje se zátěží patří i tendence k upoutávání pozornosti a sebeprosazování, např. nápadným oblékáním či chováním. Toto bývá popisováno v odborné literatuře jako reakce na zkušenost citové deprivace, kdy se dítě snažilo vyvolat jakoukoliv emoci, třeba i negativní. Dostat alespoň pohlavěk, když ne pohlazení.

Pasivním způsobem obrany je *únik*. Je to tendence ze zátěžové situace utéct. Člověk buď skutečně uteče, přeneše odpovědnost za řešení na někoho jiného nebo rezignuje na uspokojení potřeby. Důležitá je také interpretace problému. Problém nechceme vidět, popíráme jeho existenci. Únikových, pasivních strategií rozlišuje psychologie hned několik. Stav, kdy člověk přijímá pouze informace, které pro něj nejsou ohrožující či nepříjemné, nazýváme *popření*. Člověk odmítá akceptovat skutečnost, např. vážnou chorobu. Dále sem patří *potlačení a vytěsnění*, což je tendence zbavit se nepřijatelných pohnutek a myšlenek. Vytěsňujeme traumatizující zážitky, což ovšem samozřejmě neznamená, že tyto úplně zmizely. V zastřené formě se projevují dál, ale už nevyvolávají tak silný pocit ohrožení. Velmi často takto zpracovávají trauma oběti násilí. Hlavně děti kompenzují problémy únikem do *fantazie*. Jde o nahrazování nesnesitelných zážitků snesitelnými i když nereálnými. Tento význam má i *pseudologia phantastica* (bájevá lhavost), kdy si neuspokojené dítě vytváří příběhy, kompenzující jeho problémy, ve kterých je atraktivní, milované, statečné, úspěšné a oblíbené. Zdánlivě logickým přehodnocením situace se může zdát *racionalizace*. Jde vlastně o zastření problémů ne zcela správným, ale zato přijatelným způsobem výkladu. Např. selhání ve škole dítě vysvětluje neschopností učitelek, jejich zaujatostí. Zatímco bájevá lhavost vytváří příběh zcela nový, racionalizace zkresluje příběh skutečný. *Sublimací* transformujeme nedostupný způsob uspokojení do dostupného. Tak např. neuspokojená sexuální potřeba se uvolňuje v umělecké tvorbě. Častým druhem úniku je také *regrese*, což je únik na nižší, předchozí vývojovou úroveň chování. Je to odmítnutí samostatnosti a větší potřeba závislosti na podpoře okolí. Regrese může přinést dočasnou úlevu a vyrovnání se se situací. Pokud se ale zafixuje jako postoj, má výrazný vliv na další rozvoj osobnosti. *Identifikace* je ztotožnění se s idolem, s někým, koho je možno obdivovat. Člověk si připisuje žádoucí vlastnosti a úspěchy této osoby či skupiny. Identifikace posiluje sebevědomí, snižuje pocit nejistoty, méněcennosti. Jde o přechodnou anebo zásadní neschopnost vytvořit si vlastní identitu. Důsledky identifikace jsou pozitivní nebo negativní, podle osobnosti či skupiny, s níž se jedinec ztotožňuje. K významným obranným mechanismům patří též *substituce*. Je to náhrada nedosažitelného uspokojení jiným, dosažitelným, hledání náhradního cíle, což je reakce na nepřekonatelnou překážku. Tento přesun sice frustraci úplně neodstraní, ale učiní ji snesitelnou. Vezměme si jako příklad dospívajícího, který, když není akceptován rodinou ani spolužáky, hledá náhradní uspokojení v problémové partě, kde najde uplatnění. Sice se musí podřizovat, ale má pocit, že někam patří. Člověk na zátěž reaguje i tak, že svoje obavy a názory promítá do jednání druhých. V tomto případě jde o *projekci*. Vlastní chyby přisuzujeme jiným lidem, očekáváme od druhých chování, ke kterému máme sami sklony,

např. nespolehlivost apod. V neposlední řadě nemohu nezmínit *rezignaci*. Jde o reakci na dlouhodobou zátěž, kdy se člověk předem něčeho vzdává, protože to považuje za nedosažitelné. Bezmocnost, pasivita, apatie. Když nic neočekáváme, nebudeme zklamaní. Rezignace provází kupříkladu chronická onemocnění nebo postižení. S tím souvisí i *izolace* od okolí, uzavírání se do sebe. Jde tu o neschopnost jednat jinak, tj. únavu, vyčerpání. I tímto způsobem, stejně jako je tomu u potlačení a vytěsnění, mají sklon jednat oběti násilí. V důsledku negativních zkušeností s lidmi (útočníky) se distancují i od všech ostatních. Podrobněji o všech uvedených obranných mechanismech, popřípadě jejich dalším dělení je možno se dočíst v odborné literatuře.

[In VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2004. 870 s. ISBN 80-7178-802-3.]

1.7 Viktimizace

1.7.1 Co je viktimizace

Viktimizace je určitým druhem zátěže. Jde o zraňování a poškozování oběti trestného činu, přírodní katastrofy, teroristického útoku nebo leteckých, železničních, lodních a jiných neštěstí a to jak obětí přímých tak nepřímých. Přímou obětí je osoba, která byla činem poškozena materiálně, fyzicky nebo emocionálně (poškozený/á) a dále pozůstalí po osobě, která trestným činem přišla o život. Nepřímé oběti jsou blízké osoby poškozeného. Trestný čin znásilnění kupříkladu poznamená i manžela oběti. Zvláštní skupinu tvoří rodiče nezletilé oběti. Já se budu nadále zabývat oběťmi sexuálně motivovaných trestných činů. Trestný čin je pouze začátek, viktimizace jím začíná, ale nekončí. Navazují na něj další děje, které oběť zraňují. Konkrétní trestný čin je prvotní, primární viktimizací, která je oběti způsobena pachatelem. K primární viktimizaci tedy dochází vždy, protože trestný čin je velmi drastickým zásahem do života oběti. Oběť nenachází vysvětlení, proč se to stalo, proč zrovna jí, přijde to náhle, je zaskočena a samozřejmě nepřipravena. Oběť je ochromena, mnohdy selžou přirozené obranné mechanismy. Pokud čin oznámí, stává se z ní poškozená a musí se podrobit mnoha povinnostem. A tady dochází k sekundární viktimizaci, což je poškozování oběti po činu. Nemusí k ní docházet vždy, ale ve většině případů tomu tak je. Jde o druhotné zraňování oběti médií, které zveřejní drastické podrobnosti, orgány činnými v trestním řízení, kdy má oběť pocit, že sama něco spáchala, znaleckými zkoumánými, kterým se musí podrobit a v neposlední řadě nevhodným přístupem nejbližšího okolí. Zatímco primární viktimizaci nelze zabránit, nelze jí předejít, protože situace je plně v rukou pachatele, sekundární viktimizaci předejít lze. Je nutno s obětí správně komunikovat a pomoci jí zdravě se s traumatem vyrovnat.

1.7.2 Primární viktimizace

Jak jsem již uvedla, k primární viktimizaci dochází vždy, protože je způsobena konkrétním trestným činem a přímým jednáním pachatele. Újma, způsobená oběti, je trojího druhu. Je to újma fyzická a to již ve fázi napadení, protože zde jde o narušení fyzické integrity jedince. Způsobená zranění mohou být lehčího rázu, může ale také jít o těžké ublížení na zdraví či dokonce smrt. Dále může dojít k újmě finanční a to jednak ke ztrátě majetku

v důsledku loupeže, jednak k finančním ztrátám v důsledku nákladného léčení následku násilného činu. Třetí a snad nejzávažnější újmou je újma emocionální. Emocionální rány jsou jen těžce postižitelné, protože jsou „uvnitř“ a jejich síla je individuální od jedince k jedinci. Pro někoho mohou být velmi ničivé a nenapravitelné. Oběť má strach z pachatele, z opakování činu, nedůvěřuje okolí. Nedělá věci, které dělala dřív, opouští dřívější činnosti. Pořád se jí vrací prožitá událost. Na některé detaily se nemůže vůbec rozpomenout, jiné se vrací s naprostou přesností, úporně a neodbytně. Objevují se pocity vzteku.

Emocionální rány nejsou objektivně měřitelné, jejich rozpoznání ale může pomoci při jednání s obětí a při poskytování pomoci. Důležitou otázkou je, v čem spočívá síla následků trestného činu pro oběť. Stejný čin u jedné oběti způsobí, že není schopna se vrátit k dřívějšímu způsobu života, zatímco jiná s tím nemá větší problémy. U každého je to individuální. Roli zde hrají tři důležité faktory. Prvním je tzv. previktimní osobnost. Schopnost této oběti vyrovnat se s trestným činem ovlivňuje to, jak vysoké je její přesvědčení, že beze zbytku kontroluje vlastní život a zvládne každou situaci. Tyto osoby mají pocit nezranitelnosti a o to drtivější jsou následky trestného činu na jejich psychiku. Potom i relativně malá újma vyvolá ničivé následky. Protože ale tyto jedinci navenek vždy vystupovali jako silní, odmítají projevit svoje pocity a předstírají lhostejnost, naprostou duševní rovnováhu, tzv. nepravý cynismus. S vlastní viktimizací se potom vyrovnávají velmi těžce, jejich projevy chování jsou nepředvídatelné a pro jejich okolí překvapivé.

Opakem previktimní oběti je oběť poučená. Ta už má orientační znalosti o problémech, které se u ní projevují po činu a tak častěji vyhledá pomoc. To, co prožívá, chápe jako normální reakci. Dalším důležitým faktorem jsou okolnosti trestného činu. Jsou to: míra použitého násilí, stupeň ponížení či pošpinění oběti, to, jak oběť hodnotí svoje chování při činu a to, jak se na místě činu chovali všichni ostatní. U násilných trestných činů je emocionální újma vnímána citlivěji než újma fyzická. I svědek násilného činu může mít větší psychické problémy než oběť. Závažný dopad na oběť má také lhostejnost ostatních na místě činu. To např. v případech, kdy byla napadena na veřejném místě a bylo možno jí pomoci, ale volání o pomoc bylo ignorováno. Třetím důležitým faktorem, který ovlivňuje následky trestného činu, je reakce okolí. Návrat oběti do normálního života může ovlivnit zejména podpora blízkých. Nejčastějším problémem je ignorace toho, co se stalo. S obětí se mluví, jako by se nic nestalo, blízcí se hovorů na bolestivé téma vyhýbají, snaží se oběť přimět, aby na vše zapomněla. Takto oběť nemá možnost děj přijatelně zpracovat do snesitelné

vzpomínky. Právě tyto nevhodné reakce okolí na primární viktimizaci posilují negativní dopad činu na oběť nejvíce. Ostatně to, že oběť musí co nejdříve na vše zapomenout, takže je nutno se chovat, jako by se nic nestalo a dále to, že oběť je nemocná a vyléčí ji klid, odpočinek, izolace a léky, to jsou typické mýty, vedoucí k nesprávnému zacházení s oběťmi trestných činů. Pravdou je, že oběť na čin už nikdy v životě nezapomene.

Trestný čin rozbije základní vzorce myšlení oběti, oťrese do základů vírou v kontrolu nad vlastním životem, důvěrou v dobro světa, důvěrou v lidi. Primární viktimizaci prožívá oběť jako krizi, která ohrožuje celou její osobnost, její „já“. Kriminálním činem byla oběť zneuctěna, najednou ztrácí důvěru v sebe, v ostatní, ve svět a jeho uspořádanost a bezpečnost. S tím souvisí i ztráta pocitu autonomie. Každý zdravý jedinec je přesvědčen o tom, že jenom on má kontrolu nad svým životem, on si zvolí, co bude dělat a jak se bude chovat. Pokud se stane obětí trestného činu, najednou tyto jistoty ztrácí. Zjišťuje, že se může dostat do situace, která je nepředvídatelná, nespravedlivá, do níž se dostal bez vlastního přičinění. Dosavadní řád světa je v troskách.

1.7.3 Sekundární viktimizace

Sekundární viktimizace počíná tehdy, kdy oběť, která se odhodlala oznámit trestný čin, je vystavována dalšímu zraňování. Nejde tady ani tak o to, že by oběť byla stresována opakovaným líčením traumatických událostí před orgány činnými v trestním řízení, tedy před cizími lidmi, jako spíše o to, čemu se říká „procedurální neférovost“. Jako procedurální spravedlnost pociťuje oběť to, že její výpovědi byla věnována dostatečná pozornost, že k ní bylo přístupováno s důvěrou, že se s ní zacházelo důstojně. Distributivní spravedlností se potom rozumí to, jak oběť vnímá spravedlnost trestu. Pro oběť je důležitá spravedlnost procedurální. Pokud je přesvědčena o tom, že vyšetřování i líčení proběhlo jak mělo a že bylo řečeno vše, je srozuměna i s výší trestu. To souvisí s všeobecnými představami o spravedlivém vyslyšení obou stran.

Právě formální předpisy patří k tzv. strukturálním příčinám viktimizace. Oběť je bohužel nucena setkat se po činu se svým pachatelem u soudního líčení. To je pro oběť velmi traumatizující. Falešné mýty a stereotypy o obětech patří k sociálně psychologickým příčinám. V praxi velmi často dochází k tomu, že lidé z okolí oběti dávají čin za vinu jí.

Soudí, že pachatele provokovala, že byla vyzývavá, že se neměla zdržovat na kritickém místě v kritickou dobu, že se chovala neopatrně, naivně apod. Tyto postoje jsou obranným mechanismem. Mají základ v tom, že člověk chce věřit tomu, že svět je dobrý a bezpečný a zlé skutky se nedějí jen tak, bez příčiny. Pokud si to totiž oběť zavinila sama, „slušný občan“ potom může mít klidné svědomí, nemusí se trápit soucitem, může klidně spát. Postoje, kognitivní schémata lidí, kteří jako první přicházejí do kontaktu s obětí, ty řadíme k individuálním příčinám sekundární viktimizace. Působí zde zvrácené okouzlení zločinem, projevovaný zvýšeným zájmem o detailní líčení. Okolí jeví zájem o čin, ne o oběť. Zvláštní kategorii tvoří média, pro která je byznys na prvním místě, kdy se pro sledovanost neštítí ničeho, ani obchodu s lidským neštěstím. Bohužel jim v tom nahrává fascinace veřejnosti kriminálními činy. A čím víc brutality, sexu a podrobností, tím lépe.

Hlavním znakem sekundární viktimizace je nezájem o potřeby oběti a ochranu její důstojnosti. Zatímco u ostatní kriminality musí orgány činné v trestním řízení dokazovat vinu pachateli, u sexuálních deliktů patří k velmi negativním jevům to, že to oběť musí orgánům činným v trestním řízení dokazovat, že se čin opravdu stal. Pro sekundární viktimizaci u sexuálních trestných činů je charakteristické: nedostatek důvěry v tvrzení a líčení oběti, který vyústí až v pocity nespravedlnosti, dále nedostatek informací oběti o tom, co musí udělat v souvislosti s činem, informací o jejích právech a povinnostech, o možnostech získání odškodnění v souvislosti s léčbou, ušlým výdělkem apod. Necitlivě vedený výslech, senzacechtivost médií, chování okolí, dotazy, směřující do nejintimnějšího soukromí oběti, ponižování a zraňování mohou vést k pocitu nedůstojnosti. Orgány činné v trestním řízení navíc zajímají pouze stopy, důkazy a ne člověk v těžké životní situaci. K pocitu izolace dojde právě v souvislosti s mýtem o vlastním přičinění, vině oběti na tom, co se stalo. Chování okolí a to i toho nejbližšího k oběti trestného činu se změní. Lidé se oběti začnou vyhýbat, protože nevědí, jak se k ní chovat, což oběť samozřejmě registruje a upadá do izolace a osamění.

Sexuální delikty, znásilnění, sexuální zneužívání a také domácí násilí patří k trestným činům, kde se sekundární viktimizace vyskytuje ve velmi vysoké míře a to ze strany policie, soudců, soudních znalců i nejbližšího okolí. Alarmující je to, že právě obavy ze sekundární viktimizace jsou příčinou toho, že pouze jedna žena z deseti nahlásí znásilnění. Bílý kruh bezpečí zjišťoval od ledna 2001 do července 2002 u obětí znásilnění, které zde vyhledaly pomoc, jak popisovaly sekundární viktimizaci a koho označují jako původce. 50% obětí uvedlo na prvním místě jako původce znalce z oboru psychologie a psychiatrie, kteří

vyšetřovali jejich osobnost a věrohodnost, 30% obětí uvedlo postup orgánů činných v trestním řízení a 20% rodinu a přátele. Pokud jde o viktimizaci ze strany znalců, poněkud více oběti uváděly, že jim nebyly poskytnuty dostatečné informace, které by jim vysvětlily celou vyšetřovací proceduru, dále nerespektování jejich důstojnosti, spěch, nezáměr o pocity oběti. Byly podrobeny testování, aniž by koho zajímal dopad činu na každodenní život, nemluví o tom, že s jejich lékařskou dokumentací bylo manipulováno bez jejich souhlasu, dokonce některé citlivé údaje oběti i její rodiny jsou používány tak, že ji diskreditují, což samozřejmě nahrává pachateli. Ve většině případů jim vůbec nebyla nabídnuta psychologická pomoc a terapie. Policii a soudům oběti vytýkají neposkytnutí základních informací ohledně vyšetřování, nezajímají se o jejich bezpečnost, oběti jsou vyslýchány v nedůstojných podmínkách, dokonce se vyskytují i případy, kdy je oběti rozmlouváno podání trestního oznámení. Nejvíce zraňující na postupech těchto orgánů je ponižující výslech v soudním líčení, který velmi citelně zasahuje do nejtímnějšího soukromí oběti, oběť je nucena před cizími lidmi odpovídat na otázky sexuálního rázu a mnohdy je toto ve prospěch pachatele. Snad nejcitelnější je ale viktimizace ze strany rodiny a blízkých. Oběť je obviňována z neopatrnosti, lehkovážnosti, z toho, že za všechno alespoň částečně může. Ti nejbližší, kteří by měli nejvíce být oporou, často ani s obětí nekomunikují, vyloučí ji.

[In ČÍRTKOVÁ, Ludmila, VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada Publishing, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2]

Jak už jsem zmínila výše, s odpovídajícím a správným přístupem k oběti by k sekundární viktimizaci vůbec nemuselo dojít. To by ale všichni zainteresovaní museli vědět, co dělat a jak se chovat. A tady je problém. I policisté, soudci a lékaři jsou jenom lidé, takže většinou jednají pod vlivem společensky zažitých mýtů a stereotypů. Komunikace s oběťmi násilných trestných činů je „pole neorané“. Přiznávám zaujatost problémem, ale já vidím stěžejní úkoly sociální pedagogiky právě tady. Lidé, kteří s oběťmi přicházejí do styku jako první, by měli procházet speciálním psychologickým výcvikem. Policisté v základní odborné přípravě v policejní škole absolvují třídní kurs transakční analýzy. Stejná, ne-li větší pozornost by měla být věnována právě komunikačním dovednostem v jednání s oběťmi. A to nejenom u policistů, ale i soudců, lékařů, sociálních pracovníků. Tady se sociální pedagogice otevírá obrovské hřiště pro rozehrání zápasu s předsudky a tmářstvím. Jsem přesvědčena o tom, že právě tudy vede cesta k boji se sekundární viktimizací. Policista s hlubší znalostí problematiky potom např. nepoužije větu „A co jste dělala v noci sama na ulici?“, protože bude vědět, že taková věta může oběť zablokovat a napáchat nenapravitelné škody.

1.8 Sexuálně motivované trestné činy v číslech

Sexuální delikty patří mezi ty nejzávažnější. Následující údaje samozřejmě vypovídají pouze o oznámených, odhalených činech. O důvodech neoznámení těchto činů pojednávám v kapitole o viktimizaci. Počet latentních činů je dle názoru odborníků oproti těm vyšetřovaným až desetinásobně vyšší. Počet nahlášených případů se pohybuje mezi 3 – 4 %. Objasněnost se potom pohybuje mezi 70 a 94 %, podle regionů. Před rokem 1989 byly mezi mravnostní delikty řazeny i příživnictví a homosexualita, od roku 1990 kategorizují policejní statistiky následující trestné činy: znásilnění, pohlavní zneužívání v závislosti, pohlavní zneužívání ostatní, ostatní pohlavní úchytky, ohrožování mravnosti, kuplířství, obchodování s lidmi, ostatní.

Přibližně jednu třetinu všech mravnostních trestných činů tvoří znásilnění. Každoročně se počet pohybuje mezi 500 a 750 případy. Výjimkou byl rok 1990 (890 případů), ale v tomto roce prudce stoupl počet i dalších (nejenom mravnostních) trestných činů. To zřejmě souviselo se změnou politického režimu a také s bezhlavou plošnou amnestií, kdy nebyly dostatečně zváženy následky takového kroku. Nejvyšší počet případů vykazují velká města a příhraniční oblasti. Nejčastěji hlášeným trestným činem je pohlavní zneužívání (40 – 45 % vyšetřovaných trestných činů). Z toho pohlavní zneužívání v závislosti tvoří 12 – 15 %. Pořád se pohybujeme v číslech odhalených případů, tedy v mezích 4 % skutečných případů. Objasněnost v těchto případech je vysoká (86 – 96 %).

Nejzávažnějším mravnostním trestným činem je sexuálně motivovaná vražda, která tvoří 2 – 3 % z celkového počtu vražd. Toto číslo se může zdát malé, ale jak uvádím na jiném místě, vysoké procento vražd je motivováno snahou zakrýt zločin, umlčet oběť (krycí vražda). Velmi často se také stává, že pachatel se snaží zakrýt skutečný důvod vraždy právě sexuální motivací. Objasněnost těchto případů se pohybuje mezi 80 – 97 %.

[KOVÁŘ, Petr, VALERIÁN, Luboš. Vývoj mravnostní kriminality podle policejních poznatků a statistik. In *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 27 – 43. ISBN 978-80-7345-161-5.]

Oficiální statistiky obsahují jen zlomek skutečného počtu násilných sexuálních trestných činů. Příčin neochoty oznamovat tyto činy je hned několik. Velmi významným důvodem je vztah oběti k pachateli. U těchto skutků se často pachatel a oběť znají. Může jít o sousedy, kolegy z práce, známé, v nemalém počtu jde i o bývalé manžele, partnery. Případů,

kdy útočí deviantní či sériový pachatel na neznámou oběť, těch je podstatně méně. Dalším důvodem jsou tzv. důkazní problémy. Jak jsem již uvedla, často oběti nevykazují fyzická poranění, nedojde k ublížení na zdraví a tak je dokazování nesnadné. Nedostatkem stop se může případ ocitnout v důkazní nouzi, tím spíše, že převážná většina těchto činů se odehrává v ústraní, beze svědků. V tomto případě stojí slovo oběti proti slovu pachatele. Pokud je obětí např. prostitutka, je velmi jednoduché zpochybnit její důvěryhodnost a věrohodnost její výpovědi. Třetím důvodem k neoznámení činu může být pro oběť subjektivní zátěž, plynoucí z trestního řízení, související s viktimizací. No a v neposlední řadě je to stigmatizace oběti, mýty a předsudky o znásilnění (viz výše).

[ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti sexuálního násilí. In *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008, s. 27 – 43. ISBN 978-80-7345-161-5.]

2. NEODHALENÉ SEXUÁLNÍ NÁSILÍ JAKO CELOŽIVOTNÍ TAJEMSTVÍ A JEHO NÁSLEDKY

2.1 Charakteristika průzkumu

Práce je rozdělena do tří částí. V první, teoretické části se zabývám výkladem hlavních pojmů: sexuální agrese, sexuální zneužívání, znásilnění, domácí násilí, zátěž, viktimizace a to na základě sekundární analýzy již existujících literárních a dalších pramenů. Hlavním okruhům odpovídají názvy podkapitol, nechybí ani zakotvení v české legislativě a výskyt sexuálně motivovaných trestných činů v současné české společnosti. Ve druhé části, která je částí praktickou, jsou uvedeny tři příběhy ze života. Kapitoly jsou nazvány jmény žen, které zde vypovídají. Každá kapitola zde má dvě podkapitoly. Jádrem je vždy ta první, ve které žena, která prošla jednou z forem sexuálního násilí, vypovídá svůj životní příběh. Druhou podkapitolou každé kapitoly druhé části je řízený rozhovor, ve kterém ženy odpovídají podrobněji na již výše uvedené otázky. Tyto ženy souhlasily s výpověďmi s podmínkou, že jim bude zaručena absolutní anonymita. První byla zneužívána v raném dětství nevlastním otcem. Druhou znásilnil ve čtrnácti letech přítel její matky a později ji psychicky, fyzicky a také sexuálně týral manžel a má za sebou pokus o sebevraždu, třetí byla brutálně znásilněna neznámým útočníkem ve třiceti šesti letech.

Setkala jsem se celkem s patnácti ženami, které prošly některou z forem sexuálního násilí. Čtyři z nich se mnou odmítly dokonce i mluvit, nechtěly se k traumatizujícím zážitkům vracet. Z těchto čtyř se jednalo o dvě znásilněné, jeden případ sexuálního zneužívání v dětství a jedna z žen byla (a zřejmě doposud je) obětí domácího násilí. Dle mého subjektivního názoru tyto oběti nedokázaly to, co se jim stalo, adekvátně zpracovat a stále se s problémem potýkají. Dalších osm žen mi svůj příběh vypovědělo, ale odmítly magnetofon, mohla jsem si dělat jenom písemné poznámky. Tyto ženy byly zpočátku váhavé a nedůvěřivé, ale postupně se rozpovídaly a jak mi potom řekly, jako by jim přineslo úlevu, že se mohou vypovídat. Těmto ženám jsem zaručila, že jejich příběh nezveřejním, což také dodržím. Pomohly mi ale v tom, že jsem měla srovnání. V těchto osmi případech se jednalo dvakrát o sexuální zneužívání v dětství, třikrát znásilnění a třikrát domácí násilí. Marie, Hana a Magdaléna, ty tři byly ochotny vypovědět svůj příběh, namluvit ho na magnetofon a souhlasily s uvedením

v této práci. A jak jsem všechny ty ženy poznala? Jednu z nich znám osobně dlouhá léta, máme společné osudy a jsme celou tu dobu přítelkyně. Ona zná zase další, která má nějakou zkušenost se sexuálním násilím a k ní mě přivedla. Tímto způsobem jsem se, jak už jsem uvedla, dostala celkem k patnácti obětem sexuálního násilí (princip „sněhové koule“). Nechci sem zanášet mystiku, ale oběti násilných činů nebo týrání jakoby nosily na čele vypálené znamení, které dokáží rozpoznat jen ony a poznají se díky němu i v davu. Není snadné získat si jejich důvěru. Kdybych se pokusila cokoliv si vymyslet, odhalily by to. Ony poznaly, že k nim patřím a jen proto mi věnovaly svoji důvěru a tak může vzniknout tato práce.

Poslední, třetí částí práce bude závěrečná zpráva, ve které shrnu na základě zveřejněných příběhů odpovědi na klíčové otázky. V závěru se budu podrobněji věnovat také další, dosud nevyřešené otázce a tou je otázka, jak se ženy s uvedenými traumatizujícími zkušenostmi vyrovnaly, zda a jak je vyřešily, či doposud řeší. Je možné, že v průběhu jednotlivých sezení s Marií, Hanou a Magdalénou vyvstanou další, zatím netušené otázky. Jména žen jsou samozřejmě smyšlená, stejně jako jsou zde upraveny některé údaje, aby bylo vyloučeno kohokoliv identifikovat.

[In RADVAN, Eduard. *Poznámky k vypracování odborného textu*. Brno: IMS, 2007. 53 s.]

2.2 Marie

(Sexuální zneužívání v raném dětství)

Marie je křehká, štíhlá brunetka středního věku. Je rozvedená, žije sama a pracuje jako vrchní sestra v nemocnici na malém městě. Je radost s ní pracovat, protože patří k tomu typu obětí, které Ludmila Čírtková označuje jako „poučené“. To, co se jí stalo, stalo se už hrozně dávno a ona až dodneška sleduje všechno, co se týká sexuálního zneužívání dětí. Mnoho toho přečetla, měla možnost o všem přemýšlet a tak není těžké s ní mluvit na úrovni velmi dobře informovaného laika. Sama při vyprávění i v pozdějším rozhovoru s otázkami a odpověďmi rozebírala svoje pocity a snažila se pochopit i chování druhých. Je otevřená, srdečná. Je ten typ, co s otevřenou náručí umí dávat radost a lásku a potřebuje ke šťastnému životu lásku druhých. Možná je to tím, že se jí lásky v dětství moc nedostalo. Z fotografií, které mi ukazuje ze svého dětství, se na mě dívá drobná blondatá dívka s tmavými kruhy pod velkýma, smutnýma očima. Ty velké oči má pořád a smutné byly jenom občas, když líčila něco, co bylo obzvlášť bolestné. Do tohoto projektu se pustila s vervou, energií a elánem. Chce, aby se o problému sexuálního zneužívání dětí vědělo co nejvíc a bude ráda, pokud bude moci jakkoliv přispět. A její životní příběh je opravdu velmi zajímavý.

2.2.1 Životní příběh

Když mi byly dva roky, odstěhoval se můj otec od mojí matky a o sedm měsíců později bylo jejich manželství rozvedeno. V té době už matka čekala další dítě s mým otčímem, za kterého se tři měsíce po narození mého bratra také provdala. Byla jsem tehdy hodně malá a tak nemám žádné vzpomínky na vlastního otce. Otčím byl na mě hodný a já jsem ho měla ráda. Kdykoliv jsem vzpomínala na dětství, hezké vzpomínky se týkaly vlastně jenom jeho. On mě učil jezdit na kole, hrát fotbal, bruslit. Jezdila jsem s ním i na návštěvy k jeho příbuzným a on se mnou chlubil jako svojí dcerou. A když jsem nezvládala učivo ve škole, pomáhal mi. Pamatuji si, že jsem na základní škole nedokázala pochopit dělení víceciferným číslem. Zatímco matka nadávala a odmítala s debilem (myslím tím mnou) ztrácet čas, on se mnou seděl trpělivě několik hodin, až jsem to konečně pochopila. A tak to bylo celé dětství. Dokonce i na přijímací zkoušky na zdravotnickou školu se mnou jel on. Moje matka byla tvrdá a přísná žena a já jsem se jí bála. Nikdy mě nepohladila, neobjala, nepolíbila. To není zveličování s odstupem let. Ono to tak opravdu bylo. Ona se mnou jednala

jen formou příkazů a zákazů a pokud jsem něco nesplnila podle jejího očekávání, následoval výprask. Nebila mě holou rukou, používala plácačku na mouchy. Mívala jsem tu mřížku otisknutou po nohou až do krve, takže jsem se ani v tělocviku nemohla svlékat do trenýrek. Nemám ráda plácačku na mouchy, nikde v mojí domácnosti ji nenajdete. „Maruško“, toto oslovení jsem slyšela jen od otčíma nebo od svojí babičky a dědy. Babičku jsem milovala a ona mě. Ona věděla, jak se mnou matka zachází. Nevím, jestli jí někdy něco řekla, ale na mě se vždycky dívala se soucitem a bolestí v očích. Byla to taky ona, která si mě k sobě brala na prázdniny a vozili mě s dědou po výletech. Když jsem nebyla v létě u babičky, tak jsem je trávila na pionýrských táborech a to každý rok až do deváté třídy.

Nevěděla jsem, co jsem provedla, proč mě matka nemá ráda jako moje sourozence. Vždycky po mě doslova plivala, že jsem hrdá po svém otci. Nechápala jsem, co jí provedl tak hrozného, že o něm mluvila jen s nenávisí, s dovětkem, že jsem celá po něm. Celé ty roky jsem se snažila jí udělat radost, aby na mě mohla být pyšná. Byla jsem premiantka třídy, nosila na vysvědčení samé jedničky, ale nic to pro ni neznamenal. Ona měla jenom jedno dítě a to svoje nejmladší. Rok po narození bratra se narodila ještě sestra, která pro ni byla vším. Dokonce ani mého bratra neměla matka ráda a ani otčím se k němu nechoval nijak dobře. Mě, která jsem nebyla jeho, měl radši. Tyhle složité vztahy v naší rodině jsem pochopila až o mnoho let později. Můj bratr to vyřešil tak, že se už někdy v sedmnácti, po vyučení, nadobro odstěhoval do rodiny svojí budoucí manželky. Já jsem zůstala až do svojí svatby.

Když mě přijali na zdravotnickou školu, matka mi zařídila internát. Domů jsem jezdila v pátek večer a v neděli odpoledne jsem se na internát vracela. Ty čtyři roky pro mě byly šťastné. Vlastně jsem doma nebyla už skoro vůbec, protože víkendy, kdy jsem nebyla ve škole, byla jsem u babičky. Když mi bylo šestnáct, měla jsem svůj první sex. Byla to velmi bolestivá a nepříjemná zkušenost. Partner byl stejně nezkušený jako já. Rozhodně se mi to nelíbilo, ale byla to první láska a já byla zamilovaná, takže s tím chlapcem jsem chodila dál. On využíval k sexu každou příležitost a já se podvolovala, ale nějak mě sex nezaujal. Navíc, z mě neznámého důvodu jsem se odmítala dotýkat partnerova přirození. Bylo to iracionální, pudové, ale já jsem prostě nemohla. To byl taky důvod našeho rozchodu, protože prý jsem „divná“. Potom jsem se jakémukoliv vztahu spíš vyhýbala.

Když jsem byla ve čtvrtém ročníku, tak jsem poznala svého manžela. Byl o pět let starší než já a studoval posledním rokem vysokou školu, stavební fakultu. Byl romantik, nosil mi květiny, dárky, dělal, co mi na očích viděl. Já jsem najednou měla kolem sebe lásku a zájem, byla jsem pro někoho středem vesmíru. Školu jsme dokončili zároveň a oba jsme nastoupili do práce. Já do nemocnice, on do velkého podniku. A potom jsem zjistila, že jsem těhotná. On měl velkou radost a začal plánovat svatbu. Já jsem viděla možnost dostat se pryč od svojí rodiny. Tehdy, za socialismu, bylo v tomto směru všechno snazší. Perspektivní pracovník, dítě na cestě, takže manžel dostal byt. Byla jsem šťastná. Mohli jsme si, i když nijak honosně, zařídit domov. Manželovi pomohli jeho rodiče, já jsem od těch svých nedostala nic. Zato mě překvapili babička s dědou. Celá léta mi spořili na vkladní knížku a dali mi čtyřicet tisíc. V té době to bylo hodně peněz. A taky jsme dostali novomanželskou půjčku. Všechno bylo růžové. Odešla jsem na mateřskou dovolenou, narodila se dcerka. Zpočátku to bylo fajn. Můj manžel byl stále ještě zamilovaný a tak měl, alespoň se mi to tak zdálo, pochopení pro to, že se ho odmítám dotýkat. Můj nezájem o sex připisoval těžkému porodu, velkým starostem s dcerkou. Začalo to někdy v době, kdy byly malé dva roky. Manžel mi začal vytýkat, že sex je pro mě nutné zlo, že jsem chladná, cítil málo lásky. Najednou se začal zaobírat tím, proč se ho nechci dotýkat. Víím, že mě miloval a chtěl dostávat tolik lásky, kolik dával. Já jsem si to vyčítala a i mě napadlo to, co mého prvního chlapce. Že jsem opravdu v nepořádku. Rozhodla jsem se s tím něco udělat.

Na tuhle noc nikdy nezapomenu. Měla jsem strach, ale chtěla jsem manželovi dokázat, že ho mám moc ráda. Chtěla jsem tmu, ale on nechal rozsvíceno. Dotkla jsem se ho, ale jemu to nestačilo. Vzal moji ruku a obemknul s ní svoje přirození. Co se potom stalo, bylo jako zlý sen. Jak jsem se dívala na svoji ruku, najednou jsem měla před očima jiný obraz. Ručičku malého děvčátka, kterou kolem obrovského údu pevně svírá mužská ruka a pohybuje s ní sem a tam, sem a tam. Začala jsem křičet, utekla do koupelny a zvracela. Najednou, jako by se otevřela Pandořina skříňka, začaly naskakovat další obrazy. Ložnice, já a otec v posteli, matka, stojící mezi dveřmi. A další scény. Otec, který úplně nahý vychází z koupelny a matka která na něj řve, ať se před tou malou děvkou nepředvádí. Díly skládačky začaly přesně zapadat do sebe, všechno najednou dávalo smysl. Otčímova láska, matčina nenávisť. Její chlad a odmítání. Ale jakým právem? Já jsem byla nevinné, nevědoucí dítě, potřebovala jsem její ochranu.

Tahle noc změnila úplně všechno. Manžela to šokovalo, urazilo, zranilo. Nic jsem mu neřekla a on se mi začal postupně vzdalovat, až se mnou přestal i spát. Začal trávit hodně času ve svém podniku, kde ho povýšili do vedoucí funkce. Někdy v době, kdy byly malé asi tři roky, začal jezdit i na služební cesty do zahraničí. Byl schopný a stoupal v kariéře. V té době jsme už vedle sebe žili jako dva cizí lidé. On někdy vůbec nepřišel na noc domů a já jsem poznala, že má milenkou. Vypadal šťastně, možná konečně našel, co hledal. Nehádali jsme se, dcera vůbec nic nepozorovala. On ji měl rád a má rád pořád. Ale nikdy jsem je nenechávala o samotě. Nenáviděla jsem se za to. Potom odešel a já jsem ho nedržela. Počkal, až mi skončí mateřská, nastoupím do práce a malá do školky. Rozvedení jsme byli rychle, žádné naschvály, hádky, žádná „Itálie“. Byl velkorysý, zůstal mi byt, na alimentech také nešetřil. Dnes je znovu ženatý, má dvě děti a svoji ženě je věrný. Vzal si svoji sekretářku, u které našel jak lásku, tak i vášeň. Já mu to přeji, zaslouží si to. Já sama jsem se znovu neprovdala. Občas jsem si s někým vyšla, měla jsem dvakrát i něco, čemu se dá říkat vztah. Je zajímavé to, že tou nocí jako by byla zbořena nějaká zeď. Už mi nikdy nedělalo potíže se muže dotýkat a sex pro mě už nebyl tak nepříjemný. Vždycky jsem se ale bránila tomu, přivést nějakého muže domů, dcera se mi zdála moc malá. Určitě tady hrálo roli to, co se mi stalo. Dcera mezitím dospěla, provdala se, mám i vnoučata, takže mám pořád co dělat. Mokrát mi i zeť říkal, že jsem pohledná ženská, ať si někoho najdu. Dokonce si s dcerou hráli i na dohazovače a snažili se mě s někým seznámit. Je to roztomilé a mám je oba moc ráda, ale já jsem si za ty roky zvykla na svobodu a nezávislost, neměla jsem a nemám potřebu se vdávat. Jdu kam chci, kdy chci, uvařím si nebo taky ne, nezakopávám o někoho cizího ráno v koupelně, nikdo a nic mě neomezuje. Je mi čtyřicet osm a nic už nebudu měnit.

Rodiče jsem s celou rodinou povinně navštěvovala o narozeninách a o vánocích, oni mě nenavštívili nikdy. Otčím začal už v době, kdy jsem byla ještě dítě, hodně pít. Teď už to byl alkoholik. Stačila mu sklenka alkoholu a byl opilý. Matce objevili rakovinu prsu a v průběhu pěti let jí vzali postupně obě prsa. Přesto se rakovina dostala i do kostí, ledvin a jater a matka před pěti lety zemřela. O svojí nemoci nemluvila a zvláště přede mnou nedala najevo sebemenší slabost. Já sama, když jsem se o její rakovině dověděla, necítila jsem nic. Ani soucit, ani smutek, prostě prázdno. Pořád ale ve mně byla ta malá holčička, která si chce vysloužit matčino uznání a tak jsem pomáhala, jak to jenom šlo. Samozřejmě ani teď to pro matku ničím nebylo. Ke konci, kdy už jí lékaři nedokázali pomoci, zařídila jsem jí přes svoje známosti hospic. Ani teď jsem neslyšela jednou jedinkrát to, že jsem hodná dcera a že mě má ráda. Na tuhle větu jsem čekala, abych jí mohla všechno odpustit. Moc jsem toužila jí

odpustit, ale ona mě až do své smrti nenáviděla tak, že o odpuštění nestála. Po několika dnech, kdy byla v hospici se její stav natolik zhoršil, že už na nic nereagovala, ale vnímala, tím jsem si jista. Každý den, kdykoliv jsem měla volno, byla jsem u ní. Její vodové, nevidomé oči zíraly do prázdna a já jsem jí povídala o všem možném. To, že vnímala, jsem poznala právě podle jejích očí. Když jsem seděla vedle ní, oči měla otevřené. Jakmile jsem se zvedla ze židle a stoupla si tak, aby na mě viděla, oči zavřela. Když jsem se posadila, zase je otevřela. Taky jsem jí vyprávěla o mojí tetě a strýci, jejích sourozencích. Kdysi před lety se rozhádali a celé ty roky spolu nemluvili. Teď matka umírala a oni by ji rádi viděli, rozloučili se. Matka byla ale až do poslední chvíle plná zloby. Když jsem jí říkala, že by ji sourozenci rádi viděli, jestli mohou přijít, její nehybné oči začaly kmitat doleva a doprava, jakoby říkala ne, ne, ne. Na ty oči nikdy nezapomenu. Byly nevidoucí a už nebyly ani modré, byly bledé, rybí. Změnily se jen jednou. Večer předtím než zemřela, přivezla jsem za ní otčímá, on na tom trval. Tvrdil, že mu v noci klepala na okno a volala ho k sobě. Jak jsme nad ní oba stáli, on chtěl, abychom se pomodlili „Otčenáš“. Vzali jsme se za ruce a začali odříkávat. Matka se najednou, jakoby z posledních sil vztyčila na posteli a dívala se na mě s takovou nenávistí, ze které mrazilo. A přísahám, ty rybí oči, plné vražedné nenávisti, byly najednou temně fialové. Nikdy na to nezapomenu. Potom padla zpátky na postel a o několik hodin později zemřela. S otčímem jsem potom přerušila veškeré kontakty a on dožil u svojí dcery. Zemřel loni na cirhozu jater, upil se.

2.2.2 Otázky a odpovědi

Marie, teď, s odstupem tolika let, myslíte si, že to, co se vám stalo, ovlivnilo vztahy ve vaší rodině? Jak se to odrazilo ve vašem vztahu k matce, k otčímovi, k sourozencům?

Vztahy v rodině jsem už naznačila. Jako dítě jsem ale nic nechápala, všechno začalo vyplouvat na povrch, až když jsem se na všechno rozpomněla. Nevím vlastně dodnes, proč se matka rozvedla s mým otcem. Vždycky o něm mluvila jen s nenávistí a tvrdila, že byl alkoholik a bil ji. Nezdálo se mi to. S otčímem jednala velmi autoritativně a tvrdě, rozhodně si nemyslím, že by si od něj nechala líbit bití. Její chování k otčímovi připisuji hlavně tomu, co se odehrávalo mezi mnou a jím. Je ale docela možné, že s ním tak jednala na základě zkušeností z předchozího manželství. Když jsem se po její smrti probírala doklady, našla jsem rozsudek o rozvodu. Tady jsem se dověděla, že současně probíhalo i jednání o určení

otcovství mého bratra, který se narodil čtyři měsíce po rozvodu. Můj otec, který v té době už sedm měsíců s matkou nebydlel, otcovství popřel, přihlásil se k němu otčím. Bratr se narodil necelých osm měsíců poté, co se matka s otčímem seznámila a ona tvrdila, že byl nedonošený. Prostě mi nějak neseseděly počty. Vzpomněla jsem si, že když jsem poslouchala hádky rodičů, padlo občas i to, že bratr není otčím. Možná proto se otčím k bratrovi choval chladně a neříkal mu jménem, byl to pro něj „kluk“.

To, co otčím dělal se mnou, muselo začít někdy v době, kdy matka byla v porodnici, to mi byly tři roky. Nevím, kdy na to matka přišla, nevím, jak dlouho to trvalo. Vím jenom, že to věděla. Já jsem to vytěsnila, zapadlo to hluboko do nevědomí, zůstalo to tam mnoho let a já jsem celé ty roky potom nechápala matčino chování ke mně, k otčímovi ani k bratrovi. Pro ni existovala jenom sestra, která se narodila rok po bratrovi. Měla ji pořád u sebe, nehnula se od ní na krok, jenom ji doopravdy milovala. A mě miloval její muž. Přečetla jsem toho o sexuálním zneužívání dětí spoustu. Některé hypotézy mluví o tom, že zvláště slabí, nevyrovnaní muži si tímto způsobem snaží přivlastnit oddanou, nezištnou a bezvýhradnou lásku, které je schopno jenom dítě. Takovou možnost jsem ochotná i připustit, když uvážím, jak chladná a bezcitná byla moje matka. Svého muže urážela a ponižovala. Začal víc času trávit v hospodě a jí to nevadilo, měla od něj klid. Pokud jde o mě, matce byl odporný už jenom pohled na mě. Když mě trestala (a využila každou, sebemenší záminku), vložila do toho opravdu všechno. Jak jsem mnohem později zjistila, sousedé to všechno vnímali a měli se mnou soucit. Nikdo ale nezasáhl, tehdy to byla soukromá věc, do které se nikdo nechtěl plést. Já jsem se celé dětství snažila matce zavděčit. Moc jsem stála o její lásku a nenáviděla jsem svoji sestru, která jí měla dostatek. Můj bratr na tom byl stejně. A tak o co víc naši sestru matka milovala, o to víc jsme jí my dva s bratrem dělali naschválů. I dnes, kdy jsou už oba rodiče po smrti, se spolu stýkáme jenom my dva s bratrem, o sestru nemá zájem ani jeden z nás. Já vím, že byl můj otčím zodpovědný za to, jak se ke mně matka chovala, ale nedávám mu vinu, nikdy mi neublížil, měl mě rád, ochraňoval mě. Pokud mu bylo co odpouštět, odpustila jsem mu. Svoji matce odpustit nedokážu. Ta se na mě ani na smrtelné posteli nedokázala podívat jako na svoji dceru. Odešla plná zloby, zášti a nenávisti, nesmířená s životem ani s lidmi. Nevěřím v boha, ale jestli existuje peklo, ona se v něm smaží. Nevím, jestli to, co teď řeknu, dává smysl, ale já svoji matce nikdy neodpustím, že mi nedala možnost, abych jí všechno odpustila. Já jsem moc toužila jí odpustit a udělala bych to za jediné vřelé slovo, které ale nepřišlo. Měla jsem toho na srdci i na jazyku tolik a už to nikdy neřeknu, protože ona je mrtvá.

Ve svém vyprávění jste částečně zodpověděla i další otázku. Jak to všechno ovlivnilo váš sexuální život, váš postoj k sexu vůbec?

Jak si všechno znovu promítám v hlavě, tak musím přiznat, že to můj intimní život asi ovlivnilo, ačkoliv až do našeho setkání jsem o tom příliš nepřemýšlela. Ale to, že jsem se z neznámého důvodu odmítala dotýkat nahého mužského těla a pohled na penis ve mně vzbuzoval nechuť, to zřejmě mluví za vše. Dnes už i dokážu připustit, že to, čemu říkám nechuť, byl spíše strach. Strach provázel i moji první sexuální zkušenost, která byla bolestivá a nepříjemná. Dokonce ani potom, co se mi všechno vybavilo a já se zbavila svého iracionálního strachu a odporu k nahému tělu muže, ani potom mě sex nijak zvlášť nebavil. Brala jsem ho vždycky spíš jako nutnou součást vztahu. Pokud jde o vyvrcholení při milování, o orgasmus, tak se to podle mě přeceňuje. Rozhodně jsem u toho nikdy neměla potřebu ječet a zvony jsem taky nikdy neslyšela. Buď básníci a literáti lžou anebo jsem opravdu divná. Brzy mi bude padesát. Mám za sebou klimakterium, které přišlo a odešlo bez těch avizovaných změn nálad, bez výkyvů tělesné teploty. Poznala jsem to vlastně jenom podle toho, že už nemám menstruaci. Můžu konstatovat, že s „přechodem“ je to stejné jako se sexem. Přeceňuje se.

Když si zrekapitulujeme to, v jakém ovzduší jste vyrůstala, vztah vaší matky k vám, nemohu se nezeptat. Jak byste popsala výchovu své jediné dcery, váš vzájemný vztah?

Svoji holčičku jsem vždycky nadevšecko milovala a ona ví, že bude pořád moje holčička. Nikdy jsem nepoužila tělesný trest, nikdy to taky nebylo třeba. Odmalička jsem ji vedla k tomu, aby mi nelhala a řekla mi o každém svém „průšvih“u. Učila jsem ji tomu, že když bude lhát a podvádět, trest nepřijde za to, co provedla, ale za to, že lhala. Trestem třeba byly srážky z kapesného nebo „zaražené vycházky“, nikdy ne výprask. Ale trestů nebylo třeba příliš často. Dávala jsem jí to, čeho se nedostávalo mě. Lásku, zájem, důvěru, protože to je pro dítě nejdůležitější ze všeho na světě. Když šla do puberty, neměla jsem s ní takové problémy, jako jiní rodiče se svými ratolestmi. Chtěla jsem, aby mi důvěřovala a aby si mě vážila a já jsem jí musela oplácet stejným. Respektovala pravidla a já jsem respektovala její individualitu a její osobnost. Nikdy jsem ji nekárala, neznevažovala před jejími přáteli a ona na mě byla pyšná. Vodila si k nám domů kamarádky, které se mnou mluvily o věcech, o kterých by prý s vlastní matkou mluvit nemohly.

Od ní i od jejích vrstevníků jsem dostala potvrzení toho, že úcta, láska, zájem a respekt rodičů mají mnohem větší cenu než sebedražší dary. Taky jsem přesvědčená o tom, že když dítě hledá pomoc a ochranu, kde jinde by ji mělo najít než u rodičů? Pokud ji hledá jinde, není všechno tak úplně v pořádku. Mluvily jsme spolu úplně o všem, včetně sexu. Věděla jsem i to, kdy to bylo poprvé. Když se v sedmnácti zamilovala do muže stejně starého jako já, nedělala jsem jí scény. Byl pro ni starý, ale ona na to musela přijít sama a taky na to sama přišla. Měla jsem velké plány s její budoucností, chtěla jsem, aby studovala. Chtěla jsem pro ni to nejlepší. Byla (a je) velice chytrá, chodila na osmileté gymnázium a chtěla studovat psychologii. Na vysokou školu ji nevzali a tak šla na jazykovou školu. V té době se poznala se svým manželem. Bydlel dost daleko a ona, aby byla s ním, vzdala se svých studijních plánů. Po státní zkoušce se k němu odstěhovala a nastoupila do fabriky. Tehdy jsem to obřečela, ale potom jsem si řekla, tak ať. Doktorka nebo dělnice, jenom když bude šťastná. No a ona je. A ví, že ať bude kdekoliv, ať se stane cokoliv, bude pořád moje milovaná holčička, která u mě vždycky najde domov a ochranu. Má dvě děti, kterým vštěpuje to, co jsem vštěpovala já jí. Nedávno mi říkala, že zjišťuje, že se ke svým dětem nejenom chová jako já, ale že používá i stejná gesta a stejné věty jako já. Jednou z těch vět je: „...broučku, já si to nádobí klidně umyju sama, ale na kapesné nemáš právní nárok...“

A ještě poslední otázka. Kdybyste jako matka zjistila, že se vašemu dítěti děje to, co vám, oznámila byste to na policii?

Možná teď ode mne čekáte velmi rychlou, kladnou odpověď. Tahle otázka je pro mě ale mnohem těžší než ty předchozí. Když sleduji všechny ty příběhy týraných a zneužívaných dětí, kterých jsou dnes média plná, tak musím odpovědět kladně. Kuřimská kauza, Barbora Škrlová, příběh malého Štěpána a další, ty všechny jsou opravdu otřesné. Tady bych uvalila ty nejpřísnější tresty. Tyhle děti byly opravdu týrané, mučené a to tak krutým způsobem, že psychické škody jsou nenapravitelné. Já jsem ale tímhle neprošla. Můj otčím mi neublížoval. Na rozdíl od matky byl na mě hodný, věnoval mi pozornost, péči a lásku. Měla jsem ho ráda, ochraňoval mě i před matčinými ranami. Možná se vám to zdá divné, ale jako oběť tohoto sexuálního zneužívání odpovídám ne. Nechtěla bych, aby byl za tohle otčím potrestaný vězením, ve kterém by ho nečekalo nic hezkého.

Mám-li odpovědět jako matka, tak vím, že kdyby někdo takto ublížil mému dítěti, rozhodně bych už s takovým člověkem nemohla žít pod jednou střechou, nedovolila bych mu už nikdy, aby se dotkl mě nebo moje dcery, aby se k nám přiblížil. Ale nevím, jestli bych to oznámila na policii. Když jenom vzpomenu výše uvedené případy, co dovedou média, nevím, co by bylo horší. Potrestat či nepotrestat? Malé dítě nezná touhu po pomstě. Pro zneužívané dítě je dle mého názoru nejlepší to, aby vše okamžitě skončilo, aby přišla pomoc, úleva, bezpečí. Nemluvím teď o zapomnění, na to se nelze spoléhat. Jednoho dne se může všechno vynořit jako zapomenutý kostlivec ve skříni. A já vím, o čem mluvím. Když mluvím o svém váhání vše zveřejnit, tak myslím na to, co by bylo nejlepší pro moje dítě. Když dnes a denně vidím, co dokáží média, nemyslím si, že zveřejnění (mám na mysli konkrétně medializaci) je to nejlepší pro dětskou oběť. Kamkoliv přijde, bude jako zvíře v ZOO. Přijde popularita, která neprospěje nikomu, pouze médiím, zvýší se sledovanost. A dítě bude obětí zneužívání znovu, tentokrát jinak. Takže moje odpověď zní: nevím, zda oznámit či neoznámit sexuální zneužívání. Nevím, jestli bych šla na policii, kdyby se to stalo mému dítěti. Možná vám to nedává smysl, ale tak to prostě momentálně teď cítím. Jenom jako matka musím podotknout nebo spíše zdůraznit jedno. Pokud trest pro toho, kdo dítě zneužíval a týral, potom úplně stejný trest pro matku, která tomu nebránila. V tomto jsem, na rozdíl od výše uvedeného, nekompromisní.

2.3 Hana

(Znásilnění v pubertě a následné sexuální násilí v partnerském vztahu)

Hana je boubelatá výřečná blondýnka. Rozhodně by nikdo nevěřil, čím vším prošla. Je novinářka, pracuje v jednom regionálním deníku. Je podruhé, tentokrát prý velmi šťastně vdaná a na „minulý život“, jak tomu říká, vzpomíná s nadhledem, s odstupem a také s jistou dávkou humoru. Občas mi připomínala Halinu Pawlovskou a když jsem jí to řekla, tak se smála a říkala, že to slýchala dost často, obzvláště v době, kdy byla ještě poprvé vdaná a vážila metrů. S našimi sezeními souhlasila, jak uvedla, proto, aby všechny týrané a zneužívané ženy věděly, že vždycky je cesta ven, stačí jenom chtít a nebát se. Ví, že tahle moje práce se dostane jenom k omezenému okruhu těch, kteří se problémem budou zabývat ve studiu. Ona má v plánu, až prý bude mít čas, všechno sepsat a vydat knižně. Je silně extrovertní a je tu i mírný exhibicionismus v tom, že je na sebe hrdá, na to, co všechno dokázala a chce se tím pochlubit. Svoji energii chce předat a povzbudit všechny oběti domácího násilí k aktivitě. Jak říká, život každého člověka je jenom v jeho rukou. Všemocná ruka neměnitelného osudu neexistuje.

2.3.1 Životní příběh

Svého otce neznám, nikdy jsem ho neviděla, moje matka o něm nikdy nemluvila a není uvedený ani v mém rodném listě. Mám bratra, jsme dvojvaječná dvojčata, bráška je o nějakou tu minutu mladší než já. Moje matka je a vždycky byla barmanka. Možná ani sama neví, kdo je náš otec. Každopádně o potenciální otce u nás nikdy nebyla nouze. Matka byla atraktivní, mužům se líbila a oni se líbili jí. Ale teď vážně. Ačkoliv matčin plat nebyl nic extra a alimenty nepobírala žádné, nikdy jsme doma neměli nouzi. Muži, kteří se u nás střídali, byli štedří nejenom k matce, ale i ke mně a bratrovi. Z toho zástupu vzpomenu dva muže, kteří pro mě a bratra hodně znamenali. První byl Tonda. Moji matku hluboce miloval a udělal by pro ni cokoliv. Když se k nám nastěhoval, to nám bylo necelých šest let. Byl to docela obyčejný chlap. Byl zedník. Chtěl rodinu a děti a nás měl moc rád. Nekupoval si nás drahými dárky, ale hrál si s námi, jezdil s námi na výlety. Pro mě a bratra to byla velmi významná doba, čekal nás vstup do první třídy. Tonda nás dokonale vybavil, nakoupil aktovky, pomůcky, byl s námi i v náš první slavnostní den ve škole. Matka na tohle moc nebyla, ani nevěděla, co je třeba nakoupit. Plně se spolehla na něj. On se staral, abychom měli všechno, chystal nám večer na

ráno svačiny, dělal s námi úkoly. Když matka vyspávala po noční, tak i vařil a pral. Ze všech kandidátů na tatínka jsme jeho měli nejradši. Bratra přivedl k fotbalu, jehož byl ohromný fanda a trénoval mladší žáky. Hlavně bratr k němu přilnul opravdu hodně, přímo se v něm viděl. Byli jsme jedna velká, šťastná rodina. Fungovalo to asi rok, potom začaly hádky, neshody mezi Tondou a matkou. Občas vůbec nepřišla z práce domů, nechala nás na krku jemu a on se staral. Ale měl i nějakou hrdost a nechtěl si nechat líbit to, co mu matka prováděla. A tak ho jednoho dne s velkým kraválem a za asistence všech ze sousedství jednoduše vyhodila. I potom ale jsme se s ním stýkali. Vzal nás občas po škole do cukrárny, s bratrem se vídali na fotbalovém tréninku. To ale netrvalo dlouho. Matka to zjistila a vyhrožovala mu policií, zakázala nám se s ním vídat, bratr nesměl na fotbal. Nechtěl nám dělat potíže a tak zmizel z našeho života. A zase se u nás dveře netrhly, zase tu byly dárky a cizí muži. Byli i takoví, kteří se snažili si nás získat, byli k nám přátelští. My jsme ale chtěli zpátky Tonda.

Takhle to trvalo až do našich deseti let. Matce se přehoupala třicítka a začala panikařit. Ztloustla a přestávala být tou atraktivní zrzkou. Navíc se na ní začalo podepisovat její povolání. Noční život, cigarety, alkohol. Začala pít. My jsme pro ni byli vždycky spíš břemenem než radostí a teď to bylo ještě horší. Nevím, jestli to byl strach ze stáří, ale přiváděla si domů stále mladší a mladší muže a ti nebyli jenom hodní. Někteří ji i bili a jeden dokonce uhodil i bratra, když matku bránil. Bylo to čím dál horší. Matka si nás nevšímala, zanedbávala nás. Já jsem pomalu přebírala povinnosti paní domu, dělala jsem to, co kdysi Tonda. Bratrovi se velmi silně zhoršil prospěch ve škole, začal se prát, uzavíral se do sebe. To, co se u nás dělo, vyburcovalo sousedy a ti na nás pošťovali sociálku. Zaslouchla jsem i slovo prostituce. Dokonce hrozilo, že nás matce odeberou a strčí nás do děcáku. To matku trochu vzpamatovalo a snažila se nějaký čas dělat dobrotu.

A pak jednoho dne přivedla Honzu. Byl řidič kamionu, bylo mu přes čtyřicet, byl tlustý, plešatý, ale myslel to s matkou vážně. Mě a bratrovi to trvalo dost dlouho než jsme ho přijali. Nějak jsme se zdráhali zase mít někoho rádi. Pořád jsme mysleli na to, jak moc jsme měli rádi Tonda a on byl najednou pryč. Hlavně bratr byl pro Honzu tvrdý oříšek. Bráška byl velice citlivý. Bránil se tomu, mít někoho rád, ale Honza si nakonec získal i jeho. Byl absolutní klid'as, vůbec nic ho nerozházelo. Tedy až do té doby, kdy matka začala zase jančit. Dobrotu tentokrát sekala celé dva roky. Snažila se přestat pít, vařila, prala, trávila s námi víc času. Byli jsme šťastní, měli jsme zase mámu. Ale ne navždy. Začalo to nanovo. Někdy se

z práce nevrátila domů, začala zase pít. Honza se s ní nehádal, dal jí jasné ultimátum. Buď se ona bude chovat normálně nebo on půjde. No a šel. Bylo mu líto nejvíc nás dvou, ale vzít nás s sebou nemohl. A tak jsme zase zůstali jenom my tři. Ale všechno se změnilo. Ať od téhle chvíle vstoupil do našeho života kdokoliv, neměl už šanci. Nezajímala nás ani matka, ani její amanti. Už jsme nechtěli mít nikoho rádi. Všechno začalo jít z kopce. Matku nikdo nenazval jinak než ku... a my jsme byli její děcka. Byli jsme „socka“ a nikdo s námi nechtěl (a někteří ani nesměli) kamarádit. My jsme o to ani nestáli. Styděli jsme se za sebe i za matku. Bratr se začal zase prát, dvakrát ho domů přivedli policajti, ve škole začal propadat. Prostě rezignoval na všechno. Já jsem bojovala. Učení mi, navzdory všemu, šlo, zajímal mě dějepis, divadlo, umění, hodně jsem četla. Ale to všecko se na i mě podepsalo. Byla jsem plachá, nesmělá, nemluvná. Učitelé mě měli rádi a často mi říkali, jak je možné, že může být mezi dvojčaty tak obrovský rozdíl. Vůbec nic nechápali. Bratr pro ně byl jenom darebák a nikoho nezajímalo, co za tím vším je.

Bylo nám čtrnáct a začali jsme chodit do osmé třídy, když matka přivedla domů Oldu. Jemu bylo třicet, opálený svalnatý hezoun, co vymetal posilovny. Matce v té době bylo třicet pět a vypadala na čtyřicet pět. Všechno, co vydělala, nacpala do něj. A on bral. Ona dělala, co mohla, aby si ho udržela. Nechoval se k ní hezky. Občas ji uhodil, ponižoval ji, nazýval ji starou krávou. Mě a bratrovi to bylo jedno. Ignorovali jsme jeho i ji. Neexistovali pro nás. Nevím, kdy došlo ke změně jeho chování ke mně. Ale najednou jsem zjistila, že se Olda víc zdržuje doma, že mi začal věnovat pozornost. Jeho pohledy mi nebyly příjemné, občas pronášel dvojsmyslné poznámky. Řekla jsem to matce, ale ona mě odbyla, že si vymyslím. Přesto ale, jako by u ní zafungoval nějaký radar, snažila se být víc doma, hlídala nás. Ale byla barmanka, nemohla být doma pořád. Olda čekal a dočkal se. Jednou večer, když byla matka v práci a brácha lítal bůhví kde, tak mě prostě znásilnil a pak na celou noc zmizel. Ano, je to suché konstatování.

I když od té doby uplynulo téměř čtvrt století a i když v tom následujícím čtvrtstoletí přišly další věci, přesto nechci líčit podrobnosti. Bolelo to, nechápala jsem to, byla jsem vyděšená. Ale celý ten akt mi nepřišel tak hrozný, jako to, co přišlo potom, totiž reakce mojí matky. Když se druhý den před polednem vrátila z baru a nenašla svého Oldu v posteli, začala se po něm shánět a narazila na mě, v mém pokoji. Seděla jsem na posteli schoulená do klubíčka a vůbec nechápu, jak ty hodiny do matčina příchodu utekly. Prostě jsem jenom seděla a zírala do tmy. Všechno jsem jí řekla. Křičela na mě, že mi nevěří, ale na očích jsem jí

viděla, že věří všemu, co říkám. Potom začala obviňovat mě, nazývala mě nadávkami, kterými byla označována ona a nakonec mě obvinila, že jsem Oldu vyprovokovala. Dívala se na mě s odporem. A já se v ten okamžik zatvrdila. Právě v těchto vteřinách svého života jsem začala opravdu hluboce nenávidět svoji matku a to trvá dodnes. V to ráno jsem jí řekla, že jdu na policii a ona dostala strach. Věděla jsem, jak moc na tom chlapovi visí a donutila jsem ji, aby ho vyhodila. Udělala to a nenáviděla mě. Já jsem nenáviděla ji.

Blížil se konec pololetí a měli jsme se rozhodnout, co budeme dál dělat, na jakou školu chceme jít. Bratr měl jasno. Jít kamkoliv, jenom co nejdál od matky. Vzhledem k jeho kázeňským problémům a prospěchu, kvůli kterým by ho nevzali snad nikam, bylo mu nabídnuto jít do Ostravy, vyučit se na horníka. On to vzal. Říkal si, že Ostrava je dost daleko. Já jsem mu nikdy neřekla, co se stalo, protože bych ho mohla dostat do maléru. Sice nám bylo jenom čtrnáct, ale náš způsob života, to, jaké jsme měli dětství, způsobilo, že jsme byli oba dva předčasně dospělí. Když se dnes podívám na svého syna, kterému je sedmnáct, tak se to opravdu nedá srovnávat. Víím, že kdybych to bratrovi tehdy řekla, tak by si toho chlapa našel a zabil by ho nebo by se o to aspoň pokusil. Takže bráška se chystal do Ostravy. Já jsem nevěděla, co bych chtěla dělat, ale nechtěla jsem pryč z města. Chtěla jsem, aby mě matka měla denně na očích a chystala jsem se jí život znepríjemnit, jak jen to půjde. Tak jsem si podala přihlášku na gymnázium a matka mi ji bez problémů podepsala. Jí bylo jedno, co se mnou bude. Kdybych si dala přihlášku k popelářům, podepsala by ji taky. Měla jsem štěstí, na školu mě vzali. Následující čtyři roky jsem jí opravdu otrávil život, ale otrávil jsem ho taky sama sobě.

Matku to, co se stalo, dost změnilo. Od té doby se už u nás neobjevil žádný muž. Já jsem u ní dál bydlela, ale měly jsme každá svůj život. Já jsem chodila od pondělka do pátku vzorně do školy a o víkendech jsem vyváděla. Toulala jsem se s partou, vymetala lokály, opíjela se a chodila domů k ránu. Pokud šlo o sex, bylo jedno, s kým. Byla jsem už stejně špinavá. Ano, přesně to jsem cítila. Moje tělo mi bylo odporné, pohrdala jsem jím. Matce to najednou začalo vadit. Nevím, co se v ní hnulo, ale o její dceři se začalo říkat, že bude celá matka. Začaly hádky, zákazy. Chtěla jsem jí ublížit, jako ona ublížila mě a našla jsem konečně způsob. A tak jsem ji nešetřila. Ale necítila jsem uspokojení, spíš čím dál větší hnus. Když mi bylo sedmnáct, poznala jsem svého muže. Byl tady na vojně a uniforma mu slušela. Chodil za mnou všude jako psík. Dověděl se o mě skoro všechno od dobrých lidí, kteří to s počestným hochem ze slušné rodiny mysleli dobře. Pokud jde o špinu a bláto, tak kamarádů

není nikdy dost. Přesto mě pořád chtěl. Měl mesiášské sklony a chtěl mě zachránit. Mě v té době bylo zle ze mě i ze všech kolem a řekla jsem si, že tak jako on mě už nebude mít rád nikdo. Představil mě i svojí rodině a mě se ta rodina zalíbila. Velký dům, otec, matka, sourozenci, babička. Všude čisto a útulno. Ve světle toho všeho jsem přehlížela mnohé věci, které ale jiní viděli a říkali mi, abych od něj utekla co nejdál. Lidem, kteří mě varovali, jsem nedopřála sluchu. Mohli to být ti stejní, kteří mu na mě řekli všechno, co jen mohli. Ano, byl žárlivý. Vždycky se vynořil, když jsem ho nečekala, organizoval mi život. Já jsem to ale připisovala tomu, jak mě miluje a stará se o mě. Vdávat jsem se nechtěla. Chtěla jsem po gymnáziu jít na vysokou, chtěla jsem být učitelka. Taky jsem mu o svých plánech říkala. No a potom jsem zjistila, že jsem těhotná. Považovala jsem to za neštěstí. Opravdu jsem se vdávat nechtěla, moc jsem se trápila a moc jsem přemýšlela. Potom mi proběhlo hlavou celé moje dětství a já jsem zjistila, že nechci zůstat svobodná matka. Tehdy, v osmdesátých letech to pořád ještě svobodné matky neměly jednoduché a já jsem chtěla pro svoje dítě domov a úplnou rodinu, nechtěla jsem, aby moje dítě vyrůstalo jako já. Takže jsem rezignovala a zvolila to, co jsem v té době považovala za nejlepší. Přihlášku na pedagogickou fakultu jsem už měla podanou, ale bylo mi jasné, že k přijímacím zkouškám už nepůjdu. Doma jsem oznámila, že jsem těhotná a že se budu vdávat. Matčín názor mě nezajímal. O zařizování svatby jsem se nemusela starat. Zatímco já jsem se připravovala k maturitě, můj muž mezitím přišel z vojny domů a se svojí matkou začal všechno organizovat. V březnu mi bylo osmnáct, v dubnu byla svatba, v květnu jsem odmaturovala a přestěhovala se k nim, do už zařízeného pokoje, který nám jeho rodiče uvolnili, v červnu se narodila dcera.

Všechno to začalo úplně nenápadně, pomalu, pozvolna. Byla jsem šťastná, že jsem někde konečně doma, v klidném domově, kde se nikdo nehádá a všichni se mají rádi. Byla jsem vděčná. Ostatně můj muž mi nezapomněl dávat neustále najevo, že mě zachránil ze stoky. Rozhodoval úplně o všem a já ho nechala. Pokud jde o náš intimní život, tak byl neustále v pohotovosti. Nevadilo mu ani šestinedělí. Já jsem se celý den starala o dcerku a dělala v domě všechno. Zatímco byli všichni pryč, tak jsem vařila, prala, žehlila a uklízela pro celou rodinu a všichni to brali jako samozřejmost. Oni přece pracují, zatímco já jsem na mateřské, tak co bych celý den dělala. Nevím, ale myslím si, že označení „mateřská dovolená“ musel vymyslet jedině chlap. No, takže co se sexu týče, pro mě za mě by vůbec nemusel existovat. Po celém dni jsem padla do postele a sex bylo to poslední, co mě zajímalo. Ale musela jsem plnit manželské povinnosti. Dcerka měla potíže s průduškami, takže jsem se ani v noci nevyspala. Byla jsem vyčerpaná, k manželovi jsem pomalu začala pociťovat odpor.

Najednou jsem zjišťovala, že mě považuje za svůj majetek. Chtěl sex každou noc, neměla jsem pokoj ani tehdy, když jsem menstruovala. A když jsem vzdorovala a odmítala, mělo to za následek jediné to, že se nikdo nevyspal (stěny byly tenké) a já si druhý den vyslechla od tchyně kázání o tom, co je povinností manželky. Ano, slyšíte dobře. A věřte, když jsem toto slyšela, měla jsem otevřenou pusou stejně jako teď vy. Takže jsem začala být zticha a „držela jsem“. To byl můj sexuální život.

Chtěla jsem si zřídit účet, na který by mi chodila mateřská. Bylo mi vysvětleno, že mít dva účty by bylo neekonomické, platili bychom všechny poplatky dvakrát. Přistoupila jsem na to a od té doby jsem už neviděla ani korunu. Jenom manžel vybíral peníze a dával mi přiděly. Protože jsme hospodařili dohromady s jeho rodiči, musela jsem si schovávat všechny účty z nákupu potravin, aby bylo možno provést zúčtování. Manžel tak měl dokonalou a absolutní ekonomickou kontrolu. Až dnes vidím, jak jsem byla úplně blbá. Protože jsem se přestala stýkat s matkou, bratr byl daleko a já byla v cizím městě, byla jsem odkázaná jenom na známé a přátele manžela a jeho rodiny. Bylo mi dokonce doporučeno, s kým se stýkat a s kým radši ne. On určoval kdy a kam půjdeme, co budeme dělat. Dokonce i vyřizoval veškeré papírování a pořád mi říkal, že mě tímto a tamtím nechce zatěžovat, že mám dost práce s malou, že mě chce šetřit. Dokonalá manipulace a dokonalá kontrola nad celým mým životem. Nechci se vymlouvat, ale opravdu mi to nedocházelo. Opravdu jsem byla dost zaměstnaná, protože jsem jim v podstatě dělala služku a všechno se to dělo pomalu, po kapkách, nepozorovaně. Neměla jsem po čase už ani právo na vlastní názor. Uvedu příklad. V kině dávali nějaký akční krvák, který mě nezajímal. Manžel na něj chtěl jít, dcerce byly tři měsíce a já jsem jít odmítla, že nemůžu od malé. Tchyně rezolutně prohlásila, že ona ji ohlídá, manželova babička mi vyčítala, o co mi prý jde, jestli do toho kina nemůžu jít, že mě neubude. Tak jsem musela jít. Bylo to tak se vším. Vždycky mě uštěkali. Pak už jsem neříkala nic. Začala jsem znovu kouřit a pít. Nějak jsem s ním nedokázala jít do postele úplně střízlivá. Když zjistil, že znovu kouřím, začal důkladně kontrolovat účty a cigarety jsem kupovat nesměla, začal mi prohledávat všechny věci, jestli tam náhodou nemám nějaké cigarety schované. Pořád mi přerovnával věci ve skříni pod záminkou, že tam mám nepořádek a nezapomněl všechno důkladně prošacovat. Pokud jde o moje pití, to mu zřejmě nevadilo, byla jsem potom povolnější. Někdy v té době jsem začala litovat toho, že jsem si ho vzala. Rok po svatbě bylo všechno špatně. Chtěla bych odejít, ale nebylo kam. Neměla jsem domov, práci, peníze. Kam bych šla, jak bych se postarala o dítě, co bych si počala? A potom se stalo něco, co mi zabránilo v odchodu na dalších devět let.

Začala jsem propadat depresím a přemýšlet o tom, jak by to bylo, kdybych nebyla. Probírala jsem se svým životem a říkala si, proč právě můj život nestojí za nic, čím jsem si to zasloužila. Jednou v noci jsem se manželovi vzepřela. Odmítala jsem ho, prala jsem se s ním, všechno mlčky, aby nikdo nic neslyšel. Marně. Byl silnější než já a vztek mu navíc dodal ještě větší sílu. Znásilnil mě. A zase jsem byla ta čtrnáctiletá holčička, která seděla až do rána schoulená do klubíčka v posteli a zírala do prázdna. Rozhodla jsem se, že už nechci dál žít. Nešlo o žádnou demonstračku, šlo o pevné rozhodnutí. Ráno jsem počkala, až všichni odejdou do práce a probrala jsem domácí lékárníčku. Manželův děda (zemřel v den naší svatby) byl nemocný na srdce a jak jsem správně předpokládala, jeho léky nikdo nevyhodil, byly tam. Sebrala jsem je, odvedla malou k babičce s tím, že jdu na prohlídku ke gynekologovi a nevím, kdy se vrátím. Zamkla jsem se v zahradním domku. Spolykala jsem šedesát tablet oxazepamu a čtyřicet tablet protiadenu, zapila je vodou a čekala. Uplynula jenom malá chvílička a mě probrala bolest. Otevřela jsem oči a mlhavě viděla nějakou ženu v bílém plášti, jak mě opravdu silně fackuje. Když zjistila, že vnímám, tak přestala. Ptala se mě, jestli vím, kdo jsem. Odpověděla jsem správně. Nesprávně jsem určila datum a nemocnici. Měla jsem za to, že mě našli pár minut potom, co jsem ty prášky spolykala a ležím v nemocnici v našem městečku. Omyl. Našli mě až večer a zavolali záchranku. Z naší malé nemocnice mě vrtulníkem převáželi do krajské nemocnice. Protože od požití léků uplynulo víc než dvanáct hodin, nepomohla by už ani výměna krve, nasadili protijedy. Ani potom jsem se jim nějak nemohla probrat, proto mě ta mladá doktorka tak silně fackovala. Bylo to den poté, co jsem ty léky vzala. Myslela jsem jenom na jedno. Že jsem opravdu neschopná, protože se ani zabít nedokážu

Ještě pod vlivem léků mě převezli do psychiatrické léčebny. Nebudu popisovat ty týdny tam, to by bylo na další práci. Důsledkem toho, co jsem udělala, byla dokonalá a absolutní moc manžela nad mým životem. Když mě přivezl zpátky domů, musela jsem se všem omluvit. Všichni se mnou jednali jako s nemocnou, jako s bláznem. Nikdo se mi ale nepodíval do očí. Oni věděli, že mě znásilnil. Nevím, co se tam odehrálo, zatímco jsem byla pryč. Možná přece jenom se v někom hnulo svědomí a začal mého manžela brzdit. Nejspíš to byl tchán, se kterým se dalo mluvit, měla jsem ho i ráda. Určitě se mu nelíbilo synovo chování, ale nechtěl se do ničeho plést. Občas mi podstrčil i cigaretu. Zato tchyně si to užívala. Byla na synově straně a šikanovala mě s velkou radostí. Cokoliv čtete o tchyních nebo vidíte v televizi, věřte, že skutečnost může být ještě horší. Ta moje byla chytrá. Něco si vždycky vymyslela a já se s mužem hádala i kvůli ní. Jinak se ale držel zpátky.

Byla jsem nešťastná a nemohla jsem pryč. A manžel potom přišel s tím, že začneme znovu. Že si koupíme domek, kde budeme sami, kde budu vlastní paní. Do té doby nechtěl o vlastním bydlení nikdy ani slyšet, tady je prý doma. Asi jsem tomu chtěla věřit. Vzali jsme si půjčku a koupili domek, byli jsme sami. To, že ho zařídili se svojí maminkou podle jejího a jeho vkusu, to snad ani nemusím zdůrazňovat. Dokonce ani porcelán v sekretáři a potraviny ve špajzu jsem nemohla poskládat podle sebe, vždyť jsem přece úplně neschopný idiot. Bylo mi to jedno. Ale jinak mě obletoval a začal mluvit o dalším dítěti. A já si řekla, proč ne. Bylo to chvilku po listopadovém převratu, chaos, zmatek, dost podniků a firem zanikalo, hodně lidí přicházelo o práci. Malé byly skoro dva roky, za chvíli bych si musela hledat práci a kde by mě asi vzali, s gymplem, s malým dítětem, bez jakékoliv praxe. A taky jsem pořád doufala, že bude líp, že budu mít šťastnou rodinu, že druhé dítě ho změní. Otěhotněla jsem podruhé a narodil se syn. Pár dní po návratu z porodnice bylo všechno v klidu. To, že měl pořád kontrolu nad vším, o tom ani nemluví, to už jsem brala jako normál, zvykla jsem si. Po pár měsících, co jsme se odstěhovali od jeho rodičů, se všechno začalo měnit. Přišlo to, co předtím, jenom toho ale bylo víc. A potom mi to začalo docházet. U jeho rodičů byl přece jenom i on pod kontrolou a nemohl dělat všechno, co by chtěl. Tady jsme byli sami a on už nemusel brát na nikoho ohledy. Byla jsem vězeň, otrok. Manžel mě měl v hrsti. Dal mi jasně najevo, že nemám šanci odejít a když ano, ať si jdu, ale nedostanu děti, protože bláznovi nikdo dítě nesvěří. Od té doby si dělal, co chtěl a já poslouchala. Potom i v posteli si mohl dělat, o se mu zlíbilo. Věřte mi, pokud jde o znásilnění, tak v manželství jde o znásilnění jenom poprvé. Pak už jenom „držíte“. Celých dalších devět let mě vydíral tím, co jsem udělala, tím, že jsem byla zavřená v blázinci, držel mě v šachu. Já jsem nechtěla problémy, nechtěla jsem, aby trpěly děti a tak jsem se všemu podvolovala. Přestala jsem i kouřit. Myslela jsem, že mu tím udělám radost, ale spletla jsem se. O moje zdraví mu nikdy nešlo. On to kouření měl jako záminku, jak mě dusit a najednou jsem mu tu záminku vzala a on si hledal jinou. Tehdy jsem pochopila, že ten člověk není normální.

Synovi byly tři a dcera měl jít do první třídy. Manžel určitě přemýšlel, jak mě držet doma, nepustit mě mezi lidi. To, že mě nebude mít několik hodin denně pod kontrolou, to bylo pro něj nepředstavitelné. Ale potřebovali jsme peníze. Mateřská skončila, náklady se zvyšovaly, další dítě nepřipadalo (naštěstí) v úvahu. Práci jsem našla v těchto novinách. Nebylo to nic moc, holka pro všechno. Papíry, vaření kafe, prostě „podržtaška“. Ale byla jsem zase více méně šťastná. Měla jsem práci, nebyla jsem zavřená doma, byla jsem mezi lidmi. Na to, co bylo doma, jsem si zvykla a nebylo to zas tak hrozné. Alespoň mi to tak

nepřipadalo. I když jsem vydělávala, peníze pořád chodily na manželův účet a jenom on vybíral hotovost přes maxkartu, kterou jsem nikdy nedostala do ruky. Ale to byla pro mě samozřejmost, kterou jsem se nezabývala. Brala jsem jako normální i to, že se manžel občas nečekaně objevil i u mě v práci, aby mě zkontroloval. Moji kolegové na mě koukali jako na exota a kroutili hlavou. Slyšela jsem od ženských i to, jak můžu takhle žít, s takovým člověkem. Nechápala jsem je. Vždyť se přece nic nedělo. Jenom jsem si musela občas přihnout, abych s mým mužem byla schopná jít do postele. Jenom jsem začala tloustnout, jenom jsem občas neměla na svačinu, o nových botách nebo oblečení pro děti nemluvě. Ráda jsem pročetla noviny a párkrát jsem našla několik gramatických chyb, které unikly kontrole. Šéf si mě všiml a dostala jsem přidanou práci. Všichni věděli, jak na tom jsem a on to vymyslel geniálně. Uzavřeli se mnou dohodu o pracovní činnosti jako „vedlejšák“ a já jsem za pár korun navíc (o kterých manžel nevěděl) kontrolovala chyby. Měla jsem vlastní peníze. Získávala jsem sebevědomí, zkusila jsem i psaní. Šlo mi to a šéf přišel na nápad, který mě nadchl. Co kdybych prý zkusila studium žurnalistiky. Věděla jsem, že to by mi manžel nedovolil. Hlavně ženské v práci toto vyvedlo naprosto z míry. Necháply, že by dospělé, svéprávné ženě měl právo někdo cokoli zakazovat. Taky nechápaly jiné věci, kroutily hlavou nad tím, že tajně kouřím a když se muž nečekaně někde vynoří, tak rychle schovávám cigaretu, kam se dá a běžím si čistit zuby. Nejvíc ponižující bylo třeba už jenom to, že jsem na něj musela dýchat a běda, když cítil cigarety.

Nebudu to prodlužovat. Studium mi ten člověk opravdu zatrhlo. Ale děti rostly, já jsem byla v práci opravdu dobrá, oblíbená, získala jsem nové přátele. Pořád jsem žila v manželství, které dávno nemělo smysl. On začal žárlit i na moji práci, měla jsem pocit, že je opravdu nemocný. Jak šly roky, získávala jsem jistotu, sebevědomí. Jeho agresivita se tím ještě stupňovala. Psychické týrání, jako urážky, ponižování, vynucený sex, udržování ve finanční závislosti, to všechno na mě nějak přestalo zabírat, otupěla jsem. Ale pokaždé, když dělal to, co dělal, viděl moje pohrdání. To ho vždycky rozzuřilo víc než můj odpor. Možná bych s ním byla ještě teď a nic s tím neudělala, nebýt dětí. Všechno jsem si nechala líbit, dokud tím nezačaly trpět i ony. Všechno se vyhrotilo, když bylo dětem deset a osm let. Vnímaly všechno velmi citlivě, bály se otce a bály se o maminku. Násilí bylo docela běžné a dcera začala mít v deseti noční můry, v noci se budila s křikem, syn se začal v osmi letech počůrávat. Nejhorší ale je, slyšet od osmiletého kloučka „...mami, musíš se rozvést...“. Až moje děti mě vyburcovaly, probudila se ve mně matka tygřice. Začala jsem plánovat náš odchod. Nenápadně, tiše, aby nic nezpozoroval.

Od okamžiku, kdy jsem učinila toto jasné a konečné rozhodnutí, mě už nemohlo nic zastavit, ten člověk, ať dělal cokoli, už mi nemohl ublížit, ničím mě zastrašit. Už jsem neměla strach. Postupně, za pomoci kolegů a přátel jsem během následujících několika měsíců našla byt a připravovala odchod. Potom jednoho krásného dne, když byl manžel v práci, přijel stěhovák a se vším nejnutejším jsme s dětmi navždycky opustili dům i manžela. Sama, bez přátel, bez pomoci bych toto nikdy nedokázala. Zřídila jsem si vlastní účet, zažádala o děti. Manžel dělal potíže, chystal si k soudu kupu špinavostí, včetně toho, že jsem se pokusila kdysi o sebevraždu a byla v blázinci. Já jsem ale věděla, jak na něj. Vždycky byl hamižný a za peníze by prodal vlastní matku. Nechala jsem mu dům, většinu zařízení, auto, úspory a na alimentech jsem taky nepožadovala moc. Nakonec všechno odsouhlasil a podepsal, aniž by kufříček špíny a bláta vůbec otevřel. Pár měsíců mě ještě pronásledoval, psal na mě anonymy do práce, telefonoval třeba uprostřed noci. Nejhorší podle mého bylo pro jeho ješitnost, pro jeho uražené obří ego to, že jeho majetek, jeho otrok vypověděl poslušnost. On to nebral tak, že přišel o rodinu, on to bral tak, že ho někdo připravil o to, co vlastnil, co mu patřilo. Ale i tyhle problémy brzy ustaly. On měl svoje potřeby, které musely být vždy uspokojeny a to rychle, hlavně ty sexuální. Ještě když jsme byli v rozvodovém řízení, tak si našel na druhém konci Moravy o třináct let mladší děvče, které mělo za svobodna dceru a s tímto děvčetem se oženil okamžitě poté, co jsme byli rozvedeni.

Po tom, co se mi toto povedlo, měla jsem najednou obrovský nával energie, „omnipotence“. Byla jsem si jistá, že cokoli budu chtít, že všechno dokážu. Přihlásila jsem se na žurnalistiku a přijali mě. Získala jsem bakaláře, píšu o kultuře. Vymetám divadelní představení, výstavy, kulturní akce a píšu. Tady jsem poznala i pravou a opravdovou lásku. Kdysi jsem se z nesprávných důvodů provdala za nesprávného muže. Tady v novinách jsem poznala kolegu, zapřísáhlého starého mládence, který je o deset let starší než já. Některé ženy oslňují svalovci, hezouni, „chlapáci“. Mě dostal zanedbaný, staromládenecký zjev tohoto muže a jeho oči. V těch očích je tolik dobra, zamilovala jsem se. Byl velice zabraný do svojí práce a okolí ho nezajímalo. Když jsem od kolegyň slyšela „...u něj nemá žádná ženská šanci...“, byla to pro mě výzva. Jsme manželé pět let a věřte mi, dalo mi to hodně práce než pochopil, že mě miluje a nemůže beze mě žít. Když jsem ho poprvé přivedla domů, děti byly nedůvěřivé. Měly strach, že je tu zase někdo takový, jako jejich otec. Dceři bylo třináct, synovi něco přes deset. Ten, když jsme byli sami řekl: „Ale mami, říkalas, že jeden chlap v domě už je a to stačí“. Ano, to jsem prohlásila, když jsem odešla od manžela a tím chlapem, který v domě už je, jsem myslela syna. Po tom, čím jsme všichni prošli, jsem jejich obavy

chácala. Chtělo to čas. Trvalo to jenom pár měsíců a můj přítel si děti dokonale omotal kolem prstu a ony jeho. Mají ho rády tak, jako svého otce neměly rády nikdy, toho se bály a on jim taky dává mnohem víc než kdy jejich otec. Teď nemyslím materiálně, ale citově, sociálně. Po dvou letech známosti jsme se vzali a já jsem dokonale šťastná. Dcera studuje na fakultě sociálních studií psychologii a sociologii, syn chodí na strojní průmyslovku. Konečně mám velkou a šťastnou rodinu, útulný domov. Mám ráda sex (ano, slyšíte dobře), můj muž je něžný, skvělý a pozorný milenec. Já jsem objevila, jak krásné to může být, začala jsem mít ráda svoje tělo a sama sebe. Kdyby se můj muž sbalil a odešel, tohle mi už nikdo nevezme. O tom, co se mi stalo ve čtrnácti, jsem kdysi řekla svému prvnímu manželovi a on to potom zneužil. Jak? Vždycky navodil atmosféru, kdy sex byl to poslední, co bych chtěla a potom si ten sex vynutil. Ty poslední roky snad ani jako by nemohl souložit, pokud bych to nedělala s odporem. Já vím, že můj nynější manžel by něco takového neudělal, ale mám toho za sebou spoustu a jsem poučená. Jsou věci, o kterých chlap vědět nemusí. Naučila jsem se taky rozlišovat, co je podstatné a co ne. Pokud máte někoho, kdo vás miluje, potom není důležité, že nechává zdvižené prkýnko na záchodě nebo že zrcadlo v koupelně je věčně od pasty na zuby nebo od holící pěny. To všechno jsou prkotiny.

Na konec jenom okrajově, můj manžel se stihl už i rozvést a zase má novou „pipinu“. Ta předchozí poznala už po šesti letech, že je to magor, nepoužitelný pro společný život. Ta si taky nenechala líbit to, co já. Tam nešlo o domácí násilí, tam šlo o divokou „Itálii“. Alespoň tak to vím od dětí, které k němu odmítají už pár let jezdit na prázdniny. Ten člověk je psychopat a přijde se na to teprve tehdy, až provede něco opravdu hrozného. Teď to všechno z mého vyprávění vypadá, že je to velká sranda. Teď už jsem za vodou, ale ještě pár let po rozvodu mě pokaždé, když jsem se s tím člověkem musela setkat, pronásledovala v noci jedna a tatáž noční můra, stejná do nejmenších morbidních detailů, jako je třeba vzorek na záclonách. Probudím se v posteli, kterou nepoznávám, kolem mě je najednou on, jeho rodiče, moje děti. Všichni se chovají, jako že je to v pořádku, že jsme jedna velká rodina. Květované závěsy v okně. Pomalu mi dochází, že tak to nemá být, že je to špatně. V okamžiku, kdy se ke mně blíží on, hledám telefon a chci volat policii. Vtom se ke mně naklání postava v bílém plášti s injekční stříkačkou v ruce a já začínám křičet. Křičím a křičím, až mě ten křik probudí. Jsem celá promočená potem, ubrečená a moc mě bolí na prsou. Ta noční můra byla vždycky tak živá, že jsem nevěděla, jestli se mi to zdálo nebo jestli spím teď a tamto je skutečnost. Někde jsem jednou četla starý čínský verš: „... *i spal rolník Čang a zdálo se mu, že jest motýlem. Poletoval z květu na květ v letním slunci a radoval se ze svobody a sluníčka.*

Vtom se probudil a najednou nevěděl: zdálo se předtím rolníku Čangovi, že jest motýlem nebo se nyní zdá motýlu, že jest rolníkem Čangem, který od rána do noci dře v potu tváře na svém nuzném políčku?...“ Není to přesná citace, tu jsem se nazpaměť nikdy nenaučila, ale obsah odpovídá. Prostě přesně tak jsem si připadala. Nevěděla jsem, co je sen a co skutečnost. Vždycky se to dělo, když jsem byla doma sama. Rozsvítila jsem světla v celém bytě, prohledala každý kout, nakoukla do skříní a teprve když jsem nikoho nenašla, tak jsem šla zase spát. Je zajímavé, že tyto noční můry přestaly, když se ke mně můj druhý manžel nastěhoval. Teď už žádné noční můry, žádné zlo, jen radost ze života.

2.3.2 Otázky a odpovědi

Vrat'me se teď ke vztahům mezi vámi, bratrem a matkou. Jak byste je stručně shrnula?

To, v čem jsme s bratrem vyrůstali, nás stmelilo, spojilo na celý život. Máme se rádi pořád. Když jsem ještě byla s mým bývalým, tak jsme se nestýkali, nenavštěvovali, můj muž se snažil všemožně bránit v mém kontaktu s jedinou blízkou osobou, kterou jsem na světě měla. Teď je to jiné. Navštěvujeme se, jak to jenom jde. Je ženatý, děti nemá, tak se upnul na ty moje. Opravdu nechutně je rozmazluje. Kdyby měl vlastní děti, byl by určitě ten nejlepší táta na světě. Dal by jim to, co sám neměl. Vzpomínám na to, jak se upnul na Tonda, jak dlouho potom trvalo Honzovi než si ho získal a jak se potom bál mít někoho rád proto, že by ho mohl ztratit. Určitě to s ním moje švagrová neměla zpočátku jednoduché, protože jen tak nedává najevo svoje city. Má bezpečnostní agenturu a docela mu to jde. Po převratu a potom, když zavřeli doly, měl se co ohánět a neměl to jednoduché, stejně jako mnoho jiných. Oženil se s vozičkářkou. Stará se o ni a to, že ji nosí na rukou, není v jejich případě pouhou metaforou. Vztah s matkou jsem popsala. Bezbřehá nenávist. Nikdy jsem ji nepochopila a teď už nemám zájem. Když jsem byla ještě dítě, ptala jsem se na babičku a dědu. Každý má rodiče, každý z mého okolí měl babičku a dědu, jenom my s bratrem ne. Odbyla mě, že prý my babičku a dědu nemáme a nikdy jsme neměli. Nevím, co se stalo tak hrozného. Když jsem nad tím později mnohokrát přemýšlela, tak mě napadaly různé věci. To, jakým životem žila matka, jak se ničila. To, jací mohou být lidé, kteří se nezajímají o své dítě, o jeho osud. Ti lidé, matčini rodiče nikdy nezjišťovali, jestli mají vnoučata? Mohlo se stát něco zlého, co matku vyštvalo z domu a uvrhlo ji do toho, co se z ní stalo?

At' už se ale stalo cokoliv, to, co se stalo mezi mnou a mojí matkou, to nepůjde nikdy napravit. Ona mě a bratra snad ani nikdy neměla ráda. Rozhodně, pokud ano, tak nám to nikdy nedala nijak najevo. Nebyla mi ani na svatbě a já jsem byla ráda. Nevím, co bych dělala, kdyby se najednou objevila mezi dveřmi. Ale ani ona, stejně jako její rodiče, se nikdy nezajímala, jestli má vnoučata. Opravdu mě napadá, jestli neměla v mládí také nějakou zlou zkušenost. Možná mě opravdu můj první manžel zachránil ze stoky, možná že nebýt jeho, čekal by mě stejný život jako moji matku. At' tak nebo onak, nedokážu jí odpustit. Ještě po celou dobu svého prvního manželství jsem ji nenáviděla, teď už tady nenávisť není, protože teď jsem šťastná. Ale jestli jí někdy dokážu odpustit, že mě od sebe odvrhla tehdy, když jsem ji nejvíc potřebovala, to nevím.

Teď jste, jak říkáte, šťastná, máte ráda sex. Myslíte si, že to, co se vám stalo ve čtrnácti letech, ovlivnilo váš sexuální život?

Ovlivnilo, ale ne tak, jak si možná myslíte. Žádný strach z mužů, nenávisť k nim. Daleko větší následky zanechal přístup mojí matky. Já jsem neměla odpor k sexu nebo hrůzu z něj. Já jsem si prostě začala nevážit sama sebe, svého těla. Už jsem říkala, že jsem byla pošpiněná. I potom, v manželství, jsem za všechno vinila svoje tělo. Ale to bylo tím, jakému chlapovi jsem se dostala do rukou, ne tím, co se mi stalo. Pokud jde manželovy praktiky a to, jak mě ještě v domě svých rodičů znásilnil, tak potom už jsem to jako znásilnění nebrala. Bral si co chtěl, já jsem těch pár minut vydržela a potom se šla vysprchovat. Myslela jsem si, že nemám ráda sex. Omyl. Neměla jsem ráda sex s ním. Vždyť můj druhý manžel mě rozehrál jako loutnu. Kdyby nepřišel on, nepoznala bych, že jsem smyslná a požívačná (v sexu). Ale zase to připisuji ne znásilnění, ale tomu, že svého muže jsem doopravdy nemilovala. Možná to i tušil nebo věděl a proto byl takový, jaký byl. Svého druhého muže miluju moc. To bude možná celé tajemství.

Máte dvě děti. Vaše dětství bylo dost otravné. Myslíte si, že jak vaše dětství, tak samotné znásilnění ovlivnilo výchovu vašich dětí?

No, rozhodla jsem se dát svým dětem to, co jsem sama neměla. Péči, lásku, zájem, klid, bezpečí, zázemí. V prvním manželství si šťastného dětství moc neužily, byl to pro ně stres. I za takových podmínek jsem jim ale neopomněla dávat najevo, jak je miluju a at' se děle, co se děje, nikdy je neopustím a vždycky je budu chránit. Určitě se mi podařilo je o tom

přesvědčit, protože když došlo na rozvod, neváhaly ani chvíli, s kým chtějí žít. No a potom, ve druhém manželství už jsem na to nebyla sama, byli jsme dva. Samotné znásilnění mi znovu prolétlo hlavou, když jsem svému nynějšímu manželovi, kterému v té době bylo čtyřicet jedna let, představovala svoji třináctiletou dceru. Nevím, možná to hrálo roli i v tom, že to trvalo dva roky, než jsem se za něj provdala a on se k nám nastěhoval. Nechci na to vůbec myslet a doufám, že tyhle moje někdejší pochybnosti se k manželovi nikdy nedonesou. To, co se mi stalo, mě vedlo k tomu, že jsem děti (obě) v sexuální osvětě vedla k tomu, že nikdo si nesmí sex vynutit násilím, že ženino ne musí být respektováno. Dcera mi musela hlásit, kam jde, s kým, kdy se vrátí. Naštěstí dnes existují mobily. Ona jenom někdy kroutí hlavou, ale nezdá se jí to tak divné, je zvyklá na to, že jsem se vždycky starala. Synovi bylo nedávno sedmnáct. Neptám se ho na sexuální zkušenosti. Žertem podpichuju občas manžela, že by si s ním měl promluvit o motýlcích a on jenom bručí. Doufám, že mým dětem ani jejich dětem se nikdy nic zlého nestane.

Oznámit či neoznámit sexuální násilí ?

Ano, v každém případě. Když jsem byla znásilněná, bylo mi čtrnáct. Toužila jsem, aby ten člověk byl mrtvý, toužila jsem po pomstě. Tehdy jsem to neudělala, protože převážila nenávisť k matce, touha jí ublížit. A ublížila jsem jí tím, že musela svého amanta vyhnat. Navíc, bylo mi čtrnáct, kdybych to ohlásila, toho chlapa by sice zavřeli, ale já bych možná skončila v děcáku. Dále je tu to, jestli by mi někdo věřil. Když o tom tak přemýšlím, já si nejsem vůbec jista, jestli by mě matka podpořila nebo všechno popřela a to i před policií. Dnes jsem sama matka. Kdyby někdo takhle ublížil mojí dceři, tak bych chtěla jeho potrestání za každou cenu. Byla bych schopná si ho najít i sama a kdyby byla policie bezmocná, nemohla by mu to dokázat, zařídila bych spravedlnost sama. Fuj, úplně se mi udělalo horko, jenom o tom mluvím. Rozhodně oznámit a potrestat co nejpřísněji.

2.4 Magdaléna

(Znásilnění v dospělosti)

Magdaléna je štíhlá vysoká tmavovláška. Sportovní postava, hodně krátký, klukovský účes, žádné líčidlo, žádný makeup. Na malém městě, kde žije se svým manželem a dcerou, učí na gymnáziu tělocvik, zeměpis a němčinu. Učitelka je také její matka, otec a babička. Učitelkou bude i její dcera. Poznala jsem ji stejně, jako všechny ostatní. Jiná žena s podobným osudem mě přivedla až k ní. Se sezením souhlasila s váháním a nejistotou. Vedl ji k tomu, jak přiznala, strach. Před čtyřmi lety byla znásilněná. Čin nikdy neohlásila, nebyla na žádných testech a dodneška má strach ze dvou věcí. Z toho, jestli náhodou nebyla nakažena virem HIV a z toho, aby se to nedověděla její rodina. Na pořadí nezáleží. To první jí zaručit nemohu, to druhé ano. To, jak moc ji znásilnění změnilo, vidím na fotografiích, které mi ukazuje. Z fotografií se na mě vyzývavě dívá atraktivní mladá žena s dlouhými blond vlasy, nalíčená, v minišatech na ramínka, na vysokých podpatcích. Teď přede mnou sedí obyčejná nenalíčená žena v tričku a kalhotách, ve které bych onu sexbombu hledala marně. Její příběh stojí za zveřejnění nejenom pro čin samotný, ale také proto, že jde o typickou ukázkou sekundární viktimizace.

2.4.1 Životní příběh

Když vojska Varšavské smlouvy zahajovala okupaci naší země, moje maminka ležela na porodním sále a přiváděla mě na svět. Dala jsem jí prý zabrat. Okupace mohla být ukradená jak jí, tak i tatínkovi, který už dopředu zapíjel narození prvorozeného syna a to velmi důkladně. Nemá se říkat hop, dokud se nepřeskočí, přišla jsem já. Moje dětství bylo šťastné, nekonfliktní, docela obyčejné. Jsem nejstarší ze tří dětí. O rok mladší sestra je veterinářka a můj o tři roky mladší bratr (který měl dle tatínkových plánů přijít jako první) se také vzbouřil proti rodinné tradici, je strojní inženýr. Byli jsme tak trochu „trhlá“ rodinka. To víte. Jedna učitelská hlava na druhé. Když slyším ono známé, že učitelství není povolání, ale diagnóza, tak si myslím, že ho vymyslel nějaký učitel a ne někdo jiný. Není daleko od pravdy. Hodně jsme vyráželi s batohy na túry (i babička) a na cestách jsme vedli vědecké diskuse. Kdo nás poslouchal, tak si klepal na čelo. V pubertě jsem si, stejně jako všichni pubertáči, myslela o svých rodičích, že už jsou mimo a jejich názory jsou zcestné, archaické a v moderní době nemají co dělat. Faktem je, že moji rodiče dali svým dětem to nejlepší.

Na gymnázium a později na pedagogickou fakultu jsem se dostala snadno. Jednak mi učení nečiní žádných problémů, navíc, moje rodina sice nemá peníze, zato má jméno, které je zárukou kantorské kvality. Když jsem končila třetí ročník vysoké, začaly se dít věci. Na akademickou půdu vstoupila politika. Moji rodiče mi kladli na srdce, abych se plně věnovala studiu a politiku nechala plavat. Co svět světem stojí, jak se někdo dostane ke korytu, zajímá se už jenom o ně. A je úplně jedno, jestli je modrý nebo červený. Dnes jí plně dávám za pravdu a ani tehdy jsem neměla zájem, když jsem viděla, kdo bojuje za svobodu a demokracii. Jistě, byly tu ideály a nezištnost, ale byli tu i nýmandi, kteří sledovali pouze vlastní cíle a měli potřebu se zviditelnit. Ve čtvrtém ročníku potom přišla sametová revoluce. Jak se říká, když se kácí les, lítají třísky. A tady to smetlo i ty, kteří byli opravdu dobří.

Sexuální zkušenosti se mi vyhnuly, zůstala jsem čistá a neposkvřená pro svého manžela. No nedívejte se na mě jako na přírodní úkaz. Já jsem prostě veškerý čas trávila nejdřív s rodinou a potom s knížkami. A moji vrstevníci byli úplní pitomci, nezajímali mě. Můj manžel také učí. Poznala jsem ho v posledním ročníku na vysoké. Byla jsem docela pohledná studentka, kterou obletovalo nemálo kolegů. Já jsem se ale bouřlivě a vášnivě zamilovala do o patnáct let staršího vyučujícího. Byl chytrý, pohledný a rozvedený. Děti z prvního manželství neměl. Tehdy byl „jenom“ PhDr., dnes je docent a profesor a přednáší i v zahraničí. Byla to, jak se říká, láska století. Nedala jsem mu pokoj, kroužila jsem kolem něj celé měsíce jako vosa, až jsem ho dostala. Byla jsem neúnavná a trpělivá. Až mnohem později, na srazu spolužáků, jsem se dověděla, že na mě kolegové tenkrát uzavírali sázky.

Hned po škole jsem se vdávala. Do práce jsem ani nenastoupila, čekala jsem děťátko. Manželova první žena mít děti nemohla a nenaplněné manželství se rozpadlo hlavně kvůli tomu. Byl to ten nejšťastnější otec na světě. Spolu s nejšťastnějším dědečkem na světě (můj tatínek) zapili příchod prvorozeného syna a prvního vnuka tak, že jim maminka oběma vařila vydatnou kuřecí polévku ještě tři dny. Nemá se říkat hop, dokud se nepřeskočí, přišlo děvčátko. Chlapeček už potom nepřišel. Byly tu komplikace, prostě už děti mít nemůžu. Byla jsem na mateřské celé čtyři roky a měla jsem co dělat, aby mi tatínek, babička, dědeček, tetička a strýček moji malou občas půjčili. No, na kojení mi ji půjčit museli, na přebalování to dělali zcela dobrovolně. O koupání a všechno ostatní se dělili. Moje mateřská dovolená byla opravdu dovolenou a já měla čas na sebevzdělávání, pomalu jsem se připravovala na zapojení se do pracovního procesu. Na našem gymnázium, kde učila už moje babička, hned po válce, mě už čekali a byli zvědaví na další učitelku z naší rodiny. A laťka byla opravdu vysoko.

Léta plynula a klid a mír nenarušovalo nic, ani světové válečné konflikty, ani konflikty na naší politické scéně. Já jsem držela vlajku naší rodiny na gymnáziu, můj manžel se pořád vzdělával a studoval, začal jezdit po světě. Naše dcera prošla dětstvím jako princezna. Učitelé se nezapřou. Ve čtyřech letech uměla číst a psát, v šesti letech začala hrát na klavír a učit se anglicky. V šesté třídě doháněla angličtinářku k šilenství, protože jí opravovala výslovnost, učitele dějepisu zase obvinila z toho, že překrucuje historii. Dnes se totiž dost zapomíná ve výuce na to, že naši republiku osvobodila také sovětská armáda. O Pearl Harboru vědí děti všechno, o Karpatsko – dukelské operaci vůbec nic. Děvče to nebude mít v životě lehké, protože nikoho z mojí rodiny ani nenapadne, aby ji učil, že doma se říká něco jiného než venku. No ale budu pokračovat. Já jsem v práci dokonale zapadla do kolektivu, byla jsem oblíbená, společenská, ráda jsem se bavila. Každý pátek jsme si s kolegyněmi po aerobiku udělali „dámskou jízdu“ a při vínečku v baru probrali všechny drby, zanađávali si na ředitele i na studenty. Tak to šlo několik let až do mých šestatřicátých narozenin.

Můj poslední aerobik připadl zrovna na moje šestatřicáté narozeniny. S rodinou jsem je oslavila předchozí týden, protože manžel odlétal na tři týdny do Kanady. Byla jsem „slaměná vdova“ a domluvila jsem se s kamarádkami, že po aerobiku ty narozeniny pořádně oslavíme. A oslavily jsme. S alkoholem jsme to přehnaly všechny. Někdy po půlnoci jsme toho měly všechny až nad hlavu a ukončily to. Obě kolegyně odvezl manžel jedné z nich, já jsem si potřebovala pročistit hlavu, tak jsem řekla, že se projdu. Bylo teplo a já to neměla domů daleko. To, jak hodně jsem „přebrala“, jsem poznala, až když jsem se ocitla na čerstvém vzduchu. Potom je prázdná, díra. Po cestě domů mám staveniště, myslím, že k tomu všemu došlo právě tam. Já si dodnes, ani po těch letech nedokážu z toho, co se stalo, vybavit vůbec nic. Žádný detail, žádnou tvář, prostě nic. Probudila jsem se druhý den okolo jedenácté hodiny. Byla jsem doma sama, dcera odjela s rodiči na celý víkend návštěvu k mojí sestře. Nechápala jsem, proč jsem oblečená. Měla jsem sucho v ústech a tak jsem polkla. To polknutí bylo velmi bolestivé. Když jsem se pohnula, abych vstala, projela mi bolest i tělem od pasu dolů. Oblečení jsem měla špinavé, roztrženou bundu. Nic jsem nechápala. Šla jsem do koupelny, abych se odlíčila a vykoukala. Když jsem se podívala do zrcadla, uviděla jsem modřiny na krku. Na obou pažích jsem měla také modřiny, jakoby od prstů. Modřiny jsem měla i na bocích a na zadní straně steh. Měla jsem špinavé kalhoty a špína byla i na kalhotkách. Když jsem k tomu přičichla, cítila jsem sperma. Vešla jsem do sprchy a pustila vodu. Vzala jsem žínku a začala se mydlit. Když jsem se dotkla konečníku, vyjekla jsem bolestí a objevila se troška krve.

Pořád jsem nebyla schopná se soustředit na jakoukoliv myšlenku. Tupě a mechanicky jsem se utřela, oblékla si pyžamo a vlezla si do postele. Ještěže nikdo nebyl doma, nevím, co by rodina dělala, najít mě takhle. Nevím, jak uběhla celá sobota, nevím, co jsem dělala, ale najednou tu byla neděle. Celou noc jsem jenom zírala do prázdna, neschopná vůbec ničeho. Nejedla jsem, nepila jsem, nebyla jsem ani na záchodě. Nemohla jsem pochopit, co se mi to stalo. Nejhorší na všem bylo to, že ve skutečnosti nevím, co se stalo (a nevím to dodnes). Rozpomněla jsem se na celý večer, na můj odchod z baru a potom na moje probuzení doma. Mezi tím je černá díra. Nevím, co se stalo, kde se to stalo, jak jsem se dostala domů. Vím jenom podle oblečení a podle zranění, že jsem byla znásilněná a že jsem se bránila. Začala jsem přemýšlet, co dělat. Kdo to byl, byl to někdo, koho znám? Viděl nebo slyšel někdo něco? Byl ten muž zdravý? Byl jeden nebo jich bylo víc? Nenakazil mě něčím? Otázky, otázky, otázky a žádná odpověď. Odpověď jsem měla na jediné. Moje rodina, moji známí, nikdo ve škole se to nesmí dovědět. Potom mě napadla linka důvěry. Sedla jsem k internetu a našla číslo. Telefon zvedla nějaká žena. Já jsem jí začala vykládat co se mi stalo a jak jsem mluvila, tak jsem se konečně sesypala a začala křečovitě vzlykat. Hlas té mladé ženy byl konejšivý a plný úcty. Začala mi vykládat to, co měla zřejmě naučené, totiž že je mojí povinností oznámit to na policii, aby to ten někdo nemohl udělat jiné ženě. Mě byla jiná žena ukradená a taky jsem jí to řekla. Řekla jsem jí, že nic hlásit nebudu. Mám rodinu, jsem známá, nechci přijít o rodinu, o práci, nechci, aby si na mě ukazovali prstem. Chtěla jsem po ní jenom radu, kam se mám obrátit o pomoc, pokud se chci nechat vyšetřit. U nás na malém městě zná každý každého, ke svému gynekologovi jít nemůžu. Poradila mi porodnici na Obilním Trhu v Brně, tam prý obětem znásilnění provádějí vyšetření anonymně. Poděkovala jsem a zavěsila. Dobrá, tak v pondělí do Brna a teď se musím dát dohromady. Za chvíli je tady dcera, nesmí na mě nic poznat. Manžel přijede za dva týdny, do té doby to bude dobré. Svoji mamince vůbec nepůjdu na oči. Má radar a okamžitě by poznala, že se něco děje a všechno by ze mě dostala.

V pondělí jsem neměla odpolední výuku, tak jsem sedla na autobus a jela do Brna. Na Obilní Trh jsem dorazila ve dvě hodiny. Velká recepce a dvě usměvavé slečny. Bylo mi špatně, celá jsem se třásla. Potichu jsem řekla, proč jsem tady. Chtěly po mě, abych mluvila hlasitě. Moc mi to nešlo, čekárna byla plná lidí a já nechtěla, aby mě někdo slyšel. Potom, co jsem jí všechno zopakovala, se mě zeptala, kdo mě k nim poslal. Řekla jsem, že z linky důvěry. Slečna velice nahlas sdělila svojí kolegyni, že jdu z linky důvěry, že to je pro ni. Všechny hlavy v čekárně se obrátily mým směrem, bylo ticho. Slečna mi řekla, že se mám

posadit, že si mě zavolají. Posadila jsem se do nejtemnějšího koutku v čekárně, zájem o moji osobu za chvíli opadl. Dveře ordinací se otvíraly a zavíraly a já jsem pořád čekala. Na řadu jsem přišla po třech hodinách jako poslední. Vešla jsem do ordinace. Sestřička byla moc milá. Byla jsem ubrečená, teklo mi z nosu, byla jsem na konci se silami. Ona mě hned posadila a dala mi hrst kapesníků. Mladá paní doktorka se začala vyptávat. Všechno jsem jí vypověděla, včetně toho, že už tři dny nemůžu na záchod. Řekla mi, že to je typické pro anální znásilnění. Potom jsem myslela, že mě vyšetří, protože jsem se jí svěřila se svými obavami ze zranění konečníku a taky z nákazy. Spletla jsem se. Prohlásila, že mě vyšetří jenom tehdy, až to ohlásím na policii, že si musí krýt záda. Vytřeštěně jsem na ni zírala jako tupé zvířátko, které nic nechápe. Vždyť mi přece na lince důvěry řekli, že mě tady vyšetří anonymně. Prý jsem dostala mylnou informaci. Mladá, pěstěná paní nebo slečna doktorka, dozajista přesvědčená o tom, že jí by se něco podobného nemohlo stát, mi začala dělat přednášku o tom, že je mojí povinností to ohlásit, aby pachatele chytily a on to už nemohl udělat žádné jiné. Že je moje povinnost chránit případné další oběti. Já jsem byla ve stresu, rozzlobená, zoufalá, hysterická. Snažila jsem se jí vysvětlit, že mě v našem městě všichni znají, že mám rodinu, že mám muže, kterého miluju a o kterého nechci přijít. I když mě miluje, je to jenom chlap. Toto by mezi nás vstoupilo, zničilo by to náš intimní život, protože kdykoliv by na mě večer sáhl, bylo by to tady, musel by na to myslet. Moji studenti, jejich rodiče, ti všichni by si na mě ukazovali prstem. Já nezničím všechno jenom proto, že by to ten darebák mohl, ale taky nemusel, udělat znovu. Málem jsem začala křičet. Řekla mi, že potom mi nepomůže. Nakonec mě dorazila otázkou: „A bylo to opravdu znásilnění?“ Ani se nepodívala, jak na tom jsem, dokonce sama připustila anální znásilnění hned zpočátku a teď tohle? Vypotácela jsem se z ordinace zničená, ponížená, špinavá. Jenom se nesesypat někde na ulici, musím dojet domů. Dcera snad nic nepoznala a já čekala na příjezd manžela. Za dva týdny zmizely modřiny, neměla jsem už problém se stolicí. Měla jsem ale strach z milování. Nedokázala jsem odhadnout, jak se zachovám, až dojde na sex. Všechny obavy ale byly zbytečné. Když jsme po manželově příjezdu šli večer do postele, stulila jsem se mu do náruče a cítila úlevu, bezpečí a velkou lásku. Chtěla jsem, aby mě pevně držel a nepustil.

Já jsem se dost změnila. Nechala jsem si ostříhat vlasy úplně nakrátko a změnila jsem jejich barvu. Minišaty a vysoké podpatky vystřídaly volná trika, džíny a sportovní boty. Oznámila jsem všem, že měním image a začnu se věnovat bojovým uměním, abych si rozšiřovala obzory coby tělocvikářka. Brali to jako můj úlet a mávli rukou. Tohle mi tedy prošlo. Pořídila jsem si slzný sprej a dávala si dobrý pozor, abych se nikdy neocitla venku

sama po setmění. Teď už je to dobré, ale ještě dva roky potom, co se to stalo, jsem nebyla schopná večer ani vyběhnout do večerky, kterou mám přes ulici přímo proti domu. Chodila jsem s hlavou sklopenou, dívala se do tváří mužů, které jsem potkávala na ulici a říkala si: mohl jsi to být ty? Přestala jsem chodit na aerobik a do baru. Od té doby nepiju alkohol. Občas si doma dáme s manželem sklenku vína, když přiveze nějaké ze zahraničí. Mimo domov si dám skleničku jenom tehdy, když je on se mnou, jinak ne. Velmi dobře ovládám sebeobranu a zařídila jsem, aby se kurzy dávaly i u nás v tělocvičně, pro ženy a dívky všeho věku. Už se mi to nikdy nestane. A nestane se to ani mojí dceři, protože na ty kurzy chodí a je nadšená. Jo, maminka všechno ví. Jí jsem nenabulíkovala vůbec nic. Jenom na mě vypálila: „No tak děvenko, já jsem tě devět měsíců nosila, v krvi porodila, téměř prsa odkojila a pupeční šňůru, tu jsem nepřestříhla nikdy, tak to na mě nehraj.“ Sesypala jsem se a všechno jí vypověděla. Držela mě v náručí, kolébala jako mimino a brečela se mnou. Toto mi pomohlo ze všeho nejvíc. Není lepšího léku než mateřská láska. Jsou to čtyři roky. Pořád mám obavy z viru HIV, pořád čekám, kdy se to všechno odněkud vynoří, když to budu nejmíň čekat, kdy mě to dostihne. Ale naučila jsem se s tím jakž takž žít. Je to jako žít v sousedství jaderné elektrárny. Víme, že může jednoho dne bouchnout a všechny nás zabít. Víme to, ale nějak nám to přestalo vadit v normálním životě, ani to nevnímáme.

2.4.2 Otázky a odpovědi

Něco jste už naznačila, ale jak se to znásilnění projevilo na vztazích v rodině, na vztahu k manželovi, dceři?

Když to vezmu zpětně, tak moji změnu přijali všichni kladně. Tatínek mi vždy vytýkal, že se chovám jako Ivce salónů a ne jako učitelka, že bych měla být umírněnější. Manžel sice nikdy nic neříkal, ale vím, že žárlil, že měl komplexy. Jsem o patnáct let mladší, začal si možná myslet, že mi přestává stačit. Byla jsem atraktivní, mužům jsem se líbila. On začal po padesátce trošku přibírat na váze a to mu na klidu nepřidávalo. To, že se teď nemaluju, že nechodím vyzývavě oblečená, nenavštěvuji bary, držím se víc doma, to mu myslím udělalo radost. Nemá strach, že by o mě mohl přijít a cítí se dobře. Vidím to a cítím to. Je možná divné, že to říkám, ale našemu manželství to prospělo. Zato o dceru mám strach. Je jí šestnáct a bojím se o ni. Snažím se ne být paranoidní, ale když se zpozdí o pár minut, jsem schopná volat na policii. Kroutí nade mnou hlavou, ale ví, že ji mám ráda.

Co sex? Jak to znásilnění ovlivnilo váš milostný život?

No, taky kladně. Víte, ten patnáctiletý rozdíl asi začínal být znát. Já jsem byla divoká kočka a měla jsem doma padesátніка. Milování bylo mírné, klidné. Nebylo každý den, ale stálo to za to, protože manžel se vždycky staral nejdřív o moje potěšení, potom o svoje. Netrpěla jsem nedostatkem v tomto směru, představovala jsem si ale někdy víc ohně a vášně. Občas jsem snila o tom, že ze mě samou žádostí strhá šaty a vezme si mě silou. A mě se to bude líbit. Ano, snila jsem o síle, o tom že mě přemůže. Ale nebyly to představy o znásilnění, to ne. Šlo spíše o ty prastaré generové stereotypy, kdy slabá žena je přemožena a podmaněna silným mužem. Teď už si žádné silácké scény nemaluju. Žádné násilí, žádná brutalita. Vážím si toho klidu a absolutního bezpečí. Vím, že by pro mě skočil do hořícího domu, je skála v příboji. Tedy ano, znásilnění ovlivnilo můj sexuální život a ovlivnilo ho nejlépe, jak to šlo.

O svojí dceři jste něco začala už v první otázce. Jak tedy to všechno ovlivnilo výchovu vaší dcery?

Jsem úzkostná matka, která si pokaždé, když se dcera nevrátí včas domů, maluje ty nejhorší scénáře. Pořád jí kladu na srdce, aby neměla nikdy vybitý mobil, že na číslo 158 se dovolá i bez kreditu, že minuty mohou rozhodovat o životě a smrti. Klepe si na čelo a myslí si asi něco o senilitě. Možná se cítí jako ve vězení, možná si myslí že ji dusím a přeháním to s mateřskou láskou. Snažím se jí vysvětlovat, co všechno, jaké hrůzy se mohou přihodit dívce a ženě. Jenom se směje a ujišťuje mě, že jí se nemůže nic stát, že umí sebeobranu. Nic na ni neplatí. Je mladá, sebevědomá a neví nic o životě. Pokud by to mělo zhoršit naše vztahy, tak bych jí to asi řekla. Zatím se jí snažím jenom chránit.

Oznámit či neoznámit sexuální násilí ?

Tady budu velmi stručná. Nedovolím, aby se mi to stalo znovu. Kdyby přece jenom, tak to nikdy neohlásím. Spolehnout se mohu pouze na pomoc svojí rodiny. Ano, to je opravdu všechno, co k tomu řeknu.

3. ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA V OTÁZKÁCH A ODPOVĚDÍCH

3.1 Vztahy v primární rodině a jejich změny

U Marie, oběti zneužívání v dětství a u Hany, oběti znásilnění v pubertě, považuji za klíčový vztah k matce. Ano, primární viktimizace, samotný akt, je poznamenaly na celý život, jejich libido, jejich sexuální život. Ony ale jsou celoživotně mnohem více postiženy sekundární viktimizací, reakcí a chováním hlavně matky. Nikdy se žádná z nich nevyrovnala s tím, jak se zachovala právě matka. U obou žen původce toho všeho, muž, není důležitý, o něm toho mnoho neřekly, zato matkami se zabývaly obsáhleji.

U Marie už není v tomto směru náprava, protože její matka je mrtvá. Jak řekla, nikdy matce neodpustí to, že jí nemohla odpustit. O otci nemluví špatně, říká, že ji neublížoval, měl ji rád a ona jeho. Co tedy způsobilo, že její mysl na dlouhé roky všechno vytěsnila hluboko do nevědomí a i teď se jí vybavují pouze střípky a ne souvislý děj? Právě tato skutečnost mluví pro to, že odhalení zneužívání matkou a její bezprostřední reakce musela být pro dítě natolik traumatizující, že dítě na vše zapomnělo a ani dospělá žena si to nedokáže vybavit do všech podrobností. Rovněž obzvláště u Marie byla do očí ona ambivalence pocitů. Na jedné straně o otčímovi mluví hezky, měla ho ráda, ale na straně druhé s ním přerušila veškeré styky hned po matčině smrti. Zřejmě zde fungoval mechanismus náhradního objektu. Byla dítě, měla potřebu lásky, bezpečí. Matka jí to nedala, tak se upnula k otčímovi, protože on jí toto poskytoval v plné míře. I to mohlo být příčinou onoho vytěsnění toho, co s ní dělal. Ambivalence ve vztahu k matce se projevuje opět v rozporech. Marie toužila po její lásce a uznání, dělala všechno, co mohla, aby toho dosáhla. Na straně druhé je tu to, že podle jejích slov necítila nic, když se dověděla o matčině nemoci a také to „nevěřím v Boha, ale jestli existuje peklo, tak matka se v něm smaží“. Zneužívání se nadobro podepsalo i na pozdějších vztazích. Je tu patrná emocionální plochost, chlad. Manžel od ní odešel a ona ho nechala jít, aniž by jí to závažněji poznamenalo. Nebo je zde to, jak mluví o dalším životě, že měla dvakrát něco jako vztah. Jaký je rozdíl mezi vztahem a „něco jako vztah“? Nikdy se podruhé neprovdala, po odchodu dcery si nepořídila ani psa nebo kočku, nikam nechodí, je sama a dokonale jí to vyhovuje. Připouštím, že mě teď ovlivňuje moje extroverze a moje velká

potřeba sociálních kontaktů, ale toto mi nepřipadá až tak úplně normální. A nemyslím si, že by u Marie v tomto směru šlo o nějaký úmyslný krunýř. Ona si to vůbec neuvědomuje. Určitě ji to všechno pořád trápí. Říkala, že se pořád snaží matku pochopit. Stala se tvrdou a necitelnou až poté, co zjistila, co jí dělá její druhý manžel nebo si toto přinesla už z manželství prvního či dokonce z dětství? Nositelkou jakého tajemství byla matka? To už nikdo nezjistí.

Dostáváme se k Haně. Ani tady není „pachatel“ činu důležitý. Nezajímá ji, jestli bude potrestán, nezajímá ji jeho další osud. Ústředním bodem je zde zase matka. Haně bylo čtrnáct, když byla znásilněná, už nebyla malé, tříleté děvčátko, ale i ona hledala lásku, ochranu a bezpečí a hledala to u matky. Matka jí to nedala, bratr byl daleko a nikdo jiný tu nebyl. Potřeba lásky nebyla uspokojena a tak propukla nenávist. Ne náhradní objekt, ale náhradní emoce. Tato nenávist, jak sama přiznává, jí ale úlevu nepřinesla, spíš hnus a ona chtěla z toho všeho ven. Právě z toho viní matku. To ona může za to, že si z nesprávných důvodů vzala nesprávného muže. Ale toto začalo mnohem dřív než byla znásilněná. Oba, ona i bratr byli o mateřskou lásku ochuzeni už od dětství, byli pro matku spíše břemenem, zanedbávala je. Když přišel Tonda a svoji péči a lásku jim dal, upnuly se na něj plnou silou. Byla to matka, kdo jim to vzal. Potom přivedla Honzu. Při vzpomínkách na to, jak je bolelo, když odešel Tonda, se bály mít znovu někoho rády. Ale byly to děti, toužící po zájmu a péči a tak začaly mít rády i jeho. Matka jim vzala i tohoto člověka. Myslím, že to znásilnění samo o sobě nebylo hlavní příčinou vzniku tak velké nenávisti, bylo jenom poslední kapkou. Kořeny leží hlouběji v dětství. Hana je velmi komunikativní, potřebuje kolem sebe lidi, přátelství, lásku, důvěru. Když přišla do rodiny svého manžela, přišla to sem hledat a myslela si, že to tu i najde. I proto bylo tak snadné s ní manipulovat. Chtěla být dobrou manželkou, dobrou matkou, chtěla být pravý opak své matky. Dostala se z louže pod okap. A ze všeho, co se jí dělo, vinila matku. Ale protože její matka ještě žije, je tu jistá šance, že se ty dvě jednoho dne sejdou. Hana sice nikdy nemluvila o tom, jak ráda by matce odpustila, mluví stále jenom o nenávisti, ale já si myslím, že jde o totéž, jako u Marie. Navíc, ze všeho zlého se dostala, má rodinu, má lásku, je šťastná a spokojená. Myslím si, že jednou svojí matce odpustí. Proč si to myslím? Jsme opět u rozporů. Na jedné straně měla při sezeních ústa plná nenávisti, na straně druhé ale přemýšlela o tom, co matku přivedlo k životu, který vedla, kde jsou matčini rodiče, co je to za lidi, že je nezajímá vlastní dítě ani vlastní vnoučata, co tak hrozného vyhnalo matku z domova, proč nechce o svých rodičích nic slyšet?

Magdaléna je naprostý opak předchozích dvou žen. Zatímco u Marie a Hany jsem měla potíže se zpracováním záznamů, protože přeskakovaly z tématu na téma, vracely se zpátky v čase, doplňovaly, na co si ještě vzpomněly a já si potom připadala jako filmový střihač, abych dala dohromady souvislý příběh, Magdaléna mluvila plynule, dodržovala posloupnost. Je zvyklá si dělat přípravy do školy, možná se připravila i na mě. U ní mě okouznil její styl vyprávění, připomínal mi Bohumila Hrabala. Ale nebylo to strojené. Potom, co jsem slyšela o její rodině, myslím si, že tento způsob komunikace je v její rodině (která mě okouznila také), naprosto běžný. Magdaléna je racionální, rozumový typ, pro který je typická převaha vnitřní kontroly. Snad právě proto se s tím, co se jí stalo, potýká dosud. S naším sezením souhlasila ne proto, aby se o problému vědělo, jako tomu bylo u Marie, ne proto, aby ukázala obětem, že je cesta ven, jako tomu bylo u Hany. Ona s tím souhlasila proto, že čekala řešení, odpovědi na otázky. Snad jsme se k něčemu i dopracovaly.

Dopad činu na Magdalénin život je naprosto odlišný od předchozích dvou. Neovlivnil negativně její libido, její sexuální život. Stalo se to dospělé ženě, která už měla děti, měla sexuální zkušenosti. Zatímco u Hany a Marie se následky primární viktimizace, tedy činu samotného, projevíly přímo v sexuální oblasti, u Magdalény se projevíly v oblasti emocionální. Byla až do té doby přesvědčena, že její život leží pouze v jejích rukou, že se stane jenom to, co si naplánovala. Najednou zjistila, že to tak není. Věřila v lidi a najednou tu důvěru ztratila. Právě čin samotný způsobil to, že od základů změnila úplně všechno. Vzhled, zvyky. Nedělá to, co dělala a dělá to, co nedělala. Její sebejistota se rozpadla jako domeček z karet. Ale i v tomto případě, jako v těch předchozích, není osoba útočnicka důležitá. Když se obracela na linku důvěry a šla do nemocnice, tak ne z touhy po pomstě, po trestu, po spravedlnosti, ne ve vzteku, ale protože hledala klid a bezpečí. Potřebovala ujištění, že vše bude v pořádku. Dopad sekundární viktimizace se zde také liší. Vztah Magdalény s matkou je tu typickou ukázkou toho, jak je mateřská láska důležitá. Rozdíl je tu patrný už v oslovení. Marie a Hana mluví o „matce“, Magdaléna o „mamince“. K větě „...a mateřskou šňůru, tu jsem nepřestříhla nikdy...“, snad není co dodávat. Sekundární viktimizace se tady neodrazila v rodinných vztazích a vazbách, protože o tom kromě matky nikomu neřekla. U Magdalény se v plné míře projevíla sekundární viktimizace v tzv. „procedurální neférovosti“. Někdo jí ublížil, ona požádala o pomoc a aniž by se někdo přesvědčil, jestli jí něco není, bez jakéhokoliv důkazu bylo vše, co řekla, zpochybněno. Pokud jde o lékařskou pomoc, potom nejenom Magdaléna, také já se ptám. Kde je Hypokratova přísaha?

3.2 Vliv na sexuální život obětí

Tato otázka dělala všem třem ženám potíže, nebyla jim příjemná. Také jejich odpovědi tomu odpovídaly. Zatímco o všem ostatním mluvily ochotně, podrobně, když došlo na sexuální téma, tak odpovídaly stručně, nechtěly zabíhat do podrobností. Což samozřejmě neznamená, že je to méně důležité než všechno ostatní, spíše naopak. Ostatně, právě konkrétní činy posloužily k výběru jmen. Jak jsem uvedla, ženy se ve skutečnosti jmenují jinak. Výběr jmen Marie, Hana a Magdaléna nebyl náhodný, mají konkrétní sexuální kořen a ta jména jsme vybíraly vždy společně. Pomohlo to uvolnění počáteční napjaté atmosféry.

Jméno Marie je pro celý křesťanský svět symbolem čistoty a cudnosti. Dle Bible Marie porodila Ježíše jako neposkvrněná panna. Proto právě toto jméno. Marie byla čisté, nevinné dítě, které někdo pošpinil, někdo mu ublížil. Přesto byla dál čisté a nevinné dítě. Mělo se jí dostat lásky, ochrany a bezpečí. Jméno Hana jsme vybraly pro druhý příběh. Mladé, hezké děvče, jehož tělo někomu poslouží jako věc, tělo, které někdo používá jako věc i celé další roky. Tělo, které způsobilo tolik bolesti, bylo „špinavé“, jak Hana uvádí. Tělo, kterého by bylo nejlepší se zbavit. Motiv zbavení se ženského těla, byť symbolicky, najdeme ve všech mýtech a pohádkách po celém světě a v každé době. Vždycky je tu panna, pronásledována chťičem a chlípností, která se promění v laň, jabloň apod. Jméno Hana je z Jiráskovy Lucerny. Dívku Haničku ukryje před vrchním ze zámku ve svém kmeni prastará lípa. Hana se také chtěla zbavit svého těla, pokusila se o sebevraždu, chtěla zabít to nenáviděné tělo. A jméno Magdaléna? To je opět z Bible. Máří Magdaléna, která byla přivedena na cestu ctnosti, opustila svůj hříšný život a následovala Krista. Je patronkou kajících se a svedených žen. Toto přesně odpovídalo Magdalénině rozpoložení a stavu. Než se odhodlala obrátit se na linku důvěry, tak jí probíhalo hlavou to, že si za všechno může sama. Kdyby nebyla v baru, kdyby nebyla tak vyzývavě oblečená, kdyby se neopila..... A paní doktorka v nemocnici ji tím „... a bylo to opravdu znásilnění?...“ jenom dorazila. Taky, stejně jako Máří Magdaléna opustila to, co bylo. Změnila život, vzhled, zvyky.

Na Mariině milostném životě se čin podepsal ze všech nejvíc Ona sama vliv i připouští. Její strach z nahého mužského těla, její celoživotní malý zájem o sex je toho dokladem. Ona ale nemá pocit, že by byla o to méně ženou, nemá pocit, že o něco přišla. Stručně řečeno, co nepoznala, to jí neschází a ona zřejmě (podle všeho, co jsem vyslechla),

nepoznala orgasmus. I o tom jsem četla, že to bývá častým následkem u obětí sexuálního zneužívání v dětství. Pro ni láska je spíše synonymem pro klid, mír, bezpečí. Kdyby sex neměla, necítila by se nijak ochuzena. Hana byla v pubertě, když byla znásilněná. Neměla ještě vlastní sexuální zkušenost, ale o sexu už informovaná byla, sexuální výchovu měla i ve škole. I na jejím dalším sexuálním životě se skutek podepsal. Kdyby potom našla milujícího a hodného partnera, nebyly by dopady tak závažné, což ostatně dokazuje i to, že s druhým manželem je pro ni sex radostí a líbí se jí. Ona ale byla znásilněná znovu, tentokrát člověkem, u něhož hledala lásku a bezpečí. Proto pro ni byl sex špinavý a odporný a jenom ho trpěla. Omlouvání toho, co jí dělal první manžel, zde nevychází pouze z toho, že minimalizace závažnosti problémů v partnerském vztahu je typické pro oběti domácího násilí. Svého manžela znala, jak říká, jako svoje boty. Sex byl pro něj velmi důležitý. Kdyby byla vstřícnější, kdyby se víc snažila, mohlo být všechno jinak. No a Magdaléna? V době, kdy byla znásilněná, to už byla zralá žena. O sexu věděla všechno, měla vlastní sexuální život. Na její libido to vliv nemělo i když se toho po činu obávala. Tomu, aby to jakkoliv poznamenalo její intimní život s manželem, zabránila tak, že mu to prostě neřekla. Ji to poznamenalo jinak, jak už jsem uvedla. U ní byl dopad na milostný život nejméně závažný.

Když jsem studovala materiály k této práci, dostala jsem se i k názorům odborné veřejnosti na to, zda se závažnost dopadu těchto skutků na další sexuální život odvíjí od věku oběti. Někteří tvrdí, že čím mladší oběť, tím menší dopady, protože malé dítě spíše na vše zapomene. Jiní odborníci toto důrazně odmítají, tvrdí, že nezáleží na věku oběti. Já jsem se zpočátku přikláněla k tomuto druhému názoru, ale tři zveřejněné příběhy a těch osm dalších, které zde uvedeny nejsou, mě přivedl k závěru odlišnému od obou předchozích. Dle mého názoru na věku záleží. Závažnost důsledků je závislá na úrovni rozumových schopností, na tom, jak je rozum schopen danou skutečnost zpracovat. Malé dítě neví, co je sex, je na počátku svojí socializace, potřebuje lásku, ochranu a bezpečí a místo toho mu někdo, kdo ho má milovat, ubližuje. Jeho rozumové schopnosti ještě nejsou na takové úrovni, aby vše dokázaly adekvátně zpracovat, proto jsou následky nejzávažnější. Pro čtrnáctiletou dívku jsou důsledky také závažné a to v tom směru, že nemá se sexem žádné zkušenosti, ale něco o něm už ví. Sice nechápe, proč se jí to stalo, ale ví, co se jí stalo. Její rozum má k dispozici informace, na jejichž základě je schopen celou událost zpracovat. Proto tu následky jsou, ale méně závažné než u malého dítěte. No a dospělá žena má vědomosti i zkušenosti. Zde jsou dopady na další sexuální život nejméně dramatické. Samozřejmě že nelze paušalizovat a je nutno přihlížet k individuálním faktorům, hlavně k míře psychické odolnosti.

3.3 Jak se sexuální násilí odrazilo ve výchově vlastních dětí, zejména dcer

Odpověď na tuto otázku nebude třeba příliš obšírně rozvádět. Pro všechny ty ženy jsou při výchově dětí společné výrazy: láska, péče, ochrana, bezpečí. Marie je vlažná ve vztahu k mužům, ale svojí dceři dávala všechno, čeho se sama nedočkala. Udělala by pro ni cokoliv. Ona ví dobře, jak moc dítě potřebuje lásku. Ano, trestat, když je třeba. Je nutné, aby dítě poznalo, co je dobré a co zlé. Ale i trestat se má s láskou. Vybuchovala mezi sebou a dcerou ovzduší důvěry. Její dcera ví, že je u ní doma, ví, že se má kam vrátet a když bude potřebovat ochranná křídla, najde je u matky. To je pro Marii největším štěstím a naplněním jejího života. A dcera to vždycky přijímala úplně samozřejmě. Ji nikdy ani nenapadlo, že by matka neměla mít ráda svoje děti. Hanina výchova dětí je obdobná. Také ona začala svoje děti vychovávat v lásce, ve snaze dát jim všechno, co neměla ona. Rozdíl mezi nimi je v motivaci. Zatímco Marie necítila k matce nenávist, naopak, toužila po jejím objetí a zájmu a její motivy vycházejí právě z této neuspokojené potřeby, jsou více méně podvědomé, Haniny motivy řídí právě nenávist. Nebyla vychovávána bitím, nadávkami a bez citu, jako Marie. Ona se prostě rozhodla, že bude svoje děti vychovávat úplně jinak než její matka, že ona nebude nikdy jako její matka. Zde jde konkrétně o důsledek znásilnění. Rozdíl je tu ještě jeden. Mariina dcera vyrůstala v klidu a bezpečí, zatímco Haniny děti se svojí matkou procházely celé roky peklem. Tak moc nechtěla, aby zažily to, co ona a nakonec to tak bylo. Hana nejenom svým dětem lásku dávala, ona taky moc potřebovala lásku jejich. Hodně na sobě s dětmi lpěli. Magdaléna vychovávala svoji dceru naprosto bez problémů. Doma se měli všichni rádi, respektovali se navzájem, láska tu byla přirozenou součástí života, samozřejmostí, nad kterou není třeba mudrovat. Změna v Magdalénině chování k dceři nastala v poslední době. Dceři je šestnáct, začala se osamostatňovat, chodit na koncerty, bývá po večerech venku, s kamarády, dospívá. Všechno se vrací. Magdaléna vidí ty nejčernější věci, je úzkostná, bojí se. V jejím dokonalém ráji se občas objeví mráčky, protože dcera má pocit, že se dusí, že ji matka hlídá a myslí si, že matka v ni nemá důvěru. Když jsme spolu mluvily naposledy, rozhodla se, že dceři o všem řekne, nechce o ni přijít. Myslím, že je to správné rozhodnutí.

V úvodu jsem naznačila význam této otázky z hlediska sociálně pedagogického. Socializujeme se a jsme socializováni už od malička nápodobou vzorů neboli imitací, ztotožňováním se se vzory neboli identifikací a zpevňováním, což je posilování správného za pomoci odměn a potlačování nesprávného s pomocí trestů. To, jak vychovávám svoje děti, bude mít vliv na to, jak budou moje děti vychovávat svoje děti. Mohu uvést jeden příklad. Když jsem jednou svojí dceři nechtěla něco dovolit, tak mi ve svém dozajista spravedlivém rozhořčení vytkla, že ona by toto svojí dceři dovolila a že nebude stejná jako já. Smála jsem se a řekla jí, že bych teď u sebe měla ráda videokameru, abych jí to mohla jednou přehrát (nebo spíš svojí vnučce, byla by větší legrace). I já jsem se, snad stejně jako všechny matky na světě a stejně, jako i Mariina dcera, vícekrát přesvědčila o tom, že se jako moje matka nejenom chovám, ale používám i stejné věty. Moje dcera bude jednou dělat to samé a potom její dcera atd. Teď mluvím o tom zdravém a normálním mezigeneračním přenosu stereotypů a návyků do výchovy potomků. Vráťím-li se k našim ženám, tak zde se na výchově dětí podepsaly sexuální trestné činy, které ovlivnily výchovu ne jedné ale dvou i tří generací. Nejdřív Marie. Samotné sexuální zneužívání ovlivnilo nejdřív výchovu Marie, to, jak ji vychovávala její matka, jak se k ní chovala. Následně to mělo vliv na to, jak Marie vychovávala svojí dceru. A její dcera je při výchově svých dětí ovlivněna tím, jak byla sama vychovávána. Pokračujme k Haně. To, jaká byla Hanina matka, to byl také výsledek něčí výchovy. Svoje děti zanedbávala, starala se o ně mizerně. To, jak vychovávala svoje děti Hana, také ovlivnila výchova její matky. Ano, ovlivnila a to v tom, že se obě, Marie i Hana chtěly vyvarovat chyb svých matek. Magdaléna do výchovy vlastní dcery přenášela stereotypy a návyky, které si přinesla z domova. Svobodu, volnost, nezávislost, důvěru a právo na vlastní názor. Totéž vštěpovala i svojí dceři. Tento způsob výchovy by pokračoval v dalších generacích, ale vstoupil sem nový prvek. Magdaléna byla znásilněná a způsob výchovy dcery se prudce změnil. Hlídá dceru, kontroluje, je úzkostná, ochranná, pečující. Pokud to nepřezene, přenesla si toto její dcera do výchovy vlastních dětí. Pokud to Magdaléna přezene, bude se její dcera všemožně snažit o úplně jinou výchovu. A potom to může přehnat taky. Mám-li to shrnout, vliv sexuálních trestných činů na výchovu se netýká pouze obětí samotných, je to záležitost mezigenerační a to jak směrem dopředu tak i zpět v čase.

3.4 Oznámit či neoznámit sexuální násilí?

Tři různé příběhy a také tři různé názory na oznámení sexuálního trestného činu. Marie by v rozhodování zvažovala, co by bylo nejlepší pro dítě. Sleduje známé případy sexuálního zneužívání dětí v tisku i v televizi. Ačkoliv byla sama obětí a ovlivnilo to celý její další život, tak říká. Ne, neoznámit. Ona by chránila svoje dítě před dalším utrpením v podobě neustálého omílání, výslechů, vyšetření, medializace. Jak řekla, malé dítě nezná touhu po pomstě, nemá ještě ponětí o pojmech spravedlnost nebo trest. Malé dítě touží po lásce, ochraně a bezpečí. Hana naopak jako jedna z předmytologických bohyň pomsty, Fúrií, volá. Ano, rozhodně oznámit. Oznámit a potrestat. Je to v ní pořád a já jí věřím, že kdyby někdo znásilnil její dceru, našla by si ho i sama a sama ho potrestala. Ona už ve čtrnácti letech věděla, co je touha po pomstě. I to je pochopitelné a odpovídá to tomu, čím si prošla. No a naposled Magdaléna. Ta velmi stručně a jasně prohlásila. Ne, neoznámit v žádném případě. A dál se k tomu odmítla vyjadřovat. Je jasné, že k tomu dospěla na základě zkušenosti. Je jasné, že by to neoznámila ani v případě, že by se jí to stalo znovu. Na otázku, zda by to oznámila, kdyby se to stalo její dceři, zareagovala tak, že jenom zalapala po dechu. Tuto možnost odmítá připustit, ale posléze odpověděla, že toto neví. No a já na základě toho všeho musím odpovědět, že nemám ponětí, jak bych se zachovala já. Ale na základě toho, co jsem prostudovala o viktimizaci, na základě toho, co občas slyším od kolegů policistů, když mluví o případech znásilnění a na základě Magdalénina příběhu, tak odpovídám NE.

ZÁVĚR

Na závěr si nechám shrnutí toho, jak se Marie, Hana a Magdaléna vyrovnaly se zátěží tajemství, jež si s sebou nesou životem. Mohu konstatovat jediné. Zcela se s tou zátěží nevyrovnala ani jedna, ani jedna nemá minulost vyřešenou. Možná to ani nejde. Marie se vyrovnala s dopadem zneužívání na její sexuální život a to tak, že ji prostě sex nezajímá. Zato nevyřešený konflikt s matkou tu bude stále a nevyřešen zůstane, protože její matka je mrtvá. To s ní půjde celý život. Hana má také vyřešen dopad toho, co se jí stalo, na sexuální život. Měla štěstí. Našla muže, který ji „vyléčil“. Ani tady ale není vyřešen konflikt s matkou. Ovšem tady je ještě naděje, protože matka žije. Pokud jde o Magdalénu, tam je problém také nevyřešen. Po sexuální stránce je v pořádku, matku má chápající a milující. Tady je jiný problém. Do uspořádaného a nalinkovaného světa, kde mělo vždycky všechno svoje místo a nic nemohlo překvapit a zaskočit, najednou někdo brutálně vnikl a všechnu jistotu a pořádek rozmetal jako domeček z karet. Tato racionálně, rozumově orientovaná emancipovaná žena najednou zjišťuje, že něco takového, jako jistota, řád a bezpečí, neexistuje. Že kdykoliv a kdekoliv se může stát něco, co nečeká. Teď se ještě vrátím k Marii a Haně. Nedokázaly se dodneška srovnat s reakcí a chováním svých matek. Mě osobně to také zajímalo. Jsem matka dvou dětí, které nade všechno miluji a nedovedu pochopit, jak může matka nenávidět své dítě, jak ho může zradit. Na možnou odpověď mě na jedné z konzultací přivedl PhDr. Olejníček. Matka Marie i Hany obrátily svoji zášť proti vlastním dcerám. Byl to vlastně obranný mechanismus v případě, kdy selhaly jako ženy, milenky, manželky i jako matky. Dává to smysl. Navíc, to, co se stalo, způsobilo, že byly i ony nositelkami tajemství. Jak se ony s tou zátěží vyrovnávaly? To už se já nedovím a každopádně ani Marie.

V úvodu jsem se zmínila o tom, že i já mám svoje zkušenosti a můj příběh přesvědčil ty ženy, že mi mohou důvěřovat, že jim říkám pravdu. Že cokoli bych si vymyslela, poznaly by to. Zprvu jsem to moc nechápala, ale postupem času, jak vyplouvaly na povrch příběhy, úvahy, pocity, tak jsem všechno pochopila. Jak jsem poslouchala vyprávění, tak jsem si u té nebo oné situace říkala: pane bože, přesně tak jsem se v tom stejném okamžiku cítila taky, proběhlo mi hlavou to samé. Je to tak. Jsou okamžiky, záblesky, vteřiny, kdy všechny oběti bez rozdílu cítí totéž, proběhnou jim hlavou naprosto totožné myšlenky. Je to šablonovité. Reakce, pocity, chování. To je to, co nejde nastudovat, nahrát, zfalšovat. Ta sezení byla terapií a nalézáním odpovědí i pro mě samotnou. Na těch schůzkách docházelo ke

vzájemnému ovlivňování postojů a názorů. Hana a Marie se pořád nedokázaly srovnat se zradou svých matek. Celá léta jsou jejich matky s nimi. Kdykoliv řešily nějaký problém ve výchově vlastních dětí, jejich matky jako by jim stály za zády. I tímto jsem zviklala Haninu velkou nenávist. Pořád je nenávisti plná, ale pořád na matku myslí, přemýšlí o jejích motivech. Vyprávěla jsem jí o jiné ženě, která má také nevyřešený konflikt (Marie) s matkou. Opatrně jsem ji přiváděla k tomu, že její problém je možná stejný, že i ona podvědomě touží pochopit a odpustit. Nedala mi za pravdu, ale jsem si jistá, že o tom bude přemýšlet. S Magdalénou jsme zase probíraly její změnu. Pořád vystupovala tak, že je se vším srovnaná, že nemá problém. To, že problém má, jsem jí prezentovala právě na její prudké změně. Říkala jsem jí, že je velice časté, že oběti znásilnění změní svůj způsob života, svoje zvyky, opustí staré přátele a najdou si nové. Taky to, že vidí násilníka za každým rohem a úzkostně hlídá svoji dceru, je důkazem toho, že její vnitřní konflikt pořád trvá. Magdaléna a Marie zase zpochybnily můj nekompromisní názor na oznámení a potrestání sexuálního zločinu. Až donedávna jsem jako Vlasta bojovnice vášnivě volala po odhalení a trestu. Potom, co jsem slyšela Mariiny argumenty a seznámila se s Magdaléninou zkušeností, ale také potom, co jsem musela vyslechnout na toto téma od kolegů policistů, jsem nakonec i já připojila k otázce „Oznámit či neoznámit sexuální násilí?“ své NE.

Vpodstatě celá kniha je více méně o viktimizaci. Činy samotné zde nejsou tak důležité, stejně jako nejsou důležití jejich pachatelé. Důležité je to, co po nich následovalo. Já se teď vrátím k příběhu Magdalény. To, čemu byla vystavena na Obilním Trhu, není bohužel výjimkou. Dokud se budou lékaři, soudci, policisté a další chovat k obětem sexuálních trestných činů tak, jak se chovají, dotud bude ohlašován jen zlomek těchto případů a do té doby si také pachatelé budou dělat, co budou chtít, protože budou beztrestní. Ať jsem pracovala kdekoliv a došla řeč na znásilnění, byly reakce nejenom mužů, ale i žen takové, že slušné ženě se to stát nemůže, že když se to nějaké stane, tak k tomu nějak přispěla apod. Teď pracuji u policie. V policejní škole, v základní odborné přípravě, jsem prošla třídním kursem transakční analýzy. Jistě, vědět, z jakého „já“ na mě občan mluví, zda z rodičovského, dospělého nebo dětského, to je jistě důležité, aspoň vím, jak mám reagovat, abych tak předešla možnému konfliktu a nějaký darebák, co nerespektuje zákony si na mě potom nedej bože nestěžoval. Předpokládala jsem, že zde bude zařazen také psychologický výcvik nebo kurs, týkající se jednání s oběťmi trestných činů. Nic takového v přípravě policistů na našich policejních školách neexistuje! Už na škole jsem se hádala. Kolega argumentoval slovy. Ona si to vymyslí a co potom ten chudák obviněný chlap. Snažila jsem se mu vysvětlit, že on je

hlídkař, on není kompetentní k tomu, aby určil na místě, zda jde či nejde o znásilnění. A k oběti se jako první dostane zpravidla právě policejní hlídka. Cynické jednání, otázky typu: Co jste dělala tak pozdě sama venku? Bylo to opravdu znásilnění? Nevyprovokovala jste ho nějak? Takhle oblečená hodíte běžně? To je spíše pravidlem než výjimkou. Takové věty dovedou napáchat nenapravitelné škody. Posun nastává v přístupu k domácímu násilí, které už není jenom soukromou záležitostí. Nedávno na poradě pronesl nadřízený: „Případy domácího násilí prosím vás nepodceňujte, ať se nestane to, že necháme plavat týrání osoby a najednou tu budeme mít utýrání osoby“.

Tady vidím úkol pro sociální pedagogiku. A nepíši to proto, abych dostála zaměření práce. Ten úkol vidím konkrétně v tomto. V první řadě mám na mysli prevenci na středních školách, v řadách dívek a chlapců, kteří se začínají zajímat o sex. Dále se zaměřit na osvětu a vzdělávání všech, kteří přicházejí do styku s oběťmi trestných činů. Zařadit toto do vzdělávání lékařů, hlavně gynekologů, složek integrovaného záchranného systému, vzdělávání soudců. Hlavně ale toto zařadit povinně všem policejním školám do osnov výuky psychologie v základní odborné přípravě policistů. Do podzimu minulého roku jsem u policie pracovala jako občanský zaměstnanec, na psychologii. Do služebního poměru jsem vstoupila proto, že se chci dostat na skupinu „Domácí násilí“. Pokud se mi naskytne někdy v budoucnu možnost ovlivnit vzdělávání policistů, tak se budu snažit toho využít.

Cílem mé práce bylo, dospět pomocí odpovědí na čtyři zásadní otázky k potvrzení hypotézy o tom, že nezáleží na věku oběti a míře použitého násilí, sexuální trestný čin ovlivní celý život. Ovlivní sexuální oblast, emoce i výchovu. To se mi snad podařilo a nejen to. Tím, že jsem zvolila tento druh narativního průzkumu, volné vyprávění v první osobě, neomezila se práce úzce pouze na čin samotný, tedy čistě na fyzickou a čistě psychickou stránku, ale pomocí návratů do minulosti tu docházelo k myšlenkovým rozborům příčin a souvislostí. Tato práce je přínosem pro sociální pedagogiku v tom, že celou práci prostupuje právě výrazný sociálně pedagogický kontext. Všechny tři příběhy ukazují, že tělesná stránka (tedy pokud nedojde k závažným zraněním či nákaze) je nejmenším problémem. Emocionální stránka je důležitá hodně, ale ze všeho nejvíce je to všechno o interakcích, vztazích, o výchově, o prostředí. Každý člověk je už od malička socializován, vychováván. Je ovlivňován prostředím a podle toho také sám toto prostředí ovlivňuje, mění. Tyto ženy ve svých příbězích ukázaly, jak nezpochybnitelná je to pravda. Všechny tři vyrůstaly v nějakém prostředí a to prostředí je formovalo. To, jak je vychovávaly jejich matky, jak se k nim chovaly, to také

bylo výsledkem toho, v čem vyrůstaly ony samy a jak byly vychovávány. Na základě toho i Marie, Hana a Magdaléna vychovávaly svoje děti. Každý z nás si z primární rodiny odnáší vzorce chování a je rozhodnut formovat prostředí, ve kterém bude vychovávat svoje děti, ke svému obrazu. Jestli půjde o změny pozitivní nebo negativní, to je individuální od jedince k jedinci. Právě Marie, Hana a Magdaléna svými příběhy zdůraznily ten sociálně pedagogický význam, ukázaly totiž, že to, co se jim stalo, se nepodepsalo pouze na nich, ale také na jejich matkách a následně i na přístupu k vlastním dětem. Jeden čin, který ovlivnil život hned tří generací.

Na závěr už jenom jako rozloučení malý dovětek. Nedávno mi přišly elektronickou poštou užitečné rady ženám, jak předcházet útokům a jak se bránit. Ty rady jsou jistě užitečné a poučné. Ale neměla by se společnost zaměřit spíš na to, učit muže (a to už ve škole), že není možné si něco vynucovat násilím než na to, učit ženy, jak se bránit a čeho se vyvarovat?

RESUMÉ

Práce se zabývá sexuálním násilím, páchaným na ženách. Na základě tří životních příběhů tří různých žen, jejich pocitů a názorů předkládá odpovědi na otázky, jak uvedené životní zkušenosti ovlivnily intra i interpersonální vztahy, sexuální život, psychiku, výchovu dětí.

ANOTACE

Název práce: Člověk jako nositel tajemství, jeho zátěž, prožívání a řešení

Jméno a příjmení: Jarmila Káfoňková

Vedoucí práce: PhDr. Antonín Olejníček

Univerzita: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno

Počet stran: 84

Počet použitých pramenů: 16

Rok vydání: 2009

KLÍČOVÁ SLOVA

Sexuální násilí, agrese, sexuální zneužívání, znásilnění, domácí násilí, zátěž, obranné mechanismy, viktimizace, sexuální trestná činnost.

ANNOTATION

Title work: Man as bearer a secret, his stress, experience und solving

First und last name: Jarmila Káfoňková

Supervisor: PhDr. Antonín Olejníček

University: University of Tomáš Baťa in Zlín
Faculty of Humanities
Institute of interdisciplinary study Brno

Number of pages: 84

Number of the used

literary titles: 16

Year of fissue: 2009

KEY WORDS

Sexual force, aggression, sexual abuse, rape, home force, stress, defensive gadgetry, viktimization, sexual criminality.

POUŽITÉ PRAMENY INFORMACÍ

Monografie:

1. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Příručka pro pomáhající profese.
Praha: Grada Publishing, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
2. FROMM, Erich. *Anatomie lidské destruktivity*.
Praha: AURORA, 2007. 514 s. ISBN 978-80-7299-089-4.
3. GÖDTEL, Reiner. *Sexualita a násilí*.
Praha: Český spisovatel, 1994. 184 s. ISBN 80-202-0512-8.
4. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*.
Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
5. NAKONEČNÝ, Milan. *Úvod do psychologie*.
Praha: Academia, 2003. 507 s. ISBN 80-200-0993-0.
6. RADVAN, Eduard. *Poznámky k vypracování odborného textu*.
Brno: IMS, 2007. 53 s.
7. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*.
Praha: Portál, 2004. 870 s. ISBN 80-7178-802-3.

Sborníky:

8. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti sexuálního násilí. In *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008. 292 s. ISBN 978-80-7345-161-5.
9. DVOŘÁKOVÁ, Lada. Mýty o sexuálním zneužívání v rodině. In *Ženská práva jsou lidská práva*. Sborník přednášek ze semináře. Brno: NESEHNUTÍ, 2002. 173 s. ISBN 80-903228-0-8.
10. KOVÁŘ, Petr. Sexuální násilí v kontextu historie lidstva. In *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008. 292 s. ISBN 978-80-7345-161-5.
11. KOVÁŘ, Petr. VALERIÁN, Luboš. Vývoj mravnostní kriminality podle policejních poznatků a statistik. In *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008. 292 s. ISBN 978-80-7345-161-5.
12. MITLÖHNER, Miroslav. Právní aspekty sexuálního násilí. In *Sexuální agrese*. Praha: MAXDORF, 2008. 292 s. ISBN 978-80-7345-161-5.

Zákony:

13. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
14. Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Internet:

15. [Http://www.centrumelektra.cz](http://www.centrumelektra.cz)
16. <http://www.domacinasili.cz>